
Mospërputhjet në Bibël

“I pari që mbron çështjen të duket sikur ka të drejtë; por pastaj vjen tjetri dhe e shqyrton” (Fjalët e Urta 18:17)

Mospërputhjet në Bibël

- Grup autorësh -

**Shtëpia Botuese
Tenda
Prishtinë
2001**

Titulli i veprës: Mospërputhjet në Bibël
Titulli origjinal: Bible contradictions
Autori: Grup autorësh (Jay Smith, Alex Chowdhry, Toby Jepson, James Shaeffer)
Boton: Shtëpia Botuese TENDA
Botimi në origjinal: Tenda
Editor: Femi Cakolli
Përktheu: Tomor Ajeti
Korrektore: Belkize Kryeziu
Shtypi: Iliri, Prishtinë
Disegn: Tomor Ajeti
Realizimi: Laliva
Viti i shtypit: 2001
Tirazhi: 1000 copë
Copyright: © Tenda
Formati: 17 x 10,50 cm.
Made in Kosova

Adresa:
Shtëpia Botuese TENDA
rr. Nazim Gafurri nr.76/A
Prishtinë, Kosovë
Tel. 044118088
E-mail: Tenda_al@yahoo.com

Të gjitha të drejtat e këtij botimi për gjuhën shqipe i mban botuesi, andaj ndalohet me ligj shumëzimi dhe fotokopjimi si dhe përdorimi i paautorizuar i këtij libri, si tërësi apo pjesë e tij, pa lejen paraprake të botuesit!

Përmbajtja

Parathënie	07
Akuzimi për mospërputhjet	
Përkufizimi i zbulesës	
Përkufizimi i frymëzimit	
Kurani i jep autoritet Biblës	
Perëndia nuk e ndryshon Fjalën e tij	
Analiza e mospërputhjeve	
Njëqind e një pyetje – Njëqind e një përgjigje	
1. Kush e nxiti Davidin: Perëndia apo Satani?	
2. Numri i popullsisë: 800.000 apo 1.100.000?	
3. Sa luftëtarë: 500,000 apo 470.000?	
4. Sa kohë zi buke: 7 apo 3 vjet?	
5. Ashaziahu kur u bë mbret: A ishte 22 apo 42 vjet?..	
6. Jehojakini kur u bë mbret: A ishte 18 apo 8 vjet?..	
7. Sa sundoi Jehojakimi: 3 muaj apo 3 muaj e 10 ditë?..	
8. Sa të vvarë: 800 apo 300 njerëz?	
9. Kur u soll Arka në Jerusalem: para apo pas filistejve?..	
10. Noja, nga sa çifte krijesash: 2 apo 7	
11. Sa robër i zuri Davidi: 1700 apo 7000?	
12. Sa shtalla i kishte Solomoni: 40.000 apo 4000?	
13. Kur vdiq mbreti Baasha: 26 apo 36?	
14. Sa mbikëqyrës caktoi Salomoni: 3600 apo 3300? ...	
15. Sa ishte e madhe ena: 2000 apo 3000 bate?	
16-21. Sa ishte numri i izraelitëve të liruar nga Babilonia?..	
22. Sa ishte e madhe asambleja sipas Ezrës dhe Nehemisë? ...	
23. Sa këngëtarë të asamblesë: 200 apo 245?	
24. Nëna e Abijahut ishte: Mikaja apo Maaka?	
25. Jozueu e pushtoi apo jo Jerusalemin?	
26. Si ishte emri i babait të Jozefit: Jakobi apo Eli?	
27. A rrjedh Jezusi nga Solomoni apo Natani?	
28. A ishte Jekonia apo Neri babai i Salatielit?	
29. Cili bir i Zorobabelit ishte paraardhës i Krishtit?	
30. A ishte Jorami apo Amatsiahu i ati i Ozias?	
31. A ishte Josia apo Jehojakimi i ati i Jekoniahut?	
32. A ishin 14 apo 13 breza nga mërgimi në Babiloni deri tek Krishti? ..	
33. Kush ishte i ati i Selës: Kainani apo Arpaxhadi?	
34. Gjon pagëzori ishte apo nuk ishte Elija që do të vinte?	
35. A do të trashëgonte Jezusi fronin e Davidit apo jo?	
36. Jezusi kalëroi mbi një kërraç apo mbi një gomare?	
37. Si e kupton Pjetri natyrën e Jezusit: nga qielli apo vëllai?	
38. Ku e takoi Jezusi Pjetrin: Galile apo Jordan?	
39. Kur Jezusi e takoi Jairin, vajza e tij: kishte vdekur apo po vdiste? ..	
40. Jezusi i lejoi apo jo dishepujt të kenë shkopinjt?	
41. Herodi mendonte për Jezusin se është apo jo Gjon Pagëzori?	
42. A e njohu Gjon Pagëzori Jezusin apo s'e njohu para pagëzimit? ...	
43. A e njohu Gjon Pagëzori Jezusin apo s'e njohu atë pas pagëzimit? ..	
44. A është apo jo e vërtetë vetëdëshmia e Jezusit?.....	
45. Kur e pastroi Jezusi tempullin?	
46. Kur u tha pema që Jezusi e mallkoi?	
47. Sa iu afrua Juda Jezusit për ta puthur?	
48. Sa herë këndoi gjeli para se Pjetri ta mohonte Jezusin?	
49. Jezusi e mbarti apo jo kryqin e tij?	
50. Kur vdiq Jezusi: pas apo para se ndahet perdja?	
51. Si u fliste Jezusi dishepujve: haptazi apo fshehtas?	
52. Ku ishte Jezusi në orën e 6 të kryqëzimit: në kryq apo gjykatë?...	
53. Hajdutët e kryqëzuar e përqeshën apo jo Jezusin?	
54. Kur shkoi Jezusi në parajsë?	
55. Ata që ishin me Palin në Damask: dëgjuan apo jo?	
56. A ranë apo jo shoëqruesit e Palit përtokë?	
57. Në cilat momente Pali mori instruksione nga zëri?	
58. A vdiqën 24,000 izraelitë nga fatkeqësia apo 23,000?	
59. Sa veta nga shtëpia e Jakobit ishin: 70 apo 75?	
60. Ku shkuan parat e Judës: për arë apo Tempull?	

61.	Si u vetëvra Juda apostull? .....
62.	Për cilat shkaqe u quajt “Ara e gjaku”? .....
63.	Si mund të ekuivalizohet shpengimi? .....
64.	A është Shkrimi i dobishëm apo jo? .....
65.	Cilat janë formulimet në kryq? .....
66.	Kush dëshironte ta vriste Gj. Pagëzorin? .....
67.	Si quhej dishepulli i 10-të i Jezusit: Tade apo Juda? ...
68.	Si ishte emri i tagrambledhësit: Mate apo Levi? .....
69.	Kur u kryqëzua Jezusi: pas ose para Pashkës? .....
70.	A është lutur Jezusi kundër kryqëzimit apo jo? .....
71.	Sa herë u largua Jezusi për t’u lutur: 1 apo 3 herë? .....
72.	A u lut Jezusi me fjalë të njëjta apo? .....
73.	Çka tha cenurioni për Jezusin? .....
74.	Në cilën gjuhë u lut Krishti në kryq? .....
75.	Cilat ishin fjalët e fundit të Jezusit? .....
76.	Kush erdhi te Jezusi për shërbëtorin e cenurionit? .....
77.	Kur vdiq Adami? .....
78.	A tha Zoti se njeriu do të jetojë vetëm 120 vjet apo si? .....
79.	Vetëm Jezusi u ngrit në qiell apo edhe kush tjetër? .....
80.	Si quhej kryepriifti: Abiathar apo Ahimelek? .....
81.	Kur u vendosëne erëzat tek varri i Jezusit? .....
82.	Kur u blenë erëzat: pas apo para të Shtunës?.....
83.	Në çfarë kohe gratë po e vizitonin varrin e Jezusit? .....
84.	Për cilat arsye të mundshme shkuan gratë te varri? .....
85.	Çfarë ndodhi me gurin kur mbërriten gratë? .....
86.	Pse njësoj nuk u tregohet atyre grave për trupin e Jezusit? .....
87.	Pas cilës vizitë M. Magdalena sheh Jezusin? .....
88.	Ku duhet ta prisnin dishepujt Jezusin e ringjallur? .....
89.	Kur u kthyen dishepujt në Galile: menjëherë apo pas 40 ditëve?...
90.	Kujt iu shit Jozefi: ismaelitëve apo Potifarit?.....
91.	Kush e solli Jozefin në Egjipt? .....
92.	A e ndërton mendjen Perëndia apo jo? .....
93.	Si u shndërrua uji në gjak? .....
94.	Goliatin e vrau: Davidi apo Elhanani? .....
95.	Sauli a u vetëvra apo këtë e bëri amalikasi? .....
96.	A mëkatojnë të gjithë njerëzit apo jo? .....
97.	A duhet t’i mbajmë barrët e njërit-tjetrit apo jo? ...
98.	A iu shfaq Jezusi të 12 apo 11 dishepujve? .....
99.	Ku shkoi Jezusi menjëherë pas pagëzimit? .....
100.	Jozefi e paraqiti Jezusin në tempull apo... ? .....
101.	Jezusi eci mbi ujë: dishepujt e adhuruan apo u befasuan? ...
	Përfundimi .....
	Bibliografia .....
	Ftesa dhe Ungjilli .....

Parathënie

Ky edicion i Shtëpisë Botuese “Tenda”, me titull “Mospërputhjet biblike”, me autorë amerikanë J. Smith, A. Chowdhry, T. Jepson dhe J. Schaeffer, është shkruar enkas si përgjigje ndaj dyshimeve dhe lajthitjeve të librit me autor Shabir Aliu “101 mospërputhjet e Biblës”, dhe ku debat u zhvillua përmes internetit para tri vitesh. Në letërat shqipe islame tashmë janë botuar disa libra të ngjashme sikur ai i Shabirit, apo i ndonjë autori tjetri, me preteksin se Bibla nuk është e frymëzuar nga Perëndia, prandaj si rezultat i kësaj ajo ka kundërthënë të shumta, që dikush i ka quajtur edhe me numër më të madh, por gjoja se janë ndalur në këto që janë më esenciale, gjë që janë 101 mospërputhje.

Gjithmonë kur të dëgjohet kjo tezë e hipotetike, atëherë të gjithë analitikëve myslimanë u duhet bërë një pyetje e thjeshtë: kur mendoni se Bibla është ndryshuar? Para lindjes ose pas vdekjes së Muhamedit? Para ose pas lindjes së Jezusit? Në shekullin e pestë para Krishtit ose 15 shekuj pas Krishtit. Dhe teoria e dytë, nëse Bibla do të ishte ndryshuar nga njerëzit, atëherë si kanë gabuar ata redaktorë të Shkrimit të shenjtë në atë mënyrë sa edhe pas 3500 vjet të librave të para të Biblës, analitikët myslimanë të mund t’i gjenin madje deri në 5000 gabime të Biblës, siç deklarojnë ata shpeshherë.

Sipas autorëve të këtij libri janë 15 kategori keqkuptimesh të teologëve islamë që i bëjnë ndaj Biblës dhe krishterimit, ndër të cilat janë: keqkuptimi i textit, keqpërdorimi i hebraishtes, keqkuptimi i qëllimit të autorit, keqkuptimi i mënyrës se si Perëndia punon në histori, keqkuptimi i citimit të Biblës, interpretimi i fjalëpërfjalshëm, ngatërrimi i një ngjarje me tjetrën etj. Këta autorë vërejnë se në Bibël gjenden 9 emra të gabuar si pasojë e kopjuesve masoretik gjatë historisë, dhe këto gjenden sidomos tek 1, 2 Mbretërve dhe 1, 2 Kronikave, e që janë libra me ngjarje identike kryesisht, mirëpo kurrë nuk sjellin për dilemë natyrën e Perëndisë, të Jezusit, të doktrinës së krishterë etj.

Besojmë se ky libër do t’iu hyjë në punë edhe të krishterëve edhe myslimanëve, në mënyrë që të njohin njëri-tjetrin më mirë, dhe ta pranojnë njëri-tjetrin nën lavdinë e Zotit.

Dhjetor 2001

Femi Cakolli, editor

.....

Akuzimi për mospërputhjet

Myslimanët shpesh herë flasin për mospërputhjet e shumta në Bibël. Numri i këtyre mospërputhjeve dallon në varësi të personit me të cilin ju flisni. Kairanvi i Izhar-ul- Haq paraqet 119 mospërputhje, ndërsa të tjerët si Shabbir Ally ka gjetur gjoja 101 mospërputhje. Në mënyrën se si ata e shikojnë, problemi ka të bëjë me supozimin e tyre që çdo vepër fetare e cila pretendon të ketë autoritet absolut hyjnor nuk duhet të përfshijë asnjë mospërputhje, pasi që një porosi që buron nga një krijesë e Gjithëdijshme duhet të jetë në përputhje me vetën. myslimanët citojnë nga Kurani (4:82) që thotë “*A nuk e përfillin ata (me vëmendje) Kuranin? Sikur të ishte prej dikujt tjetër, përveç prej Allahut, do të gjenin në të shumë kundërthënie.*”

Përkufizimi i zbulesës

Në mënyrë që t’i përgjigjemi kësaj sfide është e rëndësishme që ne të fillojmë me njohjen dhe kuptimin e qartë të presupozimit dhe të mendimit që arsyeton sfidën e tillë. Parimi i “asnjë mospërputhjeje” është ngritur në pozitën e kriterit absolut, i aftë për t’u aplikuar nga qeniet njerëzore në gjykimin e vërtetësisë të Fjalës së Perëndisë. Ky nuk është një propozim të cilin të krishterët mundën ose duhet ta miratojnë. Të krishterët do ta pranonin me kënaqësi që Bibla është përfundimisht (në fund të fundit) pa asnjë mospërputhje brenda vetes. Por të krishterët nuk mund të pajtohen që parimi i “asnjë mospërputhjeje” t’ju është dhënë njerëzve si një kriter përmes të cilit ata duhet të gjykojnë fjalën e Perëndisë. Është po ky kriter të cilin myslimanët e kanë imponuar mbi diskutimin e zbulesës. Ky është një gabim në të cilin bien shumë prej nesh; duke vlerësuar diçka që është e panjohur për ne me një kriter që është më tepër i njohur; në këtë rast të vlerësojnë Biblën me një kriter që ata e kanë huazuar nga Kurani. Libri i tyre, Kurani, besohet të jetë ‘dërguar poshtë’ (Nazil ose Tanzil) nga qielli, pa u penguar nga duart e njerëzve. Është po ky besim në Shkrimet si një zbulesë e ‘dërguar poshtë’ të cilin ata pastaj e imponojnë mbi Biblën gjithashtu. Por është gabim për myslimanët që të pretendojnë që Bibla mund të vlerësohet duke përdorur kriterin e njëjtë si ai që është i imponuar në Kuran. Bibla nuk është thjesht një libër i grumbulluar nga një njeri, si pretendojnë myslimanët për Kuranin e tyre, por një përmbledhje e 66 librave, të shkruara nga më tepër se 40 autorë, përgjatë një periudhe 1500 vjeçare! Për këtë arsye të krishterët kanë pohuar gjithmonë që e tërë Bibla tregon gjurmët e duarve njerëzore. Dëshmi për këtë gjë mund të gjejmë në shumëllojshmërinë e gjuhëve që janë përdorur, larminë e stileve të shkrimit, dallimet në intelegjencën dhe temperamentet, si dhe në aluzionet e dukshme ndaj koncepteve bashkëkohore të njohurisë shkencore të autorit, pa të cilat shkrimet nuk do të kuptoheshin nga njerëzit e asaj kohe. Kjo sidoqoftë nuk do të thotë që Bibla nuk është autoritative, por të gjithë shkrimtarët kanë marrë zbulesën e tyre me anë të frymëzimit.

Përkufizimi i frymëzimit

Tek letra e dytë e Timoteut kapitulli i tretë, vargu 16 (2 Timoteu 3:16) na është thënë që i tërë Shkrimi është i frymëzuar. Fjala e cila përdoret për frymëzim është ‘theopneustos’ që do të thotë “*i frymëzuar nga Perëndia*” që lë të kuptohet se ajo që është shkruar e ka pasur origjinën e saj tek Perëndia vetë. Tek 1 Pjetri 1:2 ne lexojmë që shkrimtarët kanë qenë të “shtyrë” nga Perëndia. Në këtë mënyrë, Perëndia e

përdori secilin shkrimtar, duke përfshirë këtu edhe personalitetin e tij për të arritur një punë hyjnore autoritative, sepse Perëndia nuk mund të frymëzojë gabimin. Bibla flet shpesh herë për frymëzimin e saj: Tek Luka 24:27.44; Gjoni 5:39; dhe tek Hebrenjtë 10:7, Jezusi thotë që ajo që është shkruar për të në Dhiatën e Vjetër do të përmbushet. Romakët 3:2 dhe Hebrenjtë 5:12 i referohen Dhiatës së Vjetër si Fjala e Perëndisë. Ne lexojmë tek 1 Korintasit 2:13, *“Për këto edhe flasim, por jo me fjalë të mësuara nga dituria njerëzore, por të mësuara nga Shpirti i shenjtë”*. Kjo është konfirmuar tek 2 Timoteu 3:16, siç e pamë edhe më lart. Tek 1 Selanikasve 2:13, Pali kur i referohet asaj që ai kishte shkruar thotë, *“...e pritët atë jo si fjalë njerëzish, por, sikurse është me të vërtetë, si fjalë Perëndie..”*. Pjetri gjithashtu flet për frymëzimin e shkrimeve të Palit tel 2 Pjetri 3:15-16, ku ai pohon që *“... ju ka shkruar vëllai ynë i dashur Pal, sipas diturisë që iu dha; ashtu bën ai në të gjitha letrat e tij...”*. Më herët, tek 2 Pjetri 1:21, Pjetri shkruan, *“Sepse asnjë profeci nuk ka ardhur nga vullneti i njeriut, por njerëzit e shenjtë të Perëndisë kanë folur të shtyrë nga Shpirti i shenjtë.”* Dhe në fund tek Zbulesa 22; 18,19 shkrimtari Gjon, duke iu referuar librit të Zbulesës thotë, *“...se nëse ndokush do t’i shtojë këtyre gjërave, Perëndia do të dërgojë mbi të plagët e përshkruara në këtë libër. Dhe nëse dikush heq nga fjalët e librit të kësaj profecie, Perëndia do t’i heq pjesën e tij nga libri i jetës ...”* Charles Wesley përmbledh këtë pikëpamje të lartë të frymëzimit në mënyrë të shkëlqyer kur thotë, *“Bibla duhet të jetë ose një shpikje e njerëzve dhe engjujve të mirë ose e njerëzve të këqinj dhe demonëve, apo nga Perëndia. Mirëpo, ajo nuk është shkruar nga njerëzit e mirë, sepse njerëzit e mirë nuk do të tregonin gënjeshtër duke thënë ‘kështu thotë Zoti’; nuk është shkruar nga njerëzit e këqinj sepse ata nuk do të shkruanin për kryerjen e veprave të mira, ndërsa njëkohësisht dënojnë mëkatin, dhe veten e tyre me ferrin; pra, duhet të jetë shkruar me anë të frymëzimit hyjnor”* (McDowell 1990; 178)

Si i frymëzon Perëndia shkrimtarët? A i frymëzon ai shkrimtarët duke i sfiduar zemrat e tyre që të arrijnë lartësi të reja, ashtu si e gjejmë tek veprat e Shekspir, Miltonit, Homerit dhe Dikensit, të cilat janë të gjitha kryevepra letrare njerëzore? Ose ajo që ai frymëzon përmban fjalë të Perëndisë - së bashku me mite, gabime dhe legjenda, duke krijuar kështu një libër në të cilin mund të gjejmë pjesë të Fjalës së Perëndisë, së bashku me ato të njerëzve të kufizuar dhe të gabueshëm? Ose, a janë shkrimet në tërësinë e tyre, Fjala e pagabueshme e Perëndisë? Me fjalë të tjera, myslimanët do të pyesnin, si është kryer ky frymëzim? A përdor Perëndia diktimin mekanik, i ngjashëm me atë që ne e gjejmë të pretendohet për Kuranin, apo përdor mendjet dhe përvojat e shkrimtarëve? Përgjigja e thjeshtë është që kontrolli i Perëndisë ka qenë gjithmonë me ta në shkrimet e tyre, e tillë që Bibla nuk është asgjë më tepër se *“Fjala e Perëndisë me fjalë të njerëzve”* (McDowell 1990:176). Kjo do të thotë që Perëndia përdori kulturën dhe traditat e mjedisit të shkrimtarëve të tij, një mjedis që Perëndia e kontrollon në providencën e tij sovranë. Kështu që historia duhet të trajtohet si histori, poezia si poezi, hiperbola si hiperbolë dhe metafora si metaforë, përgjithësimi dhe vlerësimi i përafërt si të tilla, dhe kështu me rradhë. Dallimi midis traditave letrare në kohët biblike dhe ato në kohën tonë duhet të studiohen gjithashtu: Pasi që, për shembull, të treguarit në mënyrën jokronologjike dhe citimi i pasaktë ishin konvencional dhe të pranueshëm dhe nuk prishnin asnjë pritje në ato ditë, ne nuk duhet t’i trajtojmë këto gjëra si gabime kur i gjejmë tek shkrimtarët e Biblës. Gjersa nuk është pritur një saktësi totale e llojit të caktuar dhe nuk është synuar drejt kësaj, nuk është pra gabim nëse kjo gjë nuk arrihet. Shkrimi është pa gabim, jo në kuptimin e të qenit absolutisht i saktë sipas standardeve moderne, por në kuptimin e provimit të pretendimeve të tij dhe në arritjen e asaj përmase të së vërtetës së fokusuar drejt së cilës kanë synuar autorët e tij.

Vërtetësia e Shkrimeve nuk shfuqizohet me shfaqjen e parregullsive gramatike dhe ato shkrimore në të, përshkrimeve fenomenale të natyrës, raportet e deklaratave të pavërteta (p.sh. gënjeshtat e Satanit), ose mospajtimet e dukshme midis një fragmenti dhe një tjetri. Nuk është e drejtë të vendosësh të ashtuquajturin ‘fenomen’ të Shkrimit kundër mësimin të Shkrimit në lidhje me vetveten. Nuk duhet të injorohen mospajtimet e dukshme. Zgjidhja e tyre, kur ajo mund të arrihet në mënyrë bindëse (ashtu si ne jemi përpjekur në këtë letër), do të inkurajoj besimin tonë. Mirëpo, aty ku tani për tani asnjë zgjidhje bindëse nuk është e pranishme, ne do ta nderojmë dukshëm Perëndinë duke i besuar zotimit të tij që Fjala e tij është e vërtetë, përkundër këtyre gjërave, dhe duke mbajtur besimin tonë që një ditë ato gjëra do të zbulohen të kenë qenë iluzione. Kjo nuk është një shpresë e verbër. Për shembull, një shekull më parë ishin përafërsisht 100 pjesë të trupit, funksioni i të cilave ishte misterioz për mjekët, dhe njerëzit do të thonin ”ky është një fakt për evolucionin sepse këto pjesë janë pjesë të lëna anash që nuk na nevojiten më”. Megjithatë, për shkak të kërkimeve të kujdesshme dhe të vazhdueshme tani kemi mbetur vetëm me një organ në trup i cili duket të jetë i tepërt. Me kohë, ndoshta ne do të gjejmë përdorim për atë organ. Ky parim mund të shihet gjithashtu edhe me Biblën. Ka aq shumë ‘mospajtime’ që janë sqaruar për shkak të kërkimeve dhe kuptimit më të madh. Nëse Shabbir-i do të ishte para një shekulli ose 25 vite më parë lista e tij do të ishte shumë lehtë me 1001 mospërputhje. Pasi fakte të reja po zbulohen, ne vazhdimisht jemi duke gjetur përgjigje për shumë nga misteret historike. Prandaj ne kemi çdo arsye për të besuar që, në kohën e Perëndisë, pjesa tjetër do të zgjidhet gjithashtu. Ne jemi plotësisht të vetëdijshëm që kriteri i të krishterëve për zbuluesin nuk është i pranueshëm për myslimanët, pasi që është në kundërshtim të dukshëm me atë të tyrin. Tani, duke krahasuar thjeshtë konceptin biblik kundër nazilit ose Tanzilit (‘ të zbritur’) që ata pretendojnë për Kuranin e tyre, myslimanët dënojnë veten e tyre me hipokrizi, pasi që kërkojnë nga Dhiata e Re diçka që ata nuk e kërkojnë nga zbuluesat e mëparshme, Tevratit dhe Zeburit, edhe pse të dyja nderohen nga të gjithë myslimanët si zbuluesat të frymëzuara njëllor. Myslimanët besojnë që Mojsiu shkroi Tevratin dhe Davidi shkroi Zeburin. Mirëpo, asnjëri prej tyre s’ka pohuar që i kanë marrë zbuluesat e tyre përmes transmetimit nazil (‘ të zbritur’). Prandaj, pse insistohet në një gjë të tillë për Dhiatën e Re, veçanërisht kur dokumenti nuk deklaron diçka të tillë për vetveten? Arsyja themelore ndoshta ndodhet në besimin e myslimanëve që Kurani, pasi që është zbuluesat e vetme që erdhi "e papenguar" nga ndërhyrja njerëzore, është kështu shpallja më e qartë e fjalës së Allahut, dhe prandaj tejkalon të gjitha zbuluesat e mëparshme, aq sa edhe i anulon ato, pasi që supozohet që ato janë korruptuar përmes kufizimeve të autorëve njerëzor.

U la pa u përmendur edhe ironia verbuese që pretendon se zbuluesat nazile për Kuranin vjen nga një burim i vetëm, nga njeriu të cilit supozohet se i është zbuluar, pra Muhamedit. Deri tani nuk ka dëshmitarë të jashtëm, si përpara ashtu edhe në atë kohë që mund ta vërtetojnë dëshminë e Muhamedit. Nuk janë siguruar as mrekullitë për të mbështetur me prova pohimet e tij, dhe nuk ka asnjë dokument të njohur për një Kuran të tillë nga shekulli në të cilin pretendohet të jetë zbuluar (shiko fletën në lidhje me historinë e Kuranit kundrejt asaj të Biblës). Edhe nëse ne nuk do të merrnim parasysh problemet historike për kuranët e hershëm, një problem tjetër ka të bëjë me traditat e shumta myslimane të cilat flasin për kopjet e ndryshme të dorëshkrimeve kuranore që kanë qenë mbizotëruese gjatë sistemimit të recensionit Uthmanik të Kuranit në mes të shekullit të shtatë, dhe që të gjitha kopjet konfliktuoze janë shkatërruar, kështu që ne nuk mund ta dimë sot nëse Kurani që kemi ne është i

ngjashëm me atë që është zbuluar që në fillim. Atë që myslimanët duhet ta kuptojnë është që të krishterët gjithmonë kanë pohuar që Fjala e Perëndisë, Bibla, vërtet është shkruar nga njerëzit, por këta njerëz kanë qenë gjithnjë nën frymëzimin e drejtëpërdrejtë të Shpirtit të shenjtë (2 Pjetri 1:20-21). Gjersa Kurani është i deklaruar të jetë i lirë nga çdo element njerëzor, Perëndia në Bibël ka zgjedhur qëllimisht që të zbulojë Fjalën e Tij përmes individëve që kanë qenë profet dhe apostuj të frymëzuar, kështu që Fjala e Tij do t'i komunikojë njerëzimit jo vetëm në mënyrë të saktë dhe gjithëpërfshirëse, por do t'i komunikojë gjykimit dhe aftësive të tyre kuptuese gjithashtu. Këtë gjë Kurani nuk mund ta bëjë nëse nuk ka asnjë element njerëzor, siç është deklaruar në përgjithësi.

Ekzistojnë edhe probleme të tjera me pohimin që mbajnë myslimanët që Bibla është plot me mospërputhje. Për shembull, çfarë do të bëjnë atëherë myslimanët me autoritetin që Kurani i tyre ia jep Biblës?

Kurani i jep autoritet Biblës

Kurani si autoriteti më i lartë për të gjithë myslimanët, i jep autoritet Biblës duke e pranuar autenticitetin e saj së paku deri në shekujt e shtatë-nëntë. Vini re suret e mëposhtme:

Surja El Bekare 2:136 nxjerr në pah që nuk ka dallim midis shkrimeve të mëparshme dhe ato të Kuranit, duke thënë: *"...atë që na u shpall neve...Isait...ne nuk bëjmë dallim në asnjërin prej tyre..."* Surja Ali Imran 3:2-3 vazhdon: *"Allah...Ai zbriti më parë Tevratin (Ligjin e Mojsiut) dhe Ingjilin (ungjillin e Jezusit)...si një udhërrëfim për njerëzit."* Surja En Nisaë 4:136 e çon këtë gjë më larg duke këshilluar myslimanët që t'i...Besonin...librit që e pat zbritur më parë." Tek Surja El Maide 5:46,49,50,52 ne gjejmë një thirrje direkte drejtuar të krishterëve që të besojnë në shkrimet e tyre: *"...Ne vazhduam me ...Isain, birin e Merjemes, vërtetues i Tevratit që kishin më parë. Atij i dhamë Inxhilin...Që ithtarët e Inxhilit të gjykojnë sipas asaj që Allahu e zbriti në të. E kush nuk gjykon sipas asaj që Allahu e zbriti, të tillët janë mëkatarë të dalë jashtë rrugës së Zotit..."* Sërish, tek Surja El Maide 5:68 e gjejmë një thirrje të ngjashme: *"O ithtarë të Librit!...zbatoni Tevratin, Inxhilin dhe atë që ju zbriti nga ZOTI JUAJ. E kjo që t'u zbrit ty nga ZOTI YT..."*

Për të inkurajuar këtë ide të autoritetit të Dhiatës së Re dhe të Vjetër, ne gjejmë tek Surja Junus 10: 94 ku myslimanët njoftohen që të këshillohen me këto shkrime nëse kanë dyshim në shkrimet e tyre, duke thënë: *"Po, nëse je në dyshim për këtë që të zbritëm ty, atëherë pyeti ata që lexojnë Librin para teje. Ty të erdhi nga Zoti yt e vërteta."* Dhe si për ta theksuar këtë pikë, këshilla e njëjtë përsëritet në Surja En Enbija 21:7, duke thënë: *"...Ne edhe para teje nuk dërguam pos burra, të cilëve u dhamë shpallje, e nëse nuk e dini këtë, atëherë Pyetni njerëzit e dijshtëm."*

Dhe në fund, tek Surja El Ankebutë 29:46 kërkohet nga myslimanët që të mos vënë në dyshim autoritetin e shkrimeve të të krishterëve, duke thënë: *"Ithtarët e librit mos i polemizoni ...thuajuni: Ne i besuam asaj që na u zbrit neve dhe që ju zbriti juve..."*

Nëse ka diçka që është e qartë në këto sure atëherë është kjo gjë, që Kurani prerazi mbështet Torën dhe Ungjillin si zbulesa të mirëfillta dhe autoritative nga Perëndia. Kjo përputhet me atë që besojnë të krishterët gjithashtu. Në fakt, askund në Kuran nuk ndodhet ndonjë paralajmërim që shkrimet e mëparshme kanë qenë të korruptuara ose të jenë kundërthënëse. Nëse Kurani do të ishte zbulesa e fundit dhe e

plotë, nëse ai është vula e të gjitha zbulesave paraprake siç pretendojnë myslimanët, atëherë me siguri autori i Kuranit do të duhej të përfshinte një paralajmërim kundër asaj që ka qenë e korruptuar në shkrimet e mëparshme. Por askund nuk mund ta gjejmë as edhe një shenjë që Bibla të ishte kontradiktore, ose që të ishte me të vërtetë e korruptuar. Mirëpo janë disa myslimanë, që bëjnë debat sepse sipas Surja El Bekare 2:140 ata thonë se hebrenjtë dhe të krishterët i kanë korruptuar shkrimet e tyre. Ky ajet thotë (duke ju referuar hebrenjve), *"...Kush është më mizor se ai, që e ka dëshminë e Allahut pranë veti dhe e fshehtë?"* Por askund në këtë ajet nuk thuhet që hebrenjtë dhe të krishterët i kanë korruptuar shkrimet e tyre. Ai thjesht përmend që disa hebrenj e kanë fshehur "dëshminë e Allahut." Me fjalë të tjera dëshmia është akoma aty (si rrjedhim i kësaj në suret që i përmendëm më parë myslimanët këshillohen që t'i respektojnë shkrimet e mëparshme), edhe pse pasuesit e asaj dëshmie kanë vendosur ta fshehin atë. Ky ajet nuk është asgjë veçse një përkrahje që tingëllon për besueshmërinë e këyre shkrimeve të mëparshme, pasi që supozon që një dëshmi nga Allahu ekziston midis komunitetit të hebrenjve.

Perëndia nuk e ndryshon Fjalën e tij

Për më tepër, si shkrimet e të krishterëve ashtu edhe Kurani i myslimanëve mbajnë qëndrimin që Perëndia nuk e ndryshon fjalën e tij. Ai nuk e ndryshon zbulesën e tij (pavarësisht nga ligji i shfyqizimit i gjetur në Kuran). Surja Junus 10:64 thotë: *"Premtimet e Allahut nuk mund të pësojnë ndryshim."* Kjo përsëritet tek surja El En'amë 6:34: *"S'ka kush që ndryshon fjalët e Allahut,"* që mund ta gjejmë edhe tek surja Kaf 50:28,29. Edhe ne gjithashtu kemi në Bibël, një numër referencash që flasin për pandryshueshmërinë e fjalës së Perëndisë; siç janë Ligji i Përtërirë 4:1-2; Isaija 8:20; Mateu 5:17-18; 24:35; dhe Zbulesa 22:18-20. Nëse kjo është një temë e përhershme në Bibël dhe në Kuran, vështirë se ka të ngjarë që ne të mund të gjenim një shkrim me një mori mospërputhjes të cilin myslimanët pretendojnë se e kanë gjetur në Bibël. Çfarë duhet të bëjmë atëherë me mospërputhjet që myslimanët pretendojnë se janë aty?

Analiza e mospërputhjeve

Kur i shikojmë mospërputhjet të cilat myslimanët i cekin ne kuptojmë që shumë nga këto gabime nuk janë fare gabime por janë ose keqkuptime të kontekstit ose asgjë më shumë se gabime të kopjesit. E para është shumë më lehtë për t'u sqaruar, gjersa e dyta ka nevojë për më tepër vëmendje. Është mjaft e qartë që librat e Dhiatës së Vjetër janë shkruar midis shekullit XVII dhe V para Krishtit dhe në pergamenat e vetme që ishin në dispozicion në atë kohë, copa të papirusit, që shumë shpejt kalbeshin, kështu që kishin nevojë të kopjoheshin vazhdimisht. Ne e dimë që një pjesë e madhe e Dhiatës së Vjetër është kopjuar me dorë për 3000 vjet me radhë, gjersa Dhiata e Re është kopjuar për 1400 vjet të tjera, në komunitetet e izoluar në vendet e ndryshme dhe në kontinente të ndryshme, por ato qëndruan të pandryshuara në themel.

Sot shumë nga dorëshkrimet e vjetra janë gjetur që mund të vërtetojnë dorëshkrimet më të hershme. Në fakt ne kemi një koleksion shumë të madh të dorëshkrimeve që janë në dispozicion dhe tek të cilat ne mund të shkojmë për të konfirmuar besueshmërinë e dokumenteve të tanishme. Sa i përket Dhiatës së Re

(MSS) ne kemi në posedimin tonë 5,300 dorëshkrime dhe fragmente greke, 10,000 dorëshkrime të përkthimeve latine dhe së paku 9,300 përkthime të tjera të hershme. Tërësisht kemi 24,000 kopje të dorëshkrimeve apo pjesë të Dhiatës së Re të cilat mund t'i përdorim! Është e qartë që kjo na jep shumë më tepër material me të cilin ne mund të përshkruajmë vargjet e ndryshme që mund të ekzistojnë. Aty ku leximi mund të jetë tjetër, është bërë identifikimi dhe heqja e tyre dhe pastaj janë vendosur si shënim në fund të faqes në faqet përkatëse të teksteve. Në asnjë mënyrë kjo gjë nuk nënkupton ndonjë të metë me Biblën tonë (siç e gjejmë në autografet origjinale)

Megjithatë, të krishterët e pranojnë me gatishmëri se ka pasur 'gabime shkrimore' në kopjet e Dhiatës së Vjetër dhe të Re. Shmangia e secilës dhe çdo rrëshqitjeje të penës gjatë kopjimit faqe për faqe, të secilit libër, qoftë ai i shenjtë ose jo, është përtej aftësive të cilido. Por ne mund të jemi të sigurt që dorëshkrimi origjinal (i njohur më mirë si autografi) i secilit libër të Biblës, i frymëzuar drejtëpërdrejtë nga Perëndia, ka qenë i lirë nga çdo gabim. Mirëpo këto origjinale nuk ekzistojnë më, për shkak të datës së hershme të zanafillës së tyre.

Individët që ishin përgjegjës për kopjimin e tyre (skribët ose kopjuesit) ishin të prirur për të bërë dy lloje të gabimeve shkrimore, që janë shumë mirë të dokumentuara dhe të ditura nga ekspertët në fushën e analizës së dorëshkrimeve. Njëri ka të bëjë me shqiptimin e emrave të duhur (veçanërisht emrat e huaj dhe të panjohur), dhe tjetri ka të bëjë me numrat. Fakti që kryesisht vetëm këto lloje të gabimeve janë evidente i jep besueshmëri argumentit për gabimet e kopjuesit. Nëse me të vërtetë origjinalet do të ishin në mospërputhje, ne do të shikonim dëshmi për këtë gjë brenda përmbajtjes së vet historive. (Archer 1982:221-222)

Megjithatë, çfarë është e rëndësishme të përmendet është që asnjë variacion i testuar mirë në kopjet e dorëshkrimeve që kanë ardhur tek ne nuk ndryshon ndonjë doktrinë të Biblës. Deri në këtë masë, së paku, Shpirti i shenjtë ka ushtruar një ndikim kufizues në mbikqyerjen e transmetimit të tekstit. Pasi që Perëndia askund nuk ka premtuar një transmetim të pagabueshëm të Shkrimeve, është e nevojshme që të konfirmojmë se vetëm tekstet autografike të dokumenteve origjinale kanë qenë të frymëzuara. Për këtë arsye është e nevojshme që ne të mbajmë një kritikizëm të vazhdueshëm tekstual si një mënyrë e zbulimit të ndonjë gabimi që ka patur mundësi të hyjë në tekst gjatë rrjedhës së transmetimit të tij. Por vendimi i kësaj shkence është që teksti hebraik dhe grek duket të jetë i ruajtur shumë mirë, saqë ne jemi të justifikuar bujarisht në pohimin tonë, së bashku me Pohimin e Vestministërit një providencë e veçantë e Perëndisë në këtë çështje dhe në deklarimin që autoriteti i Shkrimeve nuk është i rrezikuar nga fakti që kopjet që i kemi sot nuk janë plotësisht pa gabime. Ngjashëm me këtë, asnjë përkthim nuk është dhe as që mund të jetë i përsosur, dhe të gjitha përkthimet janë një hap shtesë larg autografit. Por vendimi i shkencës gjuhësore është që të krishterët anglishtfolës, së paku, janë tepër mirë të shërbyer në këto ditë me një mori të përkthimeve të shkëlqyera dhe nuk kanë asnjë shkak për të hezitur në konkludimin se Fjala e Vërtetë e Perëndisë është afër tyre. Në të vërtetë, pasi që në Shkrime çështjet kryesore për të cilat flitet në të përsëriten shpesh herë si dhe dëshmia konstante e Shpirtit të shenjtë përmes Fjalës dhe në të, asnjë përkthim serioz i Shkrimeve të Shenjta s'do të mund të shkatërronte kuptimin e saj sa që ta bëjë të paaftë për ta bërë lexuesin e saj *"të ditur për shpëtimin me anë të besimit që është në Krishtin Jezus"*(2 Tim.3: 15). Duke pasur këtë gjë në mendje le të shikojmë tani në shembujt e dhëna nga Shabir Alija në pamfletin e tij që të verifikojmë nëse shkrimet mund t'i qëndrojnë testit të autoritetit të përqaftuar më lartë ose jo?

Ndërsa i përgjigjeshim sfidave të mëposhtme ka qenë e qartë për ne të katërt që Shabiri ka bërë një numër gabimesh në arsyetimin e tij të cilat mund të korrigjoheshin lehtë po të shikonte kontekstin. Kjo gjë mund të na ofroj një ide se pse myslimanët në përgjithësi janë të dhënë së tepërmi në kërkimin pas, si dhe me sa duket në gjetjen e “mospërputhjeve” në Bibël - shumë prej të cilave shpjegohen lehtë duke ju drejtuar kontekstit. Kur ne shikojmë Kuranin ne goditemi me situatën e kundërt, pasi që Kurani ka shumë pak kontekst që të mund t’i referohemi. Ka pak tregim, dhe fragmentet futen brenda fragmenteve të tjera me tema të cilat nuk kanë lidhje. Një temë e ngjashme merret dhe përsëritet në suren tjetër, por me variacione dhe nganjëherë me materiale kontradiktore (p.sh. tregimet e ndryshme për Abrahamin dhe idhujt e gjetur tek surja 21:51-59 dhe 6: 74-83; 19:41-49). Është me vend, pra, që myslimanët neglizhojnë të shikojnë në librin e shenjtë të tyre për fragmentet e tjera për të nxjerrë një kontekst. Nuk është për t’u çuditur që ata refuzojnë ta bëjnë këtë gjë edhe me Biblën. Në faqen e dytë të librit të tij “101 mospërputhje të qarta në Bibël”, Shabir Alija shkruan “ Autorizim i lejuar! Ju lutemi kopjojeni këtë broshurë dhe shpërndajeni të vërtetën”.

Ne, autorët e këtij shkrimi, kemi kënaqësinë për ta përmbushur këtë kërkesë të z. Alijës. Edhe pse ne nuk i kemi kopjuar direkt të gjitha fjalët e tij, ne kemi kopjuar mospërputhjet e supozuara në këtë broshurë dhe ju kemi përgjigjur atyre. Prandaj, përmes këtyre kundërshtimeve ne jemi duke bërë atë çfarë Shabiri ka kërkuar, pra shpërndarjen e së vërtetës! Duke treguar themelin e patundur të Biblës, që është e vërteta. Ju lutemi t’i peshoni fjalët e z. Alijës me këto kundërshtime që gjenden këtu. Ju do të vini re se një numër i pyetjeve përmbajnë më shumë se një përgjigje. Kjo është bërë për të treguar që ka mënyra të ndryshme për të kuptuar një problem në dukje, ose gjoja një problem, të tekstit Biblik.

Njëqind e një pyetje – Njëqind e një përgjigje

Këtu po shtrojmë 101 përgjigje ndaj 101 pyetjeve që autori Shabir Alija I ka shtruar në librin e tij të quajtur “101 mospërputhje të qarta në Bibël”, gjë që edhe shumë islamistë në botë kudo i prezantojnë këto çështje, gjoja se librat e Biblës kanë kundërthënie, andaj edhe Bibla s’është e frymëzuar nga Zoti, por është ndryshuar dhe përshtatur nga të krishterët dhe hebrenjtë.

1. Kush e nxiti Davidin: Perëndia apo Satani?

A e nxiti Perëndia Davidin që të bëj regjistrimin e popullsisë (2Samueli 4:1) apo Satani e bëri këtë (1Kronikat 21:1)?

(Kategoria: Është keqkuptuar se si Perëndia punon në histori)

Kjo duket si një mospërputhje e dukshme vetëm poqëse të dyja pohimet janë padyshim të vërteta. Ishte nga fundi i sundimit të Davidit, dhe Davidi po reflektonte në fitoret e tij madhështore, të cilat sollën mbretërinë e kananeasve, të Sirisë dhe të fenikasve në një gjendje të vasalitetit dhe varësisë nga Izraeli. Ai kishte një qëndrim krenar dhe vetadmirues për arritjet e tij, dhe po mendonte më shumë nga pikëpamja e armatimit dhe trupave ushtarake sesa nga pikëpamja e mëshirave të Perëndisë. Për këtë arsye Perëndia vendosi sepse ishte koha që Davidi të binte në gjunjët e tij, ku ai do të kthehej sërish në mëshirën e Perëndisë. Kështu që Ai e lejoi atë të vazhdonte me

regjistrimin e tij, që të mund të shikonte se sa të mira mund t'i sillte atij kjo gjë, pasi që e vetmja gjë që ky regjistrim do të mund të bënte ishte që të krekoste egon kombëtare (e thënë tërthorazi në paralajmërimin e Joabit kundër realizimit të regjistrimit tek 1Kronikat 21:3). Sapo numërimi ka përfunduar, Perëndia kishte ndërmend të ndëshkonte kombin me një murtajë shkatërrimtare që do të shkaktonte humbje të madhe të jetëve (në fakt jetët e 70,000 izraelitëve sipas 2Samuelit 24:15). Po Satani? Pse do të përfshihej ai në këtë punë (sipas 1Kronikave 21:1) nëse Perëndia e kishte nxitur tashmë Davidin për ta bërë këtë marrëzi që e kishte ndërmend? Duket sikur qëllimet e tij ishin plotësisht keqdashëse, duke e ditur se një regjistrim i popullsisë do ta iritonte Zotin (1Kronikave 21:7-8), dhe ai gjithashtu e shtyri Davidin që ta realizonte këtë gjë. Por këtu nuk ka asgjë të re, sepse në Bibël ka raste të tjera ku si Zoti ashtu edhe Satani ishin të përfshirë në sprovimin dhe testimin shpirtëror:

a. Në librin e Jobit, tek kapitulli i parë dhe i dytë ne e gjejmë një sfidë drejtuar Satanit nga Perëndia, duke lejuar Satanin që të sillte mbi Jobin fatëkeqësitë e tij. Qëllimi i Perëndisë ishte pastrimi i besimit të Jobit, dhe forcimi i karakterit të tij me anë të disiplinimit përmes fatkeqësisë, gjersa qëllimi i Satanit ishte plotësisht i lig, duke dëshiruar që t'i shkaktonte sa më tepër dëm Jobit në mënyrë që ai të mohonte besimin e tij në Perëndinë.

b. Në të njëjtën mënyrë Perëndia dhe Satani janë të përfshirë në përndjekjen e të krishterëve sipas 1Pjetrit 4:19 dhe 5:8. Qëllimi i Perëndisë është që të forcojë besimin e tyre dhe t'ju mundësojë atyre që të ndajnë nga vuajtjet e Krishtit në këtë jetë, që ata të mund të gëzohen me Atë në lavditë qiellore që do të vijnë (1Pjetri 4:13-14), gjersa qëllimi i Satanit është që t'i "përpijë" ata (1Pjetri 5:8), ose më tepër që t'i tërheq ata drejt vetëkeqardhjes dhe hidhërimit, që të bien në nivelin e tij.

c. Si Perëndia ashtu edhe Satani ia lejuan Jezusit të tri tundimet gjatë shërbesës së tij në tokë. Qëllimi i Perëndisë në këto tri tundime ishte që Jezusi të triumfonte plotësisht mbi vetë tunduesin i cili e ka mashtruar Adamin e parë në rënien e tij, gjersa qëllimi i Satanit ishte që të ndërrojë drejtimin e Shpëtimtarit nga misioni mesianik i tij.

d. Në rastin e tri mohimeve të Jezusit nga Pjetri në oborin e kryepriutit, është vetë Jezusi që tregon qëllimet e të dy palëve në përfshirjen e tyre kur ai thotë tek Luka 22:31-32, *"Simon, Simon, ja Satani ka kërkuar t'ju shoshë ashtu siç shoshet gruri. Por unë jam lutur për ty, që besimi yt të mos mpaket; dhe kur të jesh kthyer, forco vëllezërit e tu."*

e. Dhe në fund, vet kryqëzimi nxjerr në pah një tjetër shembull ku janë përfshirë edhe Perëndia edhe Satani. Satani e zbuloi qëllimin e tij kur e mbushi zemrën e Judës me pabesi dhe urrejtje (Gjoni 13:27), duke e shtyrë atë që ta tradhtonte Jezusin. Mirëpo qëllimi i Zotit pas kryqëzimit ishte që Jezusi, Qengji i therrur nga fillimi i botës, të jepte jetën e tij si një shpengim për shumë njerëz, ashtu që njeriu mëkatar të mund të shijojë sërish atë marrëdhënie të humbur që nga fillimi, në kopshtin e Edenit, dhe kështu të hynte në një marrëdhënie që tani është e përrjetshme.

Kështu tani kemi pesë shembuj të tjerë ku si Zoti ashtu edhe Satani ishin të përfshirë së bashku edhe pse me arsye plotësisht të ndryshme. Arsyet e Satanit në të gjitha shembujt, duke përfshirë këtu edhe regjistrimin nga Davidi që ishte i shtyrë nga një qëllim i ligë, në kohën që Zoti në të gjitha këto raste tregoi njëkohësisht një qëllim plotësisht tjetër. Qëllimi i tij ishte plotësisht bamirës me shikim drejt një fitoreje eventuale, dhe njëkohësisht duke shtuar përdorimin e personit që testohet. Në secilin rast suksesi i Satanit ishte i kufizuar dhe jetëshkurtër; ndërsa në fund qëllimi i

Perëndisë i shërbeu shumë mirë zgjerimit të çështjes së Tij në mënyrë të konsiderueshme. (Archer 1982:186-188)

2. Numri i popullsisë: 800.000 apo 1.100.000?

2Samueli 24:9 jep një numër të popullsisë së Izraelit, pra 800,000, gjersa 1Kronikave 21:5 thotë që kanë qenë 1,100,000.

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik ose është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Ka mënyra të ndryshme për të kuptuar jo vetëm këtë problem por edhe sfidën tjetër gjithashtu, pasi që të dyja i referohen fragmentit të njëjtë dhe regjistrimit të njëjtë. Është e mundshme që diferenca midis të dy llogaritjeve janë të ndërlidhura me natyrën jozyrtare dhe të papërfunduar të regjistrimit të popullsisë (e cila do të diskutohet më vonë), ose që libri i Samueli paraqet numra të rrumbullaksuar, veçanërisht për Judën. Megjithatë, përgjigja më e besueshme do të ishte që njëra kategori përfshin kategorinë e meshkujve që ajo tjetra i përjashton. Është plotësisht e besueshme që numri tek 1Kronikave 21:5 përfshinte të gjithë meshkujt në dispozicion që ishin të moshës luftarake, qoftë të kenë qenë në betejë ose jo, derisa llogaritja tek 2Samueli 24:9 flet vetëm për ata që ishin të gatshëm për luftë. Raporti i Joabit tek 2Samueli 24 përdor fjalën 'is hayil, që e përkthyer do të thotë “ burra të fuqishëm”, ose trupa të ushtruar në betejë, dhe i referohet atyre duke numëruar 800,000 veteranë. Është e arsyeshme që aty të kishte edhe 300,000 njerëz shtesë të moshës ushtarake që mbaheshin rezervë, por akoma të papërfshirë në luftë fushore. Të dy grupet do të formonin kështu 1,100,000 burra tek llogaritja 1Kronikave 21 që nuk përfshin termin 'is hayil' për t'i përshkruar ata. (Archer 1982: 188-189 dhe Drita e Jetës II 1992:189-190)

03. Sa luftëtarë: 500,000 apo 470.000

Tek 2Samueli 24:9 jepet shifra e rrumbullaksuar prej 500,000 burrave luftëtarë në Judë, që ishte 30,000 njerëz më tepër se tek e dhëna korresponduese tek 1Kronikave 21:5.

(Kategoria: është keqkuptuar konteksti historik)

Vini re që 1Kronikave 21:6 e thekson shumë qartë që Joabi nuk e kishte përfunduar numërimin, pasi që akoma nuk e kishte bërë regjistrimin e fisit të Benjaminit, e as edhe atë të Levit, për shkak të faktit që Davidi u bind që të mos mbaronte tërë regjistrimin. Për këtë arsye numrat e ndryshëm tregojnë për përfshirjen ose mospërfshirjen e grupeve të veçanta dhe të pasaktësuar në komb. Ne gjejmë edhe një referencë për këtë gjë tek 1Kronikave 27:23-24 ku thuhet që Davidi nuk përfshiu ata që ishin më të vjetër se njëzet vjeç e poshtë, dhe pasi që Joabi nuk e përfundoi regjistrimin, numri nuk u regjistrua në Kronikat e Mbretit David. Procedura e drejtimit të regjistrimit ka qenë që të fillohet me fiset transjordaneze (1Samueli 24:5) dhe pastaj të kthehet nga fisi më verior i Danit dhe të punoj nga ana jugore drejt Jerusalemit (vargu 7). Për këtë shkak, numërimi i Benjaminit, do të bëhet i fundit. Prandaj Benjamini nuk do të përfshihej me numrin e plotë të Izraelit ose as me atë të Judës. Në rastin e 2Samuelit 24, shifra për Judën përfshiu shifrën tashmë të njohur prej 30,000 trupave të grumbulluara nga Benjamini. Kështu që shifra totale e 500,000 përfshiu kontigjentin e Benjaminit. Vini re që pas ndarjes së Mbretërisë së Bashkuar në pjesën Veriore dhe Jugore, pas vdekjes së Salomonit në vitin 930 para Krishtit,

shumica e benjaminëve mbetën besnik dinastisë së Davidit dhe formuan (së bashku me Simeonin në jug) mbretërinë e Judës. Prandaj ishte e arsyeshme të përfshihej Benjamini me Judën dhe Simeonin në shumën e pjesshme të 500,000 edhe pse Joabi nuk e specifikoi raportin e parë që ia dha Davidit (1Kronikave 21:5). Prandaj numri total i kompletuar i forcave luftarake që ishin në dispozicion të Davidit për shërbim ushtarak ishte 1,600,000 (1,100,000 të Izraelit, 470,000 të Judës-Simeonit, dhe 30,000 të Benjaminit). (Archer 1982:188-189 dhe Drita e Jetës II 1992:189)

04. Sa kohë zi buke: 7 apo tre vjet?

2Samueli 24:13 përmend që kishte shtatë vjet zi buke derisa 1 Kronikave 21:12 përmend vetëm tri vjet.

(Kategoria: është keqkuptuar qëllimi i autorit, dhe është keqkuptuar mënyra e të shprehurit).

Ka dy mënyra se si kjo gjë mund të shikohet. E para është që të supozojmë që autori i 1Kronikave ka theksuar periudhën tri vjeçare ku kjo zi buke do të ishte më intensive, ndërsa autori i 2Samuelit përfshin dy vjet para dhe pas kësaj zie, gjatë së cilës kohë ajo u bë më keq si dhe përkatësisht u zvogëlua. Një zgjidhje tjetër mund të vërehet duke shikuar përdorimin e fjalëve në secilin fragment. Kur ju i krahasoni të dy fragmentet do të vini re që formulimi është mjaft ndryshe tek 1Kronikave 21 nga ajo që e gjejmë tek 2Samueli 24. Tek 2Samueli 24:13 pyetja është “A do që të vijnë për ty shtatë vjet zi buke?” Tek 1Kronikave ne gjejmë një alternativë urdhërore, ”Zgjidh ose tre vjet zi buke...” Nga kjo ne mund të konkludojmë në mënyrë të arsyeshme që 2Samueli regjistron afrimin e parë të profetit Gad para Davidit, në të cilin prospekti i mundshëm ishte shtatë vjet; gjersa libri 1Kronikave na jep afrimin e dytë dhe përfundimtar të Nathanit para Mbretit, në të cilin Zoti (pa dyshim si përgjigje e kërimit të sinqertë të Davidit në lutjen private) përkundrazi e shkurtoi vrazhdësinë e kësaj alternative të ashpër në tre vjet nga një periudhë e plotë kohore prej shtatë vjetësh. Si përfundim, Davidi zgjodhi përfundimisht e tretë të Perëndisë, dhe kështu mori tri ditë të murtajes së vështirë, që rezultoi në vdekjen e 70,000 burrave në Izrael. (Archer 1982: 189-190 dhe Drita e Jetës II 1992:190)

05. Ashaziahu kur u bë mbret: a ishte 22 apo 42 vjet?

A ishte Ashaziahu 22 vjeç (2Mbretërit 8:26) apo 42 vjeç (2Kronikave 22:2) kur filloi të mbretëronte mbi Jerusalemin?

(Kategoria: Është gabim i kopjesit)

Pasi që jemi duke u marrë me llogaritjet që janë bërë me mijëra vite më parë, ne nuk do të prisnim që sot t'i kemi origjinalet në pronësinë tonë, pasi që ato do të ishin shpërbërë që moti. Prandaj ne jemi në varësi të kopjeve që janë bërë nga kopjet e këtyre origjinaleve, të cilat gjithashtu janë kopjuar gjatë një periudhe disa shekujsh. Ata që bënin kopjimin kishin tendencë që të bënin dy lloje të gabimeve shkrimore. Njëra kishte të bënte me drejtshkrimin e emrave të përveçëm dhe e dyta kishte të bënte me numrat. Të dy këta shembuj të mospërputhjes në numër kanë të bëjnë me një dekadë në numrin e dhënë. Ashaziahu thuhet se ka qenë 22 vjeç tek 2Mbretërit 8:26; ndërsa tek 2Kronikave 22:2 Ashaziahu thuhet të ketë qenë 42 vjeç. Për fat të mirë në tekstin e Biblës ka shumë informacione shtesë për të treguar se numri i saktë është 22. Më herët tek 2Mbretërit 8:17 autori përmend që babai i Ashazias, Joram ben Ahab

ishte 32 kur ai u bë mbret, dhe që ai vdiq 8 vjet më vonë, në moshën 40 vjeçare. Kështu që Ashaziah nuk mund të ishte 42 vjeçar në kohën kur babai i tij vdiq në moshën 40 vjeçare! Gabime të tilla shkrimore aspak nuk ndryshojnë besimin e hebrenjëve dhe të krishterëve. Në rast të tillë, një fragment tjetër i shkrimeve shpesh herë e korrigjon gabimin (2Mbretërit 8:26 në këtë rast). Ne duhet të mbajmë në mend gjithashtu që skribët që ishin përgjegjës për kopjimin ishin tepër të përpiktë në ndershmërinë e tyre gjatë punës me tekstet biblike. Ata i dorëzuan ato ashtu si i morën, duke mos ndryshuar as edhe gabimet e dukshme, të cilat vërtet janë pak. (Referoju pyetjes së ardhshme për një prezantim më të thellë të asaj se si skribët mund t'i keqinterpretonin numrat brenda dorëshkrimeve.) (Archer 1982:206 dhe Drita e Jetës II 1992:201)

06. Jehojakini kur u bë mbret: a ishte 18 apo 8 vjet?

A ishte Jehojakini 18 vjeç (2 Mbretërit 24:8) ose 8 vjeç (2 Kronikave 36:9) kur ai u bë mbret mbi Jerusalemin?

(Kategoria: është gabimi i kopjuesit)

Edhe njëherë ne mund të gjejmë informata të mjaftueshme në kontekstin e këtyre dy fragmenteve që mund të na tregojnë që numri 8 është gabim dhe 18 është në rregull. Mosha 8 vjeçare është shumë e re për të pretenduar drejtimin qeveritar. Mirëpo, ka disa komentues që pohojnë që kjo mund të jetë plotësisht e mundshme. Ata mbrojnë qëndrimin që kur Jehojakini ka qenë 8 vjeç, ati i tij e bëri bashkësundues, në mënyrë që ai të mund të ushtrohej në përgjegjësitë e drejtimit të mbretërisë. Jehojakini pastaj u bë zyrtarisht mbret në moshën 18 vjeçare, pas vdekjes së babait të tij. Një skenar më i mundshëm, prapsepapë, është që ky të jetë edhe një nga gabimet e shkruarve, e dëshmuar zakonisht me numrat. Do të mund të ishte një ndihmë nëse do të shtonim këtu që në hebraishte ekzistojnë tri mënyra të njohura të shkrimit të numrave. Më të hershmet, janë një varg shënimesh të përdorura nga kolonët hebrenj në Papirusin Elefantina të shekullit të 5-të para Krishtit (i përshkruar detajisht më poshtë) dhe është përcjellur nga një sistem përmes të cilit shkronjat alfabetike përdorëshin në vend të numrave. Një sistem tjetër u prezantua përmes të cilit drejtshqiptimi i numrave në plotësi është urdhëruar nga esnafët e korrektimit. Për fat të mirë ne kemi dosje të madhe të dokumenteve në papirus nga këto tri burime të cilave ne mund t'i referohemi. Ashtu si me shumë nga mospërputhjet e numrave, është numri i dekadave që ndryshon. Është e vlefshme të shikojmë që sistemi i shenjave të numrave i përdorur nga kolonët hebrenj në Papirusin Elefantina të shekullit të 5-të para Krishtit, gjatë kohës së sundimit të Ezras dhe Nehemias, nga vjen edhe ky fragment, dëshmon për formën e hershme të sistemit të shenjave numerike. Ky sistem përbëhet nga një vizë horizontale, që përfundon në fund nga ana e djathtë me një dredhim teposhtë, për të paraqitur numrat në dhjetëshe (kështu që dy vija horizontale, njëra mbi tjetrën do të ishte numri 20). Vijat vertikale përdorëshin për të paraqitur çdo numër më të vogël se numri dhjetë. Kështu që numri tetë do të shkruhej /III IIII, por numri tetëmbëdhjetë do të ishte / III IIII duke shtuar edhe një vijë horizontale me një dredhje teposhtë, mbi të. Në të njëjtën mënyrë numri njëzet e dy do të ishte /I duke shtuar dy dredha horizontale, dhe numri dyzet e dy do të ishte /I duke i shtuar dy çifte të dredhave horizontale. Nëse, atëherë, dorëshkrimi fillestar, nga i cili është bërë kopjimi, ka qenë i paqartë dhe i njollosur, njëra ose më tepër se njëra nga shënimet e dekadave mund t'i ketë shpëtuar kopjuesit (ose nuk është parë nga kopjuesi). Është shumë më e pabesueshme që kopjuesi të ketë parë gabimisht një vijë

dhjetëshe shtesë, që nuk ka qenë e pranishme në origjinal sesa të ketë dështuar të shikojë një të tillë që ishte e njollosur. Në Verzionin e Ri Ndërkombëtar (NIV) të Biblës, korrigjimet janë përfshirë edhe në tekste. Mirëpo, për sqarim, shënimet në fund të faqes përmendin që dorëshkrimet e hershme hebraike përmbajnë gabimin, shkrimor, ndërsa dorëshkrimet septuagjine dhe të Sirisë si dhe një dorëshkrim hebraik përfshijnë numrat e saktë. Korrigjimi i gabimeve numërore ka kuptim vetëm nëse është shënuar gabimi shkrimor. Megjithatë, kjo gjë, në asnjë mënyrë nuk anulon as vërtetësinë dhe as autoritetin e shkrimeve që ne kemi. Një konfirmim në lidhje me këtë lloj të gabimit mund ta gjejmë në shkrimtarët e ndryshëm pagan. Për shembull në shkrimin mbi gur të Behistunit të vendosur nga Dariusi 1, ne gjejmë që numri 38 jep një shifër për të vrarët e armatës së Fradës si 55,243, me 6,572 të burgosurë, sipas kolonës së Babilonisë. Kopjet e këtij shkrimi të gjetura në vetë Babiloninë, regjistrojnë numrin e të burgosurve si 6, 973. Mirëpo në përkthimin aramaik të këtij shkrimi që është gjetur në Elefantinë në Egjipt, numri i të burgosurve ishte vetëm 6,972. Ngjashëm me këtë, në numrin 31 të shkrimit të njëjtë, kolona e Babilonisë jep shifrën 2,045 si numrin e të vrarëve në armatën rebele të Fravartishit së bashku me 1,558 të burgosur, gjersa kopja aramaike kishte mbi 1,575 si numër i të burgosurve. (Archer 1982:206-207,214-215,222,230; Nehls faqe 17-18; Drita e Jetës II 1992:204-205)

07. Sa sundoi Jehojakimi: 3 muaj apo 3 muaj e 10 ditë?

A sundoi Jehojakini mbi Jerusalemin për tre muaj (2 Mbretërit 24:8), apo për tre muaj dhe dhjetë ditë (2 Kronikave 36:9)?

(Kategoria: është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Sërish këtu, ashtu siç e gjetëm të njëjtën sfidë edhe tek numri 2 dhe 4, autori i Kronikave ka qenë më specifik me numrimin e tij, gjersa autori i Mbretërve thjesht rumbullakëson numrin e muajve, duke supozuar që dhjetë ditë më tepër nuk janë aq të rëndësishme për t'u përmendur.

08. Sa të vrarë: 800 apo 300 njerëz?

A i vrau prijësi i luftëtarëve trima të Davidit 800 njerëz me ushtën e tij (2 Samueli 23:8) apo 300 njerëz (1 Kronikave 11:11)?

(Kategoria: është keqkuptuar konteksti historik ose është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Është plotësisht e mundshme që të dy autorët të kenë përshkruar dy incidente të ndryshme, nga i njëjti person, ose njëri prej autorëve ka përmendur ngjarjen pjesërisht dhe tjetri në tërësi. (Drita e Jetës II 1992:187)

09. Kur u soll Arka në Jerusalem: para apo pas filistejve?

A e solli Davidi Arkën e Besëlidhjes në Jerusalem pasi që i mposhti filistejtë (2 Samueli 5 dhe 6), apo më përpara (1 Kronikave kapitulli 13 dhe 14)?

(Kategoria: Nuk është lexuar tërë teksti)

Kjo vërtet nuk është një problem. Shabir Alija duhej të vazhdonte të lexonte deri tek 1Kronikave 15, dhe aty do ta kishte parë që Davidi e solli Arkën pasi i

mposhti filistejtë. Arsyeja për këtë është se izraelitët e lëvizën Arkën e Besëlidhjes dy herë. Herën e parë, ata e larguan nga Baali, para mposhtjes së filistejëve, siç e shikojmë tek 2Samueli 5 dhe 6 dhe tek 1Kronikave 15. Kur profeti Samuel tregon fitoren e Davidit mbi filistejtë, ai na tregon të dy rastet kur Arka ka lëvizur. Mirëpo tek 1Kronikat, rrjedha e ngjarjes është në këtë mënyrë: Arka së pari është lëvizur nga Baali; pastaj Davidi i ka mposhtur filistejtë: dhe në fund, Arka është lëvizur nga shtëpia e Obed-Edomit. Kështu që të dyja shkrimet nuk janë fare në mospërputhje. Atë çfarë kemi këtu është thjesht një profet që vendos të na jap tërë historinë e Arkës përnjëherësh (në vend që t'i referohej asaj më vonë) dhe një tjetër që prezanton historinë në një mënyrë tjetër. Në të dyja rastet kohëzgjatja e ngjarjeve është e njëjtë. E njëjta gjë mund të thuhet edhe për Kuranin. Në Suren e dytë neve na prezantohet rënia e Adamit, dhe pastaj mëshira e Perëndisë i tregohet Izraelit, e pasuar nga fundosja e Faraonit, e pasuar nga Mojsiu dhe viçi i artë, e pasuar nga ankimi i izraeliteve në lidhje me bukën dhe ujin, dhe pastaj na prezantohet sërish një e dhënë në lidhje me viçin e artë. Duke vazhduar pas kësaj, ne lexojmë në lidhje me Mojsiun dhe Jezusin, pastaj lexojmë për Mojsiun dhe viçin e artë, dhe pastaj për Salomonin dhe Abrahamin. Nëse dikush do të flasë në lidhje me kronologjinë, çfarë ka të bëjë Mojsiu me Jezusin, ose Salomoni me Abrahamin? Në mënyrë kronologjike sureja duhet të fillonte me rënien e Adamit, dhe të vazhdonte me Kainin dhe Abelin, Enokun, Abrahamin, Lotin, Isakun, Jakobin dhe Esaun, Jozefin, bijtë e izraelit dhe Mojsiun, pra me këtë regull. Nëse një ngatërrim i pakundërshtueshëm kronologjik mund të gjendet në këtu sure të Kuranit, atëherë Shabiri do të bënte mirë ta shpjegonte këtë gjë para se të kritikoj atë që ata e gjykojnë të jetë një gabim i Biblës. (Drita e Jetës II 1992:176)

10. Noja, nga sa çifte krijesash: 2 apo 7

A duhej Noja të sillte nga dy çifte të të gjitha krijesave të gjalla (Zbulesa 6:19-20), apo duhej të sillte 7 çifte të “kafshëve të pastra” (Zanafilla 7:2; shikoni gjithashtu Zanafilla 7:8,9)?

(Kategoria: Teksti është cituar gabimisht)

Kjo është vërtetë një pyetje e çuditshme për t'u bërë. Është e qartë që Shabiri e ka cituar gabimisht tekstin e Zanafillës në kapitullin e gjashtë, që nuk përmend fare ‘kafshët e pastra’ në shënimet e saj, ndërsa kapitulli i 7-të veçanërisht bën ndarjen midis kafshëve të pastra dhe të papastra. Zanafilla 7:2 thotë që Noeu duhet të sillte 7 çifte të kafshëve të ‘pastra’ dhe 2 çifte të çdo lloji të kafshëve të ‘papastra’. Pse Shabiri në sfidën e tij nuk përmend pjesën e dytë të këtij vargu që specifikon dy çifte? Është e qartë që nuk ka mospërputhje midis këtyre dy të dhënave. Problemi është faktikisht vet pyetja në fjalë. Shabiri përpiqet të mbështesë argumentin e tij duke përmendur që vargu 8 dhe 9 i kapitullit të 7-të provojnë se vetëm dy çifte hynë në arkë. Mirëpo këto dy vargje nuk flasin asgjë në lidhje me hyrjen e dy çifteve në arkë. Ato tregojnë thjesht që ishin çiftet e kafshëve të pastra dhe të papastra si dhe krijesat dhe zogjët e ndryshëm që hynë në arkë. Arsyeja për përfshirjen e shtatë nga lloji i kafshëve të pastërta është plotësisht e qartë: ato do të përdoreshin për adhurimin flijimor pasi që përmytja të tërhiqej (ashtu siç edhe ndoshi, sipas Zanafillës 8:20). Është e qartë se po të kishte vetëm dy nga çdo lloj i këtyre kafshëve të pastërta, ato do të shuheshin duke u sakrifikuar në altar. Por në rastin e kafshëve të papasta dhe zogjëve, një çift do të mjaftonte, sepse ato nuk ishin të nevojshme për flijimin e gjakut. (Archer 1982:81-82)

11. Sa robër i zuri Davidi: 1700 apo 7000?

A i zuri Davidi 1,700 robër nga kalorësit e mbretit Zobah (2 Samueli 8:4), apo ishte 7,000 (1 Kronikave 18:4)?

(Kategoria: Është gabim i kopjuesit)

Ekzistojnë dy zgjidhje të mundshme për këto dy shifra të ndryshme. E para e bërë nga Keil dhe Delitzh (faqe 360) është zgjidhja më bindëse. Ata pohojnë që fjala për kalorësin (rekeb) ka qenë lënë jashtë, ose kapërcyer, pa dashje nga shkruesi i 2Samuelit 8:4, dhe shifra e dytë, 7,000 (nga perasim për “kalorës”), detyrimisht është zvogëluar në 700 nga 7,000 që ai ka parë në Vorlagun e tij, për arsyen e thjeshtë që askush nuk do të shkruante 7,000 pasi që ka shkruar 1,000 në regjistrimin e të njëjtës shifër. Kjo lënie jashtë e rekeb-it mund të ketë ndodhur me një shkruer të hershëm, dhe pastaj zvogëlimi nga 7,000 në 700 ka vazhduar me kopjet pasuese të shkruesve të tjerë. Por sipas të gjitha gjasave shifra tek Kronikave është e saktë dhe numrat tek Samueli duhet të korrigjohen për t’u përshtatur me të. Zgjidhja e dytë fillon nga parakushti që numri ka qenë i zvogëluar në 700 pasi që i referohet 700 rradhave, secila me nga 10 kalorës, duke arritur numrin total 7,000. (Archer 1982:184; Keil&Delitzch 1949:360; Drita e Jetës II 1992:182)

12. Sa shtalla i kishte Solomoni: 40.000 apo 4000?

A i kishte Solomoni 40,000 shtalla për kuajt e tij (1Mbretërit 4:26), apo 4,000 stalla(2Kronikave 9:25)?

(Kategoria: Është gabim i kopjuesit, ose është keqkuptuar konteksti historik)

Ka disa mënyra për t’ju përgjigjur dallimeve të pashpjegueshme. Ajo që është më së tepërmi e besueshme është e ngjashme me atë që gjetëm në sfidat numër pesë dhe gjashtë, ku numri i dekadave ka qenë fshirë apo shtrembëruar për shkak të përdorimit konstant. Të tjerët besojnë që shtallat e përmendura në 2Kronikave kanë qenë shtalla të mëdha që kanë zënë nga 10 kuaj secila (pra një rradhë me dhjetë shtalla). Prandaj 4,000 shtalla nga këto do të ishin të barabarta me 40,000 shtalla të vogla. Një komentues tjetër pohon që numri i shtallave i regjistruar tek 1Mbretërit ishte numri në fillim të sundimit të Salomonit, gjersa numri i regjistruar tek 2Kronikave ishte numri i shtallave në fund të sundimit të tij. Ne e dimë që Solomoni ka sunduar për 40 vjet; pa dyshim, shumë ndryshime kanë ndodhur gjatë kësaj periudhe. Ka gjasa që ai zvogëloi madhësinë e makinës ushtarake që babai i tij Davidi ia la atij. (Drita e Jetës II 1992:191)

13. Kur vdiq mbreti Baasha: 26 apo 36?

A vdiq Baasha, mbreti i Izraelit, sipas autorit, në vitin e 26-të të sundimit të mbretit Asa (1Mbretërit 15:33), apo ishte ende i gjallë në vitin e 36-të (2Kronikave 16:1)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik, ose është gabim i kopjuesit)

Ka dy zgjidhje të mundshme për këtë problem. Fillimisht, dijetarët që i kanë shikuar këto fragmente kanë arritur në përfundim që viti i 36-të i Asës duhet të llogaritet nga tërheqja e 10 fiseve nga Juda dhe Benjamini që solli ndarjen e shtetit në

Jude dhe Izrael. Nëse e shikojmë nga ky pikëvështrim, viti i 36-të i monarkisë së ndarë do të ishte në vitin e 16-të të Asës. Kjo gjë mbështetet nga libri i Mbretërve të Judës dhe Izraelit, si edhe nga shënimet bashkëkohore, të cilat ndjekin këtë traditë (shënim: për një sqarim më të plotë të kësaj teorie, shikoni tek Archer, faqe 223-166). Keil dhe Delizsch (faqe 366-367) preferojnë ta konsiderojnë numrin 36 tek 2Kronikave 16:1 dhe numrin 35 tek kapitulli 15:19 si një gabim i kopjuesit për numrat përkatës 16 dhe 15. Ky problem është i ngjashëm me pyetjet numër pesë dhe gjashtë që ishin më lart. Mirëpo në këtë rast, numrat janë shkruar duke përdorur llojin e shkrimit hebraik (në vend të llojit egjiptian me vija të shumta i përdorur në papirusin Elefantinë, i referuar tek pyetja 5 dhe gjashtë). Prandaj është fare e mundur që numri 16 të jetë ngatëruar me 36. Arsyeja për këtë është se deri në shekullin e shtatë para erës sonë shkronja jod (10) i ngjasonte shumë shkronjës lamed (30), me përjashtim të dy vizave të vogla të ngjitura në të majtë të vizave kryesore vertikale. Do të mjaftonte vetëm një njollë e vogël nga mbajtja e tepruar e kësaj kolone-pergameni dhe kjo do të rezultonte në atë që shkronja jod të dukej si lamed. Është e mundshme që ky gabim të ketë ndodhur së pari në fragmentin e mëparshëm, tek 2Kronikave 15:19 (duke e kopjuar gabimisht numrin origjinal 15 me 35); dhe pastaj për ta bërë të pajtueshëm me 16:1, i njëjti shkruer (ose ndoshta dikush më vonë) ka konkluduar/arritur në përfundimin që numri 16 duhet të ishte gabim për numrin 36 dhe prandaj e ka ndryshuar në kopjen e tij. (Archer 1982:226; Keil & Delizsch 1949:336-367; Drita e Jetës II 1992:194)

14. Sa mbikëqyrës caktoi Salomoni: 3600 apo 3300?

A caktoi Salomoni 3,600 mbikëqyrës (2Kronikave 2:2) për punën e ndërtimit të tempullit, apo vetëm 3,300 (1Mbretërit 5:16)?

(Kategoria: Është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Ky nuk është një problem i madh. Zgjidhja më e përshtatshme për këtë është që autori i 2Kronikave ka përfshirë 300 burra të cilët kanë qenë të zgjedhur si rezervist që të zenë vendin e atyre mbikëqyrësve që do të sëmureshin apo të atyre që kishin vdekur, ndërsa autori i fragmentit tek 1Mbretërit 5:16 përfshinë vetëm forcën mbikëqyrëse. Brenda një grupi të madh prej 3,300 personash, sëmundja dhe vdekjet me siguri kanë ndodhur, duke kërkuar kështu rezervistë që do të thirreshin kur të shfaqej nevoja. (Drita e Jetës II 1992:192)

15. Sa ishte e madhe ena: 2000 apo 3000 bate?

A ndërtoi Solomoni një mbajtës prej metali që përmbante 2,000 bate (1Mbretërit 7:26) apo mbi 3,000 bate (2Kronikave 4:5)?

(Kategoria: është keqkuptuar qëllimi i autorit, ose është gabimi i kopjuesit)

Folja hebraike e përkthyer si "përmbante" dhe "mbante" ndryshon nga ajo që përkthehet si "pranon"; dhe kuptimi mund të jetë që mbajtsja zakonisht përmbante 2,000 bate. Por kur mbushej në tërë kapacitetin e tij ai pranonte 3,000 bate. Në këtë mënyrë kronisti thjesht përmend sasinë e ujit që do të bënte enën të dukej si një burim që rrjedh sesa një pishinë e qetë. Kjo na informon që 3,000 gallonë me ujë ishin të nevojshme për ta mbushur plotësisht këtë det i cili zakonisht përmbante 2,000 gallonë. Një tjetër zgjidhje ndjek temën tjetër të përmendur më herët, që numri në germa hebraike për 2,000 ka qenë ngatërruar nga shkruesi me numrin e ngjashëm alfabetik

3,000. Duhet të përmendim që Shabiri (në debatin e tij me 25 shkurt 1998 kundër Xhej Smithit në Birmingham, Angli) citoi këtë “mospërputhje” dhe shtoi që nëse një batë kishte diametrin prej 10 kubitësh ajo nuk ka mundur të ketë një perimetër prej 30 kubitësh, siç thotë teksti, (pasi që 'pi'-ja dikton që ajo të kishte perimetrin 31,416 ose një diametër prej 9.549). Shamiri e dha një humor ”Më gjeni një banjë të tillë dhe unë do të pagëzohem në të!” Por Shabiri nuk ka lexuar mirë tekstin ose dëshironte ta bënte një shaka përçmuese dhe të pavend. Pse? Sepse teksti thotë që ajo ishte 8 cm e trashë dhe kishte një buzë në formë të një zambaku. Prandaj varet se nga fillon matjen. Nga pjesa e lartme ose e poshtme e buzës, ose nga pjesa e brendshme ose e jashtme e enës, të gjitha do të na jepnin diametrin e ndryshëm; dhe varësisht nga mënyra e matjes, pra qoftë nga maja e buzës ose pika më e ulët e saj, ju do të nxirrnit perimetrin e ndryshëm. Me fjalë të tjera, Shabiri do të mund të pagëzohej mirë nëse dikush do të vriste mendjen për ta bërë një kopje të saj! (Haley faqe 382: Drita e Jetës II 1992:192)

16-21. Sa ishte numri i izraelitëve të liruar nga Babilonia?

A janë numrat e Izraelitëve që ishin të liruar nga robëria e Babilonisë, të saktë tek Ezra (Ezra 2:6,12,15,19,28) ose tek Nehemia (Nehemia 7:11,13,17,20,22,32)? (shënim: pasi që pyetjet 16-21 kanë të bëjnë me regjistrimin e njëjtë të popullsisë, i kam përfshirë të gjitha në një)

(Kategoria: është keqkuptuar konteksti historik)

Në kapitullin 2 të Ezrës dhe në kapitullin 7 të Nehemisë, ndodhen rreth tridhjetë e tri grupe familjare që shfaqen në të dy listat e izraelitëve që kthehen nga Babilonia në Jude. Nga këto 33 grupe familjare të shënuara në listën e Ezrës dhe Nehemisë, nëntëmbëdhjetë grupe familjare janë identike, ndërsa katërmëdhjetë prej tyre tregojnë mospërputhje në numrin e anëtarëve brenda grupit familjar (edhe pse Shabiri ka vetëm gjashtë prej tyre në listë). Dy nga mospërputhjet dallojnë për 1, një dallon për 4, dy për 6, dy për 9, një tjetër dallon për 11, dy të tjera për 100, një tjetër për 201, një tjetër për 105, një familje tjetër dallon për 300, dhe dallimi më i madh është tek shifra e bijve të Azgadit, pra një diferencë prej 1,100 midis llogarisë së Ezrës 2 dhe asaj të Nehemisë 7. Atëherë, si mundemi ne të japim llogari për këto 14 mospërputhje? Përgjigja është shumë e thjeshtë, dhe Shabiri, nëse ai do të kishte bërë ndonjë studim në lidhje me këto dy të dhëna nuk do të shqetësohej duke harxhuar kohën e tij me bërjen e këtyre pyetjeve. Vet fakti që mospërputhjet dhe ngjashmëritë ndodhen pranë njëra-tjetrës duhet ta kishte drejtuar edhe atë drejt zgjidhjes. (ashtu siç është e mundshme që edhe ju të keni konkluduar tani, ju të cilët e lexoni këtë gjë) Ekzistojnë dy faktorë të rëndësishëm që duhet t'i kemi parasysh kur i shikojmë këto mospërputhje midis këtyre dy listave. Faktori i parë është se ekziston mundësia që edhe pse anëtarët e këtyre grupeve ose familjet i kishin shënuar emrat e tyre në fillim me qëllim që të shkojnë; gjatë intervalit të përgatitjeve, disa mundet të kenë vdekur, të tjerët janë penguar nga sëmundja osë nga ndonjë pengesë e pakapërcyeshme, ashtu që numri përfundimtar i cili aktualisht shkoi nuk ishte i njëjtë me ata që kishin planifikuar të shkonin. Secili që ka planifikuar një ekskurzion shkollor për në plazh mund ta kuptojë se sa tipik në të vërtetë është ky skenar. Faktori i dytë dhe i rëndësishëm është situata e ndryshme në të cilën janë marrë këta dy regjistra, një fakt i rëndësishëm për të cilin Shabiri duhet të ketë qënë tepër i pavetëdijshëm. Regjistri i Ezrës është bërë gjatë kohës që ata ishin akoma në Babiloni (në vitet 450 para erës sonë), para kthimit në Jerusalem (Ezra 2:1-2), ndërsa regjistrimi i Nehemisë u bë në Jude (rreth vitit 445 para K.), pasi që ishin rindërtuar muret e Jerusalemit (Nehemia

7:4-6). Një interval i aq shumë viteve midis të dy listave (midis 5-10 vjet) me siguri do të ndikonte në numrin e secilës familje përmes vdekjes ose nga arsyet e tjera. Shumë nga dijetarët besojnë që Nehemia ka regjistruar ata njerëz të cilët faktikisht arritën në Jerusalem nën drejtimin e Zerubabelit dhe Jozueut në vitin 537 ose 536 para K. (Nehemiah 7:7). Ezra, në anën tjetër, përdor listën e mëparshme të atyre të cilët fillimisht lajmëruan për qëllimin e tyre që t'i bashkangjiten karavanit të kolonistëve të atyre që po ktheheshin nga Babilonia, në vitin 459 para K. Mospërputhjet që janë midis këtyre dy listave drejtojnë drejt faktit që kishte faktorë të tjerë që u ngritën për të ndryshuar mendjet e tyre. Disa mund të kenë rënë në mosmarrëveshje, disa kanë pasur arsye biznesi për të shtyrë largimin e tyre për më vonë, gjersa në disa raste me siguri ka pasur disa sëmundje dhe vdekje dhe në raste të tjera mund të kishte rekrutë të rinj nga ata që fillimisht vendosën të qëndrojnë në Babiloni. Vetëm fiset dhe grupet qytetare erdhën me numra të zvogëluar. Të gjithë të tjerët morën rekrutët e minutave të fundit që dallonin nga një deri në 1,100. Kur i shikojmë emrat ne gjejmë që disa nga emrat përdoren në forma të ndryshme. Midis hebrenjve të asaj kohe (si dhe të atyre që jetonin në Lindje), një person mund të kishte emrin, titullin, dhe mbiemrin. Në këtë mënyrë, fëmijët e Harifit (Nehemia 7:24) janë fëmijët e Jorahut (Ezra 2:18), ndërsa fëmijët e Sias (Nehemiah 7: 47) janë gjithashtu fëmijët e Sias (Ezra 2:44) Kur ne i marrim në konsideratë këta faktorë, diferencat në numrin total që shfaqen në këto dy lista të gjata në asnjë rast nuk duhej të na befasonin. I njëjti lloj i gjykimit dhe i gabimeve është paraqitur në çdo migrim të madh në historinë njerëzore. (Archer 1982:229-230 dhe Drita e Jetës II 1992:219-220)

22. Sa ishte e madhe asambleja sipas Ezrës dhe Nehemisë?

Si Ezra 2:64 ashtu edhe Nehemia 7:66, bien dakord që shumat e përgjithshme për tërë asamblesë janë 42,360, por kur bëhet mbledhja e shumës, Ezra ka 29,818 dhe Nehemia ka 31,089?

(Kategoria: Është gabimi i kopjuesit)

Ka mundësi të ekzistojnë dy përgjigje për këtë dilemë në dukje. E para është që kjo gjë ka shumë mundësi të jetë një gabim i kopjuesit. Tekstet origjinale duhet të kishin shumën e përgjithshme të saktë, por diku gjatë transmetimit të tyre, ndonjë shkruar ka bërë një gabim në njërën nga listat, dhe ka ndryshuar shumën e përgjithshme në njërën prej tyre që ato të përputheshin, duke mos bërë shumën e përgjithshme të numrave të familjeve në secilën listë. Nuk ka asnjë sugjerim që një shkruar i mëvonshëm gjatë kopjimit të këtyre listave të ketë shënuar qëllimisht shumën e përgjithshme të tërë asamblesë që ishin në Jerusalem në këtë kohë, pasi që kjo ishte më vonë edhe numri do të ishte më i madh. Një mundësi tjetër është dhënë nga dijetari i njohur i Dhiatës së Vjetër, R. K. Harrison, i cili sugjeron që në çfarëdo rrethanash shuma e 42,000 mund të jetë metaforike, duke shtuar se "... modeli i eksodit dhe i traditave të ngjashme, ku ishin të përfshirë numra të mëdhenj si simbole të madhësisë së Perëndisë, dhe në këtë rast të veçantë sugjeron çlirimin fitimtar që Perëndia e realizoi për popullin e tij të robëruar" (Harrison 1970:1142-1143). Gabime të tilla nuk e ndryshojnë historicitetin e ngjarjes, pasi që në raste të tilla, një pjesë tjetër e Shkimit zakonisht e korrigjon gabimin (p.sh. mbledhja e shumave në këtë rast). Ashtu siç shkroi njëherë një komentues i mirënjohur, Mathew Henry "Vetëm pak libra janë të shtypur pa asnjë gabim; por, autorët nuk i mohojnë ato për shkak të kësaj, dhe gabimet e shtypit nuk ua lënë fajin atyre. Lexuesi i sinqertë i

rregullon ato përmes kontekstit ose duke i krahasuar ato me disa pjesë të tjera të shkrimit.” (Drita e Jetës II 1992: 201,219)

23. Sa këngëtarë të asamblesë: 200 apo 245?

A ishin 200 këngëtarë (Ezra 2:65) apo 245 këngëtarë (Nehemia 7:6) që shoqëruan asamblenë?

(Kategoria: është gabim i kopjuesit)

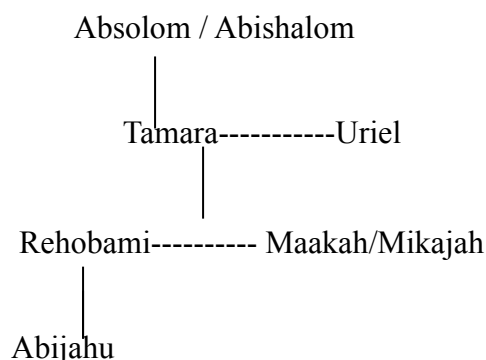
Ashtu si pyetja numër 7, edhe ky rast është gabim i kopjuesit, ku shkruesi i cili kopjonte numrat në të dhënat e Ezrës e rrumbullaksoi shifrën nga 245 në 200.

24. Nëna e Abijahut ishte: Mikaja apo Maaka?

A ishte emri i nënës së Abijahut, Mikaja, e bija Urielit nga Gibeahu (2Kronikave 13:2) apo Maakah, bija e Absalomit (2Kronikave 11:20 & 2Samueli 14:27)?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Kjo mospërputhje në dukje mbështetet në kuptimin e fjalës hebraike ‘bat’, e cila është e përkthyer në anglisht ‘e bija’. Edhe pse zakonisht përdoret për të treguar pasardhësin femër të gjeneratës së parë, gjithashtu mundet t’i referohet edhe një lidhjeje familjare të largët. Një shembull i kësaj është tek 2Samueli 1:24, që thotë: ‘O bija të Izraelit, vajtoni Saulin...’ Pasi që kjo është 900 vjet pas kohës kur Izraeli (i quajtur gjithashtu Jakob) jetoi, është e qartë që ky varg i referohet grave izraelite, që ishin pasardhëse të largëta të tij. Kur e shikojmë në këtë dritë, ‘mospërputhja’ zhduket. 2Kronikave 13:12 shënon qartë që Mikaja është bija e Urielit. Ne mund të supozojmë që Urieli u martua me Tamarën, bijën e vetme dhe më të afërt të Absalomit. Së bashku ata patën Mikajën e cila më pas u martua me mbretin Rehoboam dhe u bë nëna e Abijahut. 2Kronikave 11:20 dhe 1Mbretërit 15:2, në njoftimin se Maakah ishte e bija e Absalomit, thjesht e lidhin atë me gjyshin e saj më të famshëm, në vend të babait më pak të njohur, për të treguar prejardhjen mbretërore. Abishalomi është një variant i Absalomit dhe Mikaja është një variant i Maaka. Kështu që pema gjenealogjike duket në këtë mënyrë:

25. Jozueu e pushtoi apo jo Jerusalemin?

Jozueu dhe izraelitët e pushtuan (Jozueu 10:23,40) apo nuk e pushtuan (Jozueu 15:63) Jerusalemin?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Përgjigja e shkurtër është, jo në këtë fushatë. Vargjet e dhëna janë në harmoni të plotë dhe ngatërrimi ngrihet vetëm nga keqkuptimi i fragmentit në fjalë. Tek Jozueu 10, është mbreti i Jerusalemit që vritet: qyteti i tij nuk është pushtuar (vargjet 16 –18 dhe 22-26). Të pesë mbretërit amoritë dhe ushtritë e tyre i lanë qytetet e tyre dhe u kthyen në Gibeon. Jozueu dhe izraelitët i nxorrën ata dhe të pesë mbretërit ikën në një shpellë në Makedah, nga e cila ushtarët e Jozueut ia sollën dhe ai i vrau të gjithë. Sa i përket ushtrive të tyre, vargu 20 thotë: “dhe ata që shpëtuan kërkuan strehë në qytetet e fortifikuara” që tregojnë se qytetet nuk ishin të pushtuara. Pra, ishin mbretërit, dhe jo qytetet e tyre që ishin të pushtuara. Jozueu 10:28-42 shënon pjesën tjetër të kësaj fushate ushtarake. Këtu shënohet që disa qytete ishin të pushtuara dhe të shkatërruara, dhe këto ishin: Makedahu, Libnahu, Lakishi, Egloni, Hebroni dhe Debiri. Të gjitha këto qytete janë në pjesën jugperëndimore nga Jerusalemi. Mbreti Gezer dhe ushtria e tij u mposhtën në fushë kur po përpiqeshin t’i ndihmonin Lakishit (v. 33) dhe në vargun 30 një krahasim është bërë me pushtimin më të hershëm të Jerikos, por asnjëra nga këto qytete ishin të pushtuara në këtë kohë. Vargjet 40 & 41 përshkruajnë kufijtë e kësaj fushate, të cilat ndodheshin nga ana jugore dhe perëndimore e Jerusalemit. E rëndishme të thuhet, Gibeoni, kufiri lindor i kësaj fushate, është akoma përafërsisht 10 milje nga ana veriperëndimore e Jerusalemit. Prandaj Jerusalemi nuk është i shënuar si ‘i pushtuar’ në Jozueu 10. Kjo është në përputhje të plotë me Jozueu 15:63, që pohon se Juda nuk mundej t’i largonte jebusitët nga Jerusalemi.

26. Si ishte emri i babait të Jozefit: Jakobi apo Eli?

A ishte Jakobi (Mateu 1:16) apo Eli (Luka 3:23) i ati i Jozefit, burrit të Marisë?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Përgjigja e kësaj pyetje është e thjeshtë por kërkon pak sqarim. Shumë dijetarë sot bien pajtohen që Mateu jep gjenealogjinë e Jozefit dhe Luka jep atë të Marisë, duke e bërë Jakobin, babain e Jozefit dhe Elin, babain e Marisë. Kjo tregohet nga dy mënyrat e të treguarit të lindjes së virgjër. Mateu 1:18-25 tregon historinë vetëm nga këndvështrimi i Jozefit, ndërsa tek Luka 1:26-56 kjo është treguar tërësisht nga këndvështrimi i Marisë. Një pyetje logjike për ta bërë është kjo: pse është përmendur Jozefi në të dy gjenealogjitë? Përgjigja sërish është e thjeshtë. Luka ndjek në mënyrë të përpiktë traditën e hebrenjve duke përmendur vetëm meshkujt. Për këtë arsye Maria paraqitet me emrin e burrit të saj. Ky kuptim mbështetet qartë nga dy lloje dëshmish. Në llojin e parë, çdo emër në tekstin grek të gjenealogjisë së Lukës, me përjashtim të Jozefit, është paraprirë me një nyjë të shquar (shembull, 'i' Elit, 'i' Mathatit). Edhe pse nuk është evidente në përkthimet angleze, kjo do t’i prekte të gjithë ata që lexojnë në greqisht, të cilët do të kuptonin që ai ishte duke kërkuar prejardhjen e gruas së Jozefit, edhe pse emri i saj nuk është përdorur. Lloji i dytë i dëshmisë është Talmudi i Jerusalemit, një burim hebraik. Ky libër pranon që gjenealogjia duhet të jetë ajo e Marisë, duke ju referuar asaj si vajzës së Elit (Hagigah 2:4) (Fruchtenbaum 1993:10-13)

27. A rrjedh Jezusi nga Solomoni apo Natani?

A rrjedh Jezusi nga Solomoni (Mateu 1:6) apo nga Natani (Luka 3:31), të cilët janë të dy bijtë e Davidit?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Kjo është drejtëpërdrejt e lidhur me ‘mospërputhjen’ numër 26. Pasi treguam që Mateu i jep gjenealogjinë e Jozefit dhe Luka jep atë të Marisë, është e qartë që Jozefi ka prejardhjen nga Davidi përmes Solomonit dhe Maria përmes Natanit.

28. A ishte Jekonia apo Neri babai i Salatielit?

A ishte Jekonia (Mateu 1:12) apo Neri (Luka 3:27) babai i Salatielit?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Sërish, ky problem zhduket kur kuptohet që janë dhënë dy gjenealogji nga Davidi deri tek Jezusi, ajo e Marisë dhe ajo e Jozefit (shiko nr.26) Dy gjenealogji të ndryshme përmendin dy njerëz të ndryshëm me emrin Salatiel, një emër i zakonshëm hebre. Për këtë arsye nuk është e e habitshme nëse e pranojmë që ata të dy kishin etër të ndryshëm!

29. Cili bir i Zorobabelit ishte paraardhës i Krishtit?

Cili bir i Zorobabelit ishte paraardhës i Jezus Krishtit, Abiudi (Mateu 1:13) apo Resas (Luka 3: 27) dhe çfarë mund të themi për Zorobabelin tek (1Kronikave 3:19-20)?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Ashtu si me pyetjen nr.28, dy Salatiel japin dy Zorobabela të ndryshëm, prandaj nuk është fare problem nëse bijtë e tyre kanë emra të ndryshëm. Nuk duhet të na befasojë që kishte një bir të Zorobabelit, Salatiel në origjinën e Marisë dhe në atë të Jozefit. Mateu na tregon së babai i Jozefit quhej Jakob. Sigurisht që Bibla shënon një Jozef tjetër, bir i Jakobit, i cili u bë drejtuesi i dytë dhe më i fuqishmi në Egjipt (Zanafilla 37-47). Ne nuk shohim asnjë nevojë për të sugjeruar që këta dy njerëz janë të njëjtët, prandaj ne nuk duhet të kemi fare probleme me ata dy njerëz të quajtur Zorobabel, bir i Salatielit. Zorobabeli i përmendur tek 1Kronikave 3:19,20 mund të jetë shumë lehtë Zorobabeli i tretë. Sërish, kjo nuk shkakton asnjë problem: ka disa Maria që përmenden në Ungjijtë, sepse ishte një emër i zakonshëm. E njëjta gjë mund të jetë e vërtetë edhe për këtë rast. Atëherë ky Zorobabel do të ishte pra një kushëri i atij të përmendur tek Mateu 1:12,13. Një krahasim i Mateut dhe i 1Kronikave na jep një pemë gjenealogjike të mundshme që pason më poshtë:

Jekonia
Salatiel---Malkirami---Pedajahu---Shenatsari---Jekamiahu---Hoshama---Nedabiahu---
| |
Zorobabelit Zorobabeli-----Shimei-----
| |
Abiudi 7 bij
|
(1Kronikave 3:19,20)
|
Jozefi

30. A ishte Jorami apo Amatsiahu i ati i Ozias?

A ishte Jorami (Mateu 1:8) apo Amatsiahu (2 Kronikave 26:1) i ati i Ozias?
(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Kjo përgjigje është e natyrës së ngjashme si tek ajo e nr.24. Ashtu si fjala hebraike ‘bat’ (e bija) që mund të përdoret për të treguar për një pasardhës të largët, ashtu bën edhe fjala hebraike ‘ben’ (biri). Jezusit i referohet tek Mateu 1:1 si bir i Davidit, biri i Abrahamit. Të dyja gjenealogjitë e kërkojnë prejardhjen e Jezusit përmes këtyre dy personave, duke ilustruar përdorimin e fjalës ‘bir’. Edhe pse dorëshkrimet hebraike të ungjillit të Mateut janë të ruajtura edhe sot, është e qartë që ai ishte një hebre që shkruante nga perspektiva hebraike dhe për këtë arsye ai ndjehej rehat me konceptin hebraik të birësisë. Duke pasur këtë gjë në mendje, shumë lehtë mund të tregohet që Amatsiahu ishte babai i Ozias (i quajtur gjithashtu Azariah) Jorami/Jehorami, në anën tjetër ishte stër-stër-stërgjyshi dhe paraardhës direkt i Ozias. Linja vazhdon kështu Joram/Jehoram – Ahaziah – Joazi – Amatsiahu – Azariah/Ozia (2 Kronikave 21:4-26:1). Përmbledhja e Mateut për gjenealogjinë e Jozefit është krejtësisht e pranueshme, pasi që qëllimi i tij është që thjesht të tregojë rrugën e prejardhjes. Ai komenton në 1:17 që ishin tri grupe nga katërbëdhjetë gjenerata. Kjo zbulon pëlqimin e tij për numrat dhe kjo lidhet drejtëpërdrejt me përcaktimin e Jezusit si bir të Davidit. Në hebraishte, secilës shkronjë i është dhënë një vlerë. Vlera e plotë e emrit të Davidit është katërbëdhjetë dhe kjo me siguri është arsyeja pse Mateu regjistron katërbëdhjetë gjenerata në secilin grup, për të nënvizuar pozitën e Jezusit si biri i Davidit.

31. A ishte Josia apo Jehojakimi i ati i Jekoniahut?

A ishte Josia (Mateu 1:11) apo Jehojakimi (1Kronikave 3:16) i ati i Jekoniahut?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Kjo pyetje është tërësisht e njëjtë me nr.30. Jehojakimi ishte i ati i Jekoniahut dhe Josia ishte gjyshi i tij. Kjo është plotësisht e pranueshme dhe rezulton nga përmbledhja estetike e gjenealogjisë, dhe jo nga ndonjë gabim.

32. A ishin 14 apo 13 gjenerata nga mërgimi në Babiloni deri tek Krishti?

A ishin katërbëdhjetë (Mateu 1:17) apo trembëdhjetë (Mateu 1:12-16) gjenerata nga mërgimi në Babiloni deri tek Krishti?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimin e hebraishtes)

Ashtu si Mateu e pohon qartë (1:17), ishin katërbëdhjetë gjenerata. Në pjesën e parë janë katërbëdhjetë emra, në të dytën pesëmbëdhjetë dhe në të tretën katërbëdhjetë. Ndoshta mënyra më e thjeshtë për të zgjidhur problemin është që të sugjerojmë se në pjesën e parë dhe të tretë, personi i parë dhe i fundit është i përfshirë si një gjeneratë, ndërsa kjo nuk është e tillë në pjesën e dytë. Në çdo rast, ashtu si Mateu e ka përmbledhur qartë gjenealogjinë e tij me arsye të mirë, një gabim nga ana e tij në asnjë mënyrë nuk është treguar në mënyrë përfundimtare. Nëse rastësisht ndonjë emër apo dy janë humbur nga lista e origjinaleve, përmes gabimit të

shkruesve, ne nuk e dimë. Sido që të jetë situata reale, një sqarim si ky më lart, mund të përballohet.

33. Kush ishte i ati i Selës: Kainani apo Arpakshadi?

Kush ishte i ati i Selës; Kainani (Luka 3:35-36) apo Arpakshadi (Zanafilla 11:12)?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Edhe pse një përgjigje përfundimtare është e pamundshme, sqarime të besueshme mund të gjenden. Përgjigja më e sigurtë për këtë është që gjenealogjia në tekstin Masoretik të Zanafillës përmbledh gjeneratat ashtu siç bën Mateu në listën e tij. Kur ne shikojmë tek Septuagjina (LXX) ne gjejmë që emri i Kainanit është përfshirë si emri i atit të Selës, duke i dhënë mbështetje asaj që gjejmë tek Luka. Luka, i cili shkruante në greqisht, do të ketë përdorur Septuagjinën si autoritet për të. Në të njëjtën mënyrë, nëse i referohemi Septuagjinës, kur ne shikojmë tek Zanafilla 11:12 ne e shikojmë që Arpakshadi ishte 135 vjeç, dhe jo 35 (gjë që do t'i jepte atij më tepër kohë për të qenë gjyshi i Selës).

34. Gjon pagëzori ishte apo nuk ishte Elija që do të vinte?

Gjon pagëzori ishte (Mateu 11:14;17:10-13) apo nuk ishte Elija që do të vinte (Gjoni 1:19-21)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Mateu regjistron Jezusin duke thënë që Gjon Pagëzori ishte Elija që do të vinte, ndërsa Gjoni duket se regjistron Gjon Pagëzorin duke e mohuar këtë gjë. Arsyeja për këtë mospërputhje të dukshme është mungesa e kontekstualizimit të lexuesve. Priftërinjtë dhe levitët erdhën tek Gjon Pagëzori dhe e pyetën atë nëse ai ishte Elija. Një pyetje vërtet qesharake për t'ia bërë dikujt, vetëm nëse ju i njihni Shkrimet hebraike. Sepse Perëndia thotë përmes profetit Malakia që ai do t'ia dërgojë popullit të Izraelit Elijën para një kohe të caktuar. Prandaj gjersa populli izraelit po priste Elijën, pyetja është krejtësisht logjike. Gjoni ishte afërsisht 30 vjeç kur ia bënë këtë pyetje. Prindërit e tij kishin vdekur tashmë; ai ishte biri i vetëm i Zakarijës nga fisi i Levit. Prandaj kur e pyetën se a ishte ai Elija që ishte ngritur në qiell para 878 vitesh, përgjigja me siguri ishte *“Jo, unë nuk jam Elija”*. Jezusi gjithashtu dëshmon, edhe pse në mënyrë indirekte, që Gjoni nuk është Elija, tek Mateu 11:11 ku thotë që Gjoni është më i madh se të gjithë njerëzit që kanë lindur ndonjëherë. Mojsiu ishte më i madh se Elija, por Gjoni ishte më i madh se ata të dy së bashku. Prandaj çfarë do të thotë Jezusi kur ai thotë se *“Gjoni është Elija që duhet të vijë”*? Engjëlli Gabriel (Xhibril në arabishte) i flet Zakarisë për birin e tij, i cili akoma nuk kishte lindur duke thënë që *“do të shkojë përpara tij në frymë dhe pushtet të Elias, për t'i kthyer zemrat e prindërve të fëmijët dhe rebelët në urtinë e të drejtëve, për t'ia bërë gati Zotit një popull të përgatitur mirë”* (Luka 1:17) Engjëlli i referohet dy profecive, Isaisë 40:3-5 (shiko tek Luka 3:4-6 për të parë këtë të përdorur sërish për Gjon Pagëzorin) dhe Malakisë 4:5-6, i përmendur më lart, që thotë *“Ja, unë do t'ju dërgoj Elinë, profetin, para se të vijë dita e madhe dhe e llahtarshme e Zotit. Ai do të bëjë që zemra e etërve t'u kthehet bijve dhe zemra e bijve etërve”*. Gabrieli thotë qartë që Gjoni është “Elija” për të cilin Perëndia kishte parashikuar përmes profetit Malakia. Pra, a ishte Gjoni Elija? Jo. Por po ta pyesnin priftërinjtë dhe Levitët” A je ti ai për të cilin profeti

Malakia flet si “Elija”? Atëherë Gjoni do të përgjigjej pozitivisht. Jezusi tek Mateu 17:11-13 thotë që profecia e Malakisë është e vërtetë, por Elija tashmë kishte ardhur. Ai thotë që “Elija” ka vuajtur, ashtu si Jezusi do të vuante; *“dishepujt e kuptuan që ai po ju fliste për Gjon Pagëzorin”*. Prandaj, pasi të kuptojmë kontekstin kjo bëhet e qartë; Gjoni vërtet nuk ishte Elija, por ai ishte Elija për të cilën bënte fjalë profecia, ai i cili do të përgatiste rrugën për Mesinë, Jezusin, *“Qengji i Perëndisë, që heq mëkatin e botës”*, Gjoni 1:29.

35. A do të trashëgonte Jezusi fronin e Davidit apo jo?

A do të trashëgonte Jezusi (Luka 1:32) fronin e Davidit apo jo (Mateu 1:11, 1 Kronikave 3:16 & Jeremia 36:30)?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Kjo përgjigje vazhdon drejtëpërdrejt nga ajo nr. 26. Duke treguar që gjenealogjia e Mateut është ajo e Jozefit, është e qartë nga Jeremia 36:30 që asnjë nga pasardhësit fizik të Jozefit nuk ishin të kualifikuar që të ulëshin në fronin e Davidit, pasi që ai vet ishte pasardhës i Jekonijës. Megjithatë, ashtu si Mateu e sqaron, Jezusi nuk ishte pasardhës fizik i Jozefit. Pasi që ka shënuar në listë gjenealogjinë e Jozefit me problemin e prejardhjes së tij nga Jekonia, Mateu tregon historinë e lindjes së virgjër. Kështu ai dëshmon si Jezusi i shmanget problemit të Jekonijës dhe qëndron i aftë për t’u ulur në fronin e Davidit. Luka, në anën tjetër, tregon që origjina e vërtetë fizike e Jezusit ishte nga Davidi, pra e ndarë nga Jekonia, duke e kualifikuar atë në këtë mënyrë për ta trashëguar fronin e atit të tij, Davidit. Shpallja e engjëllit tek Luka 1:32 e kompletton pikturën: *“Zoti Perëndi do t’i jap fronin e Davidit, atit të tij”*. Ky caktim hyjnor, së bashku me prejardhjen e tij fizike, e bëjnë atë të vetmin trashëgimtar të ligjshëm të fronit të Davidit. (Fruchtenbaum 1993:12)

36. Jezusi kalëroi mbi një kërraç apo mbi një gomare?

Jezusi kalëroi drejt Jerusalemit mbi një kërraç (Marku 11:7; krahaso Luka 19:35) apo mbi një pulishtë dhe një gomare (Mateu 21:7)?

(Kategoria: Është keqinterpretuar teksti dhe është keqkuptuar konteksti historik)

Akuza është që Ungjijt janë në mospërputhje sa i përket numrit të gomareve mbi të cilat Jezusi kalëroi drejt Jerusalemit. Kjo akuzë bazohet në mosleximin siç duhet të tekstit tek Mateu dhe në injorimin e qëllimit të tij të plotë për këtë ngjarje. Duhet të theksojmë së pari që të katër Ungjijt i referohen kësaj ngjarjeje, dhe ajo që mundon më lartë është ajo tek Gjoni 12:14-15. Marku, Luka dhe Gjoni janë të gjithë dakord që Jezusi kishte hipur mbi një kërraç. Logjika tregon që këtu nuk ka asnjë “mospërputhje” pasi që Jezusi nuk mund të kalëronte mbi dy kafshë njëkohësisht! Atëherë, pse Mateu përmend dy kafshë? Arsyeja është e qartë. Edhe sikur të shikonim vetëm tek Mateu, ne mund të shohim nga teksti që Jezusi nuk kalëroi mbi dy kafshë, por vetëm mbi kërraçin. Sepse në të dy vargjet që e paraprijnë citimin në fjalë (b) nga Shabiri, ne lexojmë tek Mateu që citohen dy profeci së bashku nga Dhiata e Vjetër (Isaia 62:11 dhe Zakaria 9:9) Mateu 21:5, thotë: *“I thoni bijës së Sioni, ‘Ja po të vjen mbreti yt, zemërbutë, hipur mbi një gomare, madje një pulishtë, pjellë e një kafshe barrë’.*” Duke thënë “një gomare” dhe pastaj duke shtuar “një pulishtë, pjellë e një kafshe barrë” Zakaria përdor strukturën klasike hebraike të fjalisë dhe gjuhën poetike

të njohur si “paralelizëm”, thjesht duke përsëritur të njëjtën gjë në një mënyrë tjetër, si një shpallje paralele. Kjo është shumë e zakonshme në Bibël (p.sh. Psalmi 119:105 përmend, “*Fjala jote është një llambë në këmbën time dhe një dritë në shtegun tim*” por thotë të njëjtën gjë dy herë, njëra pas tjetrës). Është e qartë që këtu i referohet vetëm një kafshe. Për këtë arsye Mateu qartë thotë që Jezusi kalëroi vetëm mbi një kërraç, në përputhje me tre shkrimtarët e Ungjijve të tjerë. Atëherë pse Mateu thotë që kërraçi me nënën e tij u sollën së bashku, në vargun shtatë? Arsyeja është e thjeshtë. Mateu, i cili ishte një dëshmitar okular (gjersa është e mundshme që Marku dhe Luka nuk ishin) thekson në papjekurinë e kërraçit, pra tepër i ri për t’u ndarë nga nëna e tij. Pasi me siguri kërraçi nuk është kalëruar ndonjëherë, gjasat janë që ai të ketë qenë ende i varur nga nëna e tij. Hyrja në Jerusalemin do të bëhej shumë më lehtë nëse nëna e kërraçit do të merrej gjithashtu përgjatë rrugës, pasi që kërraçi do ta ndiqte natyrisht, edhe pse kurrë më parë nuk ka mbajtur ndonjë kalorës dhe nuk ka qenë e ushtruar të ndjek një rrugë. Sërish këtu ne shohim që nuk ka asnjë mospërputhje midis shënimeve sinoptike, por vetëm një detaj i shtuar nga ana e Mateut si njëri që pa ngjarjen gjatë kohës që po ndodhte. Kjo është një nga shumë profeci të cilat Jezusi i përmbushi. Ai i përmbushi ato të cilat ishin nën kontrollin e tij si dhe ato mbi të cilat ai nuk mundte të manipulonte, siç janë për shembull koha dhe vendi i lindjes së tij (Danieli 9:24-26, Mikea 5:1-2, Mateu 2:1-6), dhe ringjallja e tij (Psalmi 16:10, Veprat 2:24-32), përmendim vetëm dy raste. Disa myslimanë besojnë që në Tevrat ka një referencë për profecinë për të cilën Kurani flet në suren 7:157 dhe 61:6 në lidhje me Muhamedin. Megjithatë, këta myslimanë deri tani kanë dalur me një referencë, në kohën që Jezusi është parashikuar kohë pas kohe.

37. Si e kupton Pjetri natyrën e Jezusit: nga qielli apo vëllai?

Simon Pjetri e kupton përmes një zbuluese nga qielli që Jezusi ishte Krishti (Mateu 16:17), ose nga vëllai i tij Andreu (Gjoni 1:41)?

(Kategoria: Është një interpretim tepër i fjalëpërfjalëshëm)

Theksimi tek Mateu 16:17 është që Simoni nuk e ka dëgjuar këtë gjë thjesht nga dikush tjetër: Perëndia ia kishte bërë këtë gjë të qartë. Kjo nuk përjashton mundësinë që kjo të ishte thënë nga njerëzit e tjerë. Qëllimi i Jezusit ishte që ai nuk po përsëriste thjesht atë çfarë dikush tjetër kishte thënë. Ai kishte jetuar dhe punuar me Jezusin dhe tani ishte e qartë në mendjen e tij që Jezusi ishte pikërisht Krishti (Mesia), Biri i Perëndisë së gjallë. Jezusi nuk bëri pyetjen, “çfarë ke dëgjuar nga të tjerët se unë jam?” por, “*Po ju, kush thoni se jam unë?*” Këto dy pyetje dallojnë tepër shumë nga njëra tjetra, dhe Pjetri nuk ishte më në dyshim.

38. Ku e takoi Jezusi Pjetrin: Galile apo Jordan?

Jezusi e takoi Simon Pjetrin dhe Andreun pranë detit të Galilesë (Mateu 4:18-22) ose pranë lumit Jordan (Gjoni 1:42-43)?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Akuza është që një Ungjill regjistron Jezusin duke takuar Simon Pjetrin dhe Andreun pranë detit të Galilesë, ndërsa tjetri regjistron që ai i takoi ata pranë lumit Jordan. Megjithatë kjo akuzë bie poshtë plotësisht pasi që shkrimtarët e ndryshëm shkruajnë për ngjarjen nga vende të ndryshme. Të dyja regjistrimet janë të vërteta.

Gjoni 1:35 vazhdon duke thënë që Jezusi i takoi ata pranë lumit Jordan dhe që ata kaluan kohë me të aty. Andreu (dhe sigurshitet edhe Pjetri gjithashtu) ishin dishepujt të Gjon Pagëzorit. Ata u larguan nga kjo zonë dhe shkuan në Galile, në regjionin e së cilit ishte edhe fshati Kanë ku Jezusi pastaj bëri mrekullinë e tij të parë të regjistruar. *"Pas kësaj ai zbriti në Kapernaum me nënën e tij, vëllezërit e tij dhe me dishepujt e tij; dhe ata qëndruan aty pak ditë."* Gjoni 2:12. Pjetri dhe Andreu ishin fillimisht nga një qytet i quajtur Betsaida (Gjoni 2:24) por tani po jetonin në Kapernaum (Mateu 8:14-15, Marku 1:30-31, Luka 4:38-39), disa milje nga Betsaida. Ata ishin peshkatarë me profesion, prandaj ishte krejtësisht normale për ta që të peshkojnë kur ishin në shtëpi gjatë këtyre pak ditëve (sepse në këtë kohë Jezusi sapo kishte filluar të mësonte dhe të shëronte në popull). Nga këtu e merr Mateu historinë. Gjatë kohës kur Pjetri dhe Andrea ishin duke peshkuar në liqenin e Galilesë, Jezusi i thërret ata që ta ndjekin - të lënë gjithçka pas tyre dhe të bëheshin dishepujt e tij të përhershëm. Para se kjo gjë të ndodhte, ai nuk i kishte kërkuar ata, por ata e kishin ndjekur atë për shkak të dëshmisë së Gjon Pagëzorit në lidhje me të (Gjoni 1:35-39). Tani, për shkak të kësaj dëshmie, plus mrekullisë në Kanë, si dhe fjalët që Jezusi i tha (Gjoni 1:47-51), duke shtuar edhe kohën që ata kaluan me njeriun më të mençur dhe të vetmin të përsosur që kishte jetuar ndonjëherë etj. Është plotësisht e kuptueshme (arsyeshme) për ata që të lënë gjithçka dhe ta ndjekin atë. Nuk do të ishte e kuptueshme që ata të linin jetat e tyre dhe ta ndjekin një të huaj i cili doli para tyre dhe kërkoi këtë gjë nga ata, sikur fëmijët bëjnë pas një fyellitari të veshur me ngjyra të ndryshme! Jezusi nuk magjepsi asnjëri – ata e ndoqën atë sepse e kuptuan se kush ai ishte – ai për të cilin kishin folur të gjithë profetët, Mesia, Biri i Perëndisë së gjallë.

39. Kur Jezusi e takoi Jairin, vajza e tij: kishte vdekur apo po vdiste?

Kur Jezusi e takoi Jairin, vajza e tij 'sapo kishte vdekur (Mateu 9:18), apo ishte 'duke dhënë shpirt' (Marku 5:23)?

(Kategoria: Është një interpretim tepër i fjalëpërfjalshëm)

Kur Jairo u largua nga shtëpia e tij, vajza e tij ishte tepër e sëmurë, dhe afër vdekjes, përndryshe nuk do të shkonte për ta kërkuar Jezusin. Kur ai e takoi Jezusin ai me siguri nuk ishte i sigurt nëse vajza e tij kishte vdekur tashmë. Prandaj ai ka pasur mundësi të ketë thënë të dy pohimet; Mateu përmend vdekjen e saj, në kohën që Marku flet për sëmundjen e saj. Megjithatë, duhet të nënvizohet që ky detaj nuk ka shumë rëndësi për këtë histori, ose për ne. Pyetjet kryesore janë të qarta: Bija e Jairit kishte një sëmundje vdekjeprurëse. E tëra që mund të ishte bërë tashmë ishte bërë: ajo ishte gati e vdekur, nëse nuk kishte vdekur tashmë. Jairo e dinte që Jezusi mund ta shëronte dhe ta ringjallte nga vdekja. Sa i përket atij, këtu nuk kishte ndonjë dallim. Prandaj vërtet nuk është e rëndësishme nëse vajza ka qenë faktikisht e vdekur ose afër vdekjes në kohën kur Jairo e arriti Jezusin.

40. Jezusi i lejoi apo jo dishepujt të kenë shkopinjt?

Jezusi i lejoi (Marku 6:8) apo nuk i lejoi (Mateu 10:9;Luka 9:3) dishepujt e tij të mbanin një shkop gjatë udhëtimit të tyre?

(Kategoria: është keqkuptuar përdorimi i greqishtes)

Është supozuar që shkrimtarët e Ungjijve janë në mospërputhje me njërin tjetrin në lidhje me atë nëse Jezusi i ka lejuar dishepujt e tij që të marrin një shkop

gjatë udhëtimit të tyre apo jo. Problemi ka të bëjë me përkthimin. Tek Mateu ne e lexojmë përkthimin anglez të fjalës greke “ktesthe”, që përkthehet në përkthimin King James (verzioni i autorizuar) si “Mos grumbulloni ar, as argjend, as..shkop” Sipas fjalorit grek kjo fjalë do të thotë “të marrësh për veten tënde, të fitosh, të sigurosh, me anë të blerjes ose në mënyrë tjetër” (Robin, Leksikoni i Dhiatës së Re). Prandaj tek Mateu Jezusi thotë *”Mos siguro ansjë gjë tjetër si shtesë mbi atë që tshmë ke. Shko ashtu si je.”* Mateu 10 dhe Marku 6 bien dakord që Jezusi i drejtoi dishepujt e tij që të mos marrin me vete pajisje shtesë. Luka 9:3 pjesërisht pajtohet me formulimin e Markut 6:8, duke përdorur foljen në gjuhën greke (“merr”); por pastaj, shton ashtu si Mateu, “as shkop, as trastë, as bukë, as para”. Por Mateu 10:10 përfshin çfarë duket të jetë një sqarim i mëtejshëm: ata nuk duhej të siguronin një shkop si pjesë e pajisjes së veçantë për udhëtimin. Marku 6:8 me sa duket sugjeron që kjo nuk nënkuptonte detyrimisht që ata duhet të hidhnin ndonjë gjë që tashmë e kishin gjatë udhëtimit nëpër vend së bashku me Jezusin. Prapsepapë, kjo nuk është një përgjigje përfundimtare, vetëm një shpjegim i mundshëm. Ky dallim i parëndësishëm nuk ndikon në pajtueshmërinë e konsiderueshme të Ungjijve. Ne nuk do të shqetësoheshim nëse kjo gjë, do të ishte, apo është, një mospërputhje, sepse ne nuk e kemi të njëjtin pikëpamje për Ungjijtë siç myslimani mësohet për Kuranin. Dhe nëse kjo gjë është kulmi i mospërputhjeve të Biblës kur Bibla thuhet se është “përplot me mospërputhje” dhe “plotësisht e korruptuar”, atëherë njerëzit e tillë janë me siguri të mashtruar. Nëse vërtet shkrimtarët dhe përkthyesit e krishterë kanë pasur dëshirë që të falsifikojnë Ungjijtë origjinal, kjo “mospërputhje” nuk do të ishte aty. Kjo është një shenjë e vërtetësisë së tekstit si një shënim njerëzor i asaj që ka ndodhur, dhe është një shenjë e qartë që nuk ka qenë qëllimisht e korruptuar.

41. Herodi mendonte për Jezusin se është apo jo Gjon Pagëzori?

Herodi mendonte që Jezusi ishte (Mateu 14:2; Marku 6:16) apo nuk ishte (Luka 9:9) Gjon Pagëzori?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Këtu nuk ka asnjë mospërputhje. Tek Luka 9:9, Herodi pyet se kush mund të ishte ky person i jashtëzakonshëm, pasi që Gjoni kishte vdekur tashmë. Tek Mateu 14:2 dhe Marku 6:16 ai jep përgjigjen e tij: pasi e mendoi se kush mund të ishte Jezusi, ai erdhi në përfundim që ai duhej të ishte Gjon Pagëzori, i ringjallur nga të vdekurit. Në kohën kur Herodi e takoi Jezusin në të vërtetë, gjatë kohës së gjyqimit të tij, ai mund të mos ketë menduar për të se ishte Gjoni (Luka 23:8-11). Nëse rasti do të ishte i tillë, ai sipas të gjitha gjasave kishte dëgjuar më shumë për të dhe kishte kuptuar pretendimet e Gjoni në lidhje me përgatitjen për atë që do të vinte (Gjoni 1:15-34). Ai mirë mund të ketë dëgjuar se Jezusi ka qenë i pagëzuar nga Gjoni, duke përjashtuar qartë mundësinë që ata të ishin personi i njëjtë.

42. A e njohu Gjon Pagëzori Jezusin apo s’e njohu para pagëzimit?

A e njohu Gjon Pagëzori Jezusin (Mateu 3:13-14) apo s’e njohu atë (Gjoni 1:32-33) para pagëzimit të tij?

(Kategoria: Është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Deklarata e Gjoni tek Gjoni 1:33 që ai nuk do ta njihnte Jezusin përveçse duke parë Shpirtin e shenjtë duke rënë dhe qëndruar mbi të, mund të kuptohet se kjo do të

thoshte që Gjoni nuk do ta dinte me siguri pa këtë shenjë të qartë. Gjoni ishte i mbushur me Shpirtin e shenjtë që nga lindja (Luka 1:15) dhe ne e kemi të shkruar pranimin e çuditshëm të Jezusit ndërsa ishte në barkun e nënës së tij. Luka 1:41-44 tregon që kur Maria e vizitoi nënën e Gjonit, zëri i përshëndetjes së saj e nxiti Gjonin, i cili akoma ishte në bark, që të kërcente në njohjen e pranisë së Marisë, si nëna e Zotit. Nga ky fragment ne mund të shohim shumë qartë se edhe nëna e Gjonit kishte pak njohuri se kush do të ishte Jezusi. Ka shumë mundësi që ajo t'i ketë thënë diçka nga kjo ngjarje gjatë kohës që ai po rritej (edhe pse duket se ajo kishte vdekur gjatë kohës që ai ishte i ri). Në dritën e kësaj njohurie paraprake dhe dëshmisë së Shpirtit të shenjtë përbrenda Gjonit, ka shumë mundësi që shenja e Shpirtit të shenjtë duke qëndruar mbi Jezusin të ishte thjesht një konfirmim i sigurtë i asaj që ai tashmë mendonte. Perëndia largoi çdo dyshim në mënyrë që ai të ishte i sigurtë që kjo nuk ishte imagjinata e tij apo gabimi i dikujt tjetër.

43. A e njohu Gjon Pagëzori Jezusin apo s'e njohu atë pas pagëzimit?

A e njohu Gjon Pagëzori Jezusin (Gjoni 1:32-33) apo s'e njohu atë (Mateu 11:2) pas pagëzimit të tij?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Në këtë fragment të Gjoni 1:29-36 është plotësisht e qartë që Gjoni e njohu Jezusin. Ne nuk duhet të kemi asnjë dyshim për këtë gjë. Mateu 11:2 ndodh më vonë, dhe shumë gjëra kanë ndodhur në ndërkohë. Njohuria fillestare e Gjonit për Jezusin ishte e kufizuar dhe duket se ngjarjet e mëpasme e kishin zhgënjyer paksa. Ai nuk e dinte se si do të merrte formë shërbesa e Jezusit. Neve na është thënë nga Mateu 3:11,12 diçka nga ajo që Gjoni dinte: *"Ai do t'ju pagëzojë me Shpirtin e shenjtë dhe me zjarrin. Ai mban në dorë tërplotën dhe do ta pastroj plotësisht lëmin e tij; grurin e tij do ta mbledh në hambar, por bykun do ta djegë me zjarr të pashueshëm."* Ky është një portretizim klasik i Mesisë si mbret fitimtar që do të sjellë gjykimin e Perëndisë mbi të gjithë ata që do ta refuzojnë atë, duke u sjellë paqe dhe drejtësi atyre që e ndjekin atë. Gjoni me siguri e kuptoi këtë gjë. Megjithatë, Mesia gjithashtu është portretizuar në shkrimet si një shërbëtor vuajtës që do të vuante për popullin e Perëndisë. Kjo është treguar qartë tek Isaia 53, veçanërisht tek vargu 12: *"Ai ka mbajtur mëkatin e shumë vetave dhe ka ndërhyrë në favor të shkelësve"*. Gjoni e kuptoi këtë gjë gjithashtu, siç është treguar në pohimin e tij tek Gjoni 1:29: *"Ja, Qengji i Perëndisë, që heq mëkatin e botës!"* Ajo që nganjëherë nuk është kuptuar aq mirë është se si bashkëvepronin të dyja portretizimet e Mesisë. Shumë mendonin që sapo të vinte Mesia ai do të sillte gjykimin e tij të tmershëm. Në fakt, kjo do të ndodhë kur ai të kthehet sërish (kthimi i tij është përmendur, për shembull, tek Veprat 1:11). Prandaj, disa ishin të hutuar nga ngurrimi i Jezusit që të vepronte si një drejtues ushtarak dhe ta çlironte kombin e Izraelit nga shtypja e romakëve në atë kohë. Ky ngatërrim është i ilustruar nga Luka 24:13-33, ku Jezusi foli me dy nga ndjekësit e tij, në rrugën për në Emaus, pas ringjalljes së tij. Ata fillimisht ishin penguar që ta njihnin atë (v. 16). Ata i thanë atij se si *"kishin shpresë se ai do të ishte ai që do ta çlironte Izraelin"* (v. 21). Ata kishin të drejtë për këtë shpresë, por dështuan që të kuptonin fazën e parë të procesit shpengues të Perëndisë. Jezusi e korrigjoi këtë keqkuptim në v. 25, 26: *"O budallenj dhe zemërngathët për të besuar gjithçka që kanë thënë profetët! Por a nuk duhej Krishti të vuajë gjëra të tilla dhe të hyjë kështu në lavdinë e tij?"* (theximi është i shtuar). Ka shumë mundësi që një keqkuptim i tillë nxiti pyetjen e Gjonit tek Mateu 11:2. Përkundër sigurisë që ai kishte për identitetin e

Jezusit si Mesia i Izraelit, ngjarjet pasuese e kishin turbulluar sigurinë e tij. Pasi që priste që Jezusi do t'i përzinte Romakët dhe të restauronte mbretërinë e Izraelit në ditët e mbretit David, ai përkundrazi e pa Jezusin duke *"mësuar dhe predikuar në qytetet e Galilesë"* (Mateu 11:1), duke mos përmendur asnjë fushatë ushtarake, Gjoni me siguri e pyeste veten se çfarë kishte shkuar gabim: a e kishte keqkuptuar rolin e Mesisë, apo, kishte bërë gabimin edhe më të madh duke menduar se Jezusi vërtet ishte Mesia. Përgjigja e Jezusit tek Mateu 11:4-6 e qartëson këtë gjë: *"Shkoni dhe i tregoni Gjoni gjërat që dëgjoni dhe shikoni: Të verbërit po shohin, të çalët po ecin, lebrozët janë pastruar dhe të shurdhërit po dëgjojnë; të vdekurit po ngjallen dhe ungjilli po u predikohet të varfërve. Lum ai që nuk do të skandalizohet nga unë!"* Këto aktivitete ishin privilegjet mesianike, siç ishin parathënë nga Isaia 29:18; 35:5,6; 61:1-3. Edhe pse zhgënjimi i Gjoni ishte një reagim natyror dhe njerëzor, ai kishte pasur të drejtë herën e parë. Jezusi e përfundoi përgjigjen duke i dhënë një nxitje Gjoni që të mos humbiste shpresën. Mesia padyshim ishte këtu dhe e tëra do të zbulohet në kohën e duhur.

44. A është apo jo e vërtetë vetëdëshmia e Jezusit?

A s'është e vërtetë dëshmia e Jezusit (Gjoni 5:31), apo është e vërtetë (Gjoni 8:14), kur ai dëshmon për veten e tij?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

"Nëse unë dëshmoj për veten time, dëshmia ime nuk është e vërtetë" (Gjoni 5:31) krahasohet me *"Edhe pse dëshmoj për vetvete, dëshmimi im është i vërtetë"* (Gjoni 8:14). Duket sikur ka një mospërputhje, por vetëm nëse injorohet konteksti. Tek Gjoni 5 Jezusi flet në lidhje me atë se si ai nuk mund të deklarojë në veten e tij që është Mesia dhe as Biri i Perëndisë, përveçse kur ai është në ujdi me fjalën e zbuluar të Perëndisë. Domethënë, pa i përmbushur njëherë profecitë e dhëna në Dhiatën e Vjetër. Por pasi që Jezusi i përmbushi ato dhe ishte shpallur të jetë Mesia nga Gjon Pagëzori, për të cilin profetët kishin thënë se do të ishte lajmëtari i rrugës për Mesinë (shiko nr. 34), atëherë Jezusi ishte vërtetë ai që deklaronte se ishte, pra, Biri i Perëndisë. Jezusi thotë për shkrimet e judenjëve të cilat dëgjuesit e tij i studionin me kujdes, *"Këto janë shkrimet të cilat dëshmojnë për mua"*. Mirëpo tek Gjoni 8 lexojmë për një mjedis disi tjetër. Jezusi ka deklaruar sërish se ishte Mesia duke cituar profecitë mesianike të Dhiatës së Vjetër dhe duke i lidhur ato me veten e tij (Gjoni 8:12, Isaia 9:2, Malakia 4:2). *"Atëherë farisenjtë i thanë: 'Ti dëshmon për vetveten, dëshmimi yt nuk është i vërtetë'"*, vargu 13. Këtij pohimi Jezusi i përgjigjet *"Dëshmimi im është i vërtetë"*. Pse? Sepse farisenjtë ishin duke përdorur ligjin tek Ligji i Përtërirë 19:15 që thotë *"Një dëshmitar i vetëm nuk mjafton për të akuzuar dikë për çfarëdo krimi apo mëkati të kryer; fakti do të përcaktohet me deponimin e dy ose tre dëshmitarëve."* Prandaj ata e zgjeruan ligjin duke e zmadhuar kuptimin e tij më tepër se ç'ishte thënë në të. Në të vërtetë, dëshmia e një njeriu është e vlefshme – ndoshta jo edhe aq sa për të bindur, por e mjaftueshme kur përdoret për të sjellë pafajsinë në mbrojtje. Ky ligj nuk flet për dikë që bën deklaratë në lidhje me veten e tij, por për atë që është në gjykatë kur akuzohet për një krim. Prandaj kur Jezusi i përgjigjet atyre *"Edhe pse dëshmoj për vetvete, dëshmimi im është i vërtetë"*, ai ka të drejtë kur thotë ashtu sepse ajo që ligji i referohej nuk gjente zbatim direkt në këtë rast. Ai gjithashtu thotë që e dinte se kush ishte, kurse ata nuk e dinin. Ai nuk po i gënjente; ai ishte Mesia i pamëkat i Perëndisë. Prandaj fjala e tij mund të besohej.

Mirëpo, është një parim i mirë që t'i mos besohet secilit që deklaroi se është Mesia. Secila deklaratë duhet të ketë dëshmi. Prandaj gjëja e dytë që Jezusi deklaroi tek Gjoni 8 është që ai ka edhe dëshmitë, të cilët farisenjtë po i kërkonin. *“Unë jam ai që dëshmon për vetvete dhe Ati që më ka dërguar dëshmon për mua.”*, vargu 18. E njëjta deklaratë sikur tek Gjoni 5 në të cilën ai po i përmbushte profecitë që ata i dinin (shiko para kësaj ngjarje tek Gjoni 7:42 për më tepër prova për këtë pikë). Nuk ka asnjë mospërputhje por vetëm qartësi dhe kuptim i thellë që mund të shihet kur Jezusi shikohet në këtë kontekst, në kulturën dhe ambientin e pasur Izraelit.

45. Kur e pastroi Jezusi tempullin?

A e pastroi Jezusi tempullin kur hyri në Jerusalem (Mateu 21:12) apo nuk e pastroi atë (Marku 11:1-17) atë ditë, por ditën tjetër?

(Kategoria: Është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Çelësin për kuptimin e kësaj mund ta gjejmë tek përdorimi i tregimit tek Mateu. Nganjëherë duket se ai e rregullon materialin e tij duke e renditur atë sipas temës sesa në seri të përpiktë kronologjike. Shiko pyetjen e ardhshme (nr. 46) për më tepër detaje. Duke pasur parasysh këtë gjë, është e mundshme që Mateu lidh pastrimin e tempullit me hyrjen triumfale, edhe pse pastrimi ndodhi të nesërmen, vargu 12 thotë që ‘Jezusi hyri në tempull’ por nuk thotë që kjo gjë ndodhi menjëherë pas hyrjes në Jerusalem. Vargu 17 na informon që ai u largua nga Jerusalem dhe shkoi në Betani për të kaluar natën. Marku 11:11 gjithashtu thotë që ai shkoi në Betani po atë natë, por kjo ishte diçka që ai bënte çdo natë të asaj jave në Jerusalem. Mateu 21:23 thotë: “Kur hyri në tempull” në mënyrë të ngjashme me vargun 12, por Luka 20:1 thotë që kjo ngjarje ndodhi “një nga ato ditë”, duke dëshmuar se mund të mos ketë qenë menjëherë pas ngjarjes tek pema e fikut. Sipas këtij interpretimi të mundshëm, Jezusi hyri në tempull në ditën e hyrjes së tij triumfale, vështroi përreth dhe u kthye në Betani. Mëngjesin e nesërm ai e mallkoi pemën e fikut në rrugë për në Jerusalem (në të cilën kohë filloi edhe tharja e tij) dhe pastroi tempullin kur arriti atje. Duke u kthyer për në Betani atë natë, me siguri derisa po errësohej, fiku i tharë nuk u vu re nga dishepujt. Ishte vetëm të nesërmen në dritën e plotë të ditës që ata panë se çfarë i kishte ndodhur fikut. (Archer 1994:334.335)

46. Kur u tha pema që Jezusi e mallkoi?

Mateu 21:19 thotë që pema që Jezusi mallkoi u tha menjëherë, kurse Marku 11:20 pohon që ajo u tha gjatë natës!

(Kategoria: Është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Dallimet e gjetura midis dy shënimeve të Mateut dhe Markut në lidhje me pemën e fikut kanë të bëjnë shumë me renditjen që Mateu dhe Marku e kanë përdorur në rregullimin e materialeve të tyre. Kur ne studiojmë teknikën e të rrëfyerit tek Mateu në përgjithësi, ne gjejmë (siç e kemi shënuar edhe tek nr. 45 më lartë) që ai nganjëherë e rregullon materialin e tij me renditje sipas temave sesa në seri të përpiktë kronologjike që është më tepër karakteristikë e Markut dhe Lukës. Për shembull, nëse ne shikojmë tek kapitujt 5-7 të Mateut që flasin për Predikimin në Mal, është plotësisht e besueshme që disa nga pjesët e këtij predikimi në Mal të mund të gjenden nganjëherë edhe në një ambient tjetër, siç është predikimi në vendin e sheshtë tek Luka (6:20-47). Tendanca e Mateut ishte që ta gruponte tërë materialin e tij në tema

sipas rendit logjik. Ne gjejmë edhe një shembull tjetër ku kjo gjë shfaqet në një seri shëmbëlltyrash për mbretërinë e qiellit, që përbëjnë kapitullin 13. Sapo një temë është prekur, Mateu preferon ta çojë atë deri në përfundim, si një rregull e përgjithshme. Kur e shikojmë këtë gjë nga ky këndvështrim atëherë kthehemi nga Marku kur përiqemi të përcaktojmë kronologjinë e një ngjarjeje. Tek shpjegimi i Markut ne e gjejmë që Jezusi shkoi në tempull edhe në të dielen e Palmave dhe të hënën. Por tek Marku 11:11-19 është thënë qartë që Jezusi nuk i dëboi tregtarët nga tempulli deri të hënën, pasi që kishte mallkuar pemën e pafrytshme të fikut (vargu 12-14). Atëherë si përfundim mund të themi, Mateu mendoi që do t'i përshtatej më mirë trajtimit të tij tematik që të përfshihej ngjarja e së hënës mbasdite së bashku me vëzhgimin, fillestar të së dielës mbasdite, ndërsa Markut i pëlqeu të ndiqte rendin e përpiktë kronologjik. Këto dallime nuk janë kontradiktore, por vetëm tregojnë një stil tjetër të rregullimit nga secili autor. (Archer 1982:334-335 dhe Drita e Jetës III 1992:96-97).

47. Sa iu afrua Juda Jezusit për ta puthur?

Tek Mateu 26:48-59 Juda erdhi dhe e puthi Jezusin, ndërsa tek Gjoni 18:3-12 Juda nuk mund t'i afrohej aq afër Jezusit për ta puthur!

(Kategoria: Është cituar gabimisht teksti)

Ky është një mospajtim tejet i çuditshëm i Shabirit, sepse askund tek ungjilli i Gjoni nuk thuhet (ashtu si Shabiri pohon haptas) që Juda nuk mund t'i afrohej aq afër Jezusit për ta puthur. Prandaj, pamundësia për t'ju afruar atij, nuk kishte të bënte asgjë me atë se a e puthi apo jo. Me sa duket Shabiri imagjinon që ky mund të jetë një problem dhe kështu e imponon këtë gjë në tekst. Fakti që Gjoni nuk e përmend puthjen nuk do të thotë që Juda nuk e përdori puthjen. Shpesh herë e kemi parë që aty ky njëri nga shkrimtarët e ungjijve përfshin një pjesë të informacionit që tjetri e ka lënë jashtë. Kjo nuk nënkupton që ndonjëri prej tyre e ka gabim, por që si dëshmitarë, ata e shikojnë një ngjarje në mënyra të ndryshme, dhe kështu përfshijnë në dëshminë e tyre vetëm atë që ata gjykojnë se është e rëndësishme. (Drita e Jetës III 1992:107)

48. Sa herë këndoi gjeli para se Pjetri ta mohonte Jezusin?

A e mohoi Pjetri Krishtin tri herë para se të këndonte gjeli (Gjoni 13:38), apo tri herë para se gjeli të këndonte dy herë (Marku 14:30,72)?

(Kategoria: Zbulimi i dorëshkrimeve të vjetra)

Kjo akuzë ka të bëjë me atë që Jezusi i thotë Pjetrit “*Gjeli nuk do të këndojë para se ti të më kesh mohuar tri herë*” (Gjoni 13:38) dhe gjithashtu “*Para se gjeli të këndojë dy herë, ti do të më mohosh tri herë*” (Marku 14:30). Mirëpo, pasi që përkthimi King James tek Marku thotë se gjeli këndoi para mohimit të tretë të Krishtit nga Pjetri, i bie që parashikimi tek Gjoni ka dështuar. Mateu 26:33-35, 74-75 “*para se të këndojë gjeli, ti do të më mohosh tri herë*” Luka 22:31-34,60-62 “*gjeli nuk do të këndojë, para se ti të kesh mohuar tri herë se më njeh*” Gjoni 13:38 “*gjeli nuk do të këndojë para se ti të më kesh mohuar tri herë*”. Marku është rasti i veçantë. Kjo me siguri është për shkak të këndimit të dytë, që është shtesë e mëvonshme e ungjillit, për ndonjë arsye të panjohur. Disa dorëshkrime të Markut nuk i kanë fjalët “herën e dytë” dhe “dy herë” tek 14:72, as fjalën “dy herë”, dhe as atë ku për herë të parë thuhet se gjeli këndoi 14:68, siç është tek përkthimi i Mbretit Xhejms. Prandaj një shtesë e pasaktë është diktuar përmes qartësisë së katër të dhënave për ngjarjen në fjalë si dhe nga shumë dorëshkrime të hershme të Ungjillit të Markut. Megjithatë, një tjetër

shpjegim është i besueshëm nëse vargu që përmend këndimin e parë (numër 68 tek Mbreti Xhejms) nuk ka qenë në origjinal por të tjerat vargje (“dy herë” tek 30 dhe 72) të ishin, siç janë në përkthimin New International Version (Përkthimi i Ri Ndërkombëtar). Pasi që gjeli mundet (ashtu siç bën shpeshherë) të këndoje më tepër se një herë radhazi, atëherë këtu nuk do të kishte mospërputhje (këndimi i parë dhe i dytë të ishin së bashku, me kujtimin e parashikimi të Jezusit nga Pjetri, në këndimin e dytë të gjelit), pasi që ne mund të jemi tepër të sigurtë që nëse gjeli këndon dy herë, atëherë ai së paku ka kënduar një herë. Prandaj Marku vetëm përfshiu më tepër informacione në të dhënat e tij sesa shkrimtarët e tjerë të ungjijve. Edhe pse unë nuk jam një ekspert për dorëshkrimet që janë përdorur për përkthimin e Mbretit Xhejms dhe nuk di shumë për arsyen sepse më vonë, përkthyesit më të saktë kishin dëshmi të mjaftueshme nga dorëshkrimet për të lënë jashtë vargun 68 dhe jo të tjerat, unë mendoj që ka shumë mundësi të jetë si arsyetimi i parë.

49. Jezusi e mbarti apo jo kryqin e tij?

Jezusi e mbarti (Gjoni 19:17) apo nuk e mbarti (Mateu 27:31-32) kryqin e tij? (Kategoria: Është keqkuptuar teksti dhe tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vemendje)

Gjoni 19:17 thotë që ai u nis duke mbartur kryqin e tij drejt vendit të quajtur “Kafka”. Mateu 27:31,32 na thotë që e çuan për ta kryqëzuar dhe duke dalë drejt Golgotës, Simoni u detyrua që ta mbarte kryqin. Marku 15:20,21 pajtohet me Mateun dhe na jep informacione shtesë që Jezusi u nis nga brendësia e Pallatit (Pretoriumit). Pasi që Simoni ishte duke hyrë brenda nga fusha, është e qartë që ai ishte kalimthi në atë rrugë. Kjo nënkupton që Jezusi e mbarti kryqin e tij për një distancë, nga pallati deri në rrugë. I dobët nga të rrahurat me kamzhik dhe nga tortura, ka mundësi që është rrëzuar nga pesha e kryqit ose ishte duke ecur shumë ngadalë. Sidoqoftë, ushtarët e detyruan Simonin që ta mbarte kryqin për të. Luka 23:26 pajtohet gjithashtu që ushtarët e kapën Simonin gjatë kohës që po e çonin Jezusin. Në këtë mënyrë mospërputhja zhduket. Jezusi filloi ta mbarte kryqin dhe Simoni e mori atë diku përgjatë rrugës.

50. Kur vdiq Jezusi: pas apo para se ndahet perdja?

A vdiq Jezusi para (Mateu 27:50-51; Marku 15:37-38) apo pasi që (Luka 23:45-46) perdja e tempullit u nda në mes?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Pas leximit të tri fragmenteve Mateu 27:50-51, Marku 15:37-38 dhe Luka 23:45-46, nuk është e qartë ku ndodhen mospërputhjet që Shabiri i ka cekur. Të tri fragmentet cekin faktin që në kohën kur Jezusi vdiq, perdja e tempullit është shqyer. Nuk është e arsyeshme që pasi edhe Mateu edhe Marku përmendin ngjarjen e vdekjes së Jezusit para se përmendin ndarjen e perdes, ndërsa Luka i përmend në rradhën e kundërt, që për këtë arsye ato të jenë në mospërputhje, pasi që Mateu thotë që të dyja ngjarjet ndodhën ‘në atë moment’, dhe të dy fragmentet e tjera askund nuk e mohojnë këtë gjë. Të tërta bien dakord që këto dy gjëra ndodhën njëkohësisht për një arsye shumë të mirë; sepse perdja ka qenë aty si një pengesë midis Perëndisë dhe njeriut. Shkatërrimi i saj përputhet me vdekjen e Mesisë, duke lejuar kështu mundësinë e parë

për njeriun, që nga koha e përjashtimit të Adamit nga prania e Perëndisë tek kopshti i Edenit, që sërish të bashkohet me të.

51. Si u fliste Jezusi dishepujve: haptazi apo fshehtas?

Ai i ka thënë Jezusi të gjitha gjërat haptazi (Gjoni 18:20) apo ai ju fliste dishepujve të tij në fshehtësi (Marku 4:34, Mateu 13:10-11)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Arsyeja pse njerëzit thonë që Jezusi kundërshton veten e tij duke i thënë gjërat në fshehtësi apo jo, veçanërisht kur ka të bëjë me shëmbëlltyrat, është sepse ju mungon kontekstualizimi i tekstit dhe kulturës. Kjo përgjigje kërkon një sfond informacionesh të rëndësishme, disa prej të cilave shpresoj se mund t'i jap shkurtimisht këtu. E para, çfarë është një shëmbëlltyrë? Është një tregim i dhënë me qëllim të qartësisht, theksimit dhe ilustrimit të një mësimi, dhe jo mësim në vetvete. Jezusi ishte një Rabbi jude. Në literaturën rabinike ka përafërsisht 4000 shëmbëlltyra të regjistruara. Mësuesit judenj mësonin që ishte një praktikë e mirë që ta ndanin mësimin e njerëzve në tri pjesë, ku pjesa e tretë do të ishte si zakonisht e përbërë nga dy shëmbëlltyra që përfaqësonin dy pjesët e tjera. Jezusi vazhdoi në këtë traditë duke qenë se një e treta e mësimit të tij të regjistruar ishte në shëmbëlltyra. Ai përdori një bollëk shëmbëlltyrash që izraelitët e asaj kohe i njihnin, duke përdorur motive të zakonshme të bimëve, kafshëve, etj. Prandaj kuptimi i secilës shëmbëlltyrë të Jezusit ishte i qartë për të gjithë dëgjuesit, gjë që mund të shihet gjithashtu nga Ungjijtë. Shëmbëlltyrat ishin aq të pasura dhe aq të mprehta sa që jo vetëm që mund të jepnin një kuptim të qartë dhe të thjeshtë dëgjuesve të thjeshtë, por dijetarët mund t'i vërtisnin (kthenin) nëpër mendjet e tyre pa pushim, duke nxjerrë më tepër e më tepër kuptim nga to. Kështu pra, Jezusi shpesh herë e shpjegoi kuptimin e shëmbëlltyrës për dishepujt e vet, studentët e tij të afërt, si përgjigje në kërkesën e tyre apo për t'i mësuar ata më shumë siç do ta bënte çdo rabin judeas. Kjo mund të shihet duke lexuar në kontekst Markun 4:34. Sepse aty thuhet, *"Dhe me shumë shëmbëlltyra, u shpallte atyre [turmave] fjalën, ashtu si ata ishin në gjendje ta kuptojnë. Dhe nuk u fliste atyre pa shëmbëlltyra [për të qartësuar, theksuar dhe ilustruar mësimin], ndërsa dishepujve të tij, veçmas, u shpjegonte çdo gjë [i mësoi më tepër, sepse ata mund të kuptonin më tepër se turmat]."*, Marku 33-34. Prandaj shëmbëlltyrat nuk ishin mësim sekrete (të fshehta). Ato nuk janë njohuri të fshehta që ju jepen vetëm fillestarëve. Nuk ka kuptim (dhe as bazë historike) për të thënë që Jezusi brodhi përreth duke ngatërruar njerëzit. Ai brodhi përreth me qëllim që t'i mësonte dhe udhëzonte njerëzit. Kështu që kur e pyetën Jezusin në procesin gjyqësor (Gjoni 18:20) në lidhje me mësimin e tij, ai thotë diçka tjetër përveç fjalëve "Unë i kam folur haptas botës"- të gjithë i dëgjuan fjalët e mia. Ju e dinit se unë mësoja. Unë s'kam thënë asgjë në fshehtësi'. Ai kishte të drejtë. Pasi e tëra kjo është e vërtetë, çfarë janë atëherë këto *"fshehtësitë e mbretësisë së qiellit"* për të cilat Jezusi flet? E vetmja 'fshehtësi' (*"misteri i mbajtur fshehur prej kohësh të pasosur, por tani u shfaq e u zbulua me anë të Shkrimeve të profetëve, sipas urdhërimit të Perëndisë të përjetshëm dhe u njoh ndër të gjitha kombet për t'i sjellë ato në dëgjuesën e besimit"* Romakët 16:25-26) është që Jezusi është Zot! Kjo fshehtësi ishte që misioni i Jezusit ishte parathënë nga profetët, që ai ishte përmbushja e këtyre profecive dhe zbuluesi më madhështor që do t'i jepej njerëzimit. Fjalët e tij nuk ishin vetëm për shpëtimin e njerëzve, por gjithashtu edhe për gjykimin e popullit sepse ata po *"dëgjonin dhe nuk po kuptonin, po vështronin por nuk po shikonin"* (Mateu 13:14), pra për ata njerëz që

dëgjonin shëmbëlltyrat dhe që nuk dëshironin të pendoheshin dhe t'i nënshtroheshin Perëndisë. Shumë njerëz kënaqeshin me mësimet e Jezusit, vinin për predikimet e këndshme morale dhe për shëmbëlltyrat e shkëlqyeshme, por jo shumë prej tyre e ndoqën atë pasi që çmimi ishte tepër i lartë (shiko Luka 9:57-61,14:25-27,33). Por këto ishin ato që dishepujt e tij filluan t'i kuptonin sepse ata vërtet e ndiqnin Jezusin. Fshehtësitë e mbretërisë së qiellit ishin ato që ai ju tha dishepujve të vet që e ndiqnin, (duke shpjeguar) tek Mateu 13:16-17: *“Por lum sytë tuaj që shohin dhe veshët e tuaj që dëgjojnë [ndryshe nga turmat]. Sepse në të vërtetë ju them se shumë profetë dhe të drejtë deshën t'i shohin gjërat që ju po i shihni dhe nuk i panë, dhe t'i dëgjojnë gjërat që ju po i dëgjonin dhe nuk i dëgjuan” [pasi që nuk jetuan në kohën kur Jezusi jetoi-të gjithë profetët ishin para tij]*. Fshehtësia është që Jezusi është Zot, Jezusi është mbret, Jezusi është Mesia, Jezusi është ai për të cilin kanë folur të gjithë profetët, shpëtimi i njerëzimit, zbulesa më e madhe e Perëndisë, Alfa dhe Omega (Zbulesa 21:6-8,22:12-16) e vetmja rrugë për të qenë në rregull me Perëndinë (Gjoni 3:36, Romakëve 6:23).

52. Ku ishte Jezusi në orën e 6 të kryqëzimit: në kryq apo gjykatë?

A ishte Jezusi në orën e gjashtë të ditës së kryqëzimit, mbi kryq (Marku 15:23) apo në gjykatën e Pilatit (Gjoni 19:14)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Përgjigja e thjeshtë është se shkrimtarët sinoptik (Mateu, Marku dhe Luka) kanë përdorur një sistem tjetër të numrimit të orëve të ditës nga ai i Gjonit. Sinoptikët kanë përdorur sistemin tradicional hebraik, ku orët numroheshin nga lindja e diellit (përafërsisht ora 6:00 paradite me llogarinë moderne), duke qenë 9:00 paradite ora e kryqëzimit, që është ora e tretë sipas këtij sistemi. Gjoni, në anën tjetër, përdor ditën civile romake. Kjo llogariste ditën nga mesnata deri në mesnatë, siç e bëjmë ne sot. Plaku Plini (Historia e Natyrës 2.77) dhe Makrobiusi (Saturnalia 1.3) na tregojnë të njëjtën gjë. Në këtë mënyrë, sipas sistemit romak të përdorur nga Gjoni, gykimi i Jezusit ishte në fazën përfundimtare nga ora gjashtë (6:00 paradite), që ishte ora e parë sipas llogaritjes hebraike, e përdorur nga sinoptikët. Midis kësaj pike dhe kryqëzimit, Jezusi kaloi nëpër një rrahje të vrazhdë me kamzhik dhe vazhdimisht është përqeshur dhe rrahur nga ushtarët në Pretorium (Marku 15:16-20). Vetë kryqëzimi ndodhi në orën e tretë sipas llogaritjes hebraike, që është ora nëntë në atë romake, ose 9:00 paradite sipas mendimit tonë modern. Ky nuk është një gërshetim mjeshtëror për t'i ikur problemit, pasi që mund të jetë plotësisht e arsyeshme që të supozohet që Gjoni ka përdorur sistemin romak, edhe pse ai ka qenë gjithashtu hebre si Mateu, Marku dhe Luka. Ungjilli i Gjonit është shkruar pas këtyre tre ungjijve, nga viti 90 pas Krishtit, kur ai po jetonte në Efes. Efesi ishte kryeqyteti i krahinës romake të Azisë, prandaj Gjoni sigurisht do të ishte mësuar të llogariste ditën sipas përdorimit romak. Një dëshmi tjetër që ai e ka bërë këtë është gjetur tek Gjoni 20:19: 'Pastaj në mbrëmjen e ditës së parë të javës'. Kjo ishte mbrëmja e së Dieles, që në mendimin e judenjëve ishte aktualisht pjesa e ditës tjetër, ku secila ditë fillonte me perëndimin e diellit. (Archer 1994:363-364)

53. Hajdutët e kryqëzuar e përqeshën apo jo Jezusin?

Të dy vjedhësit që u kryqëzuan me Jezusin, e përqeshën (Marku 15:32) apo nuk e përqeshën Jezusin (Luka 23:43)?

(Kategoria: Interpretimi është tepër i fjalëpërfjalshëm)

Kjo mospërputhje e dukshme pyet se a e përqeshën Jezusin të dy vjedhësit që u kryqëzuan me të, apo vetëm njëri prej tyre. Marku 15:27 thotë që të dytë e bënë këtë. Luka 23:43 thotë që njëri e përqeshi dhe tjetri e mbrojti Jezusin. Nuk është shumë e vështirë të kuptohet se çfarë po ndodh këtu. Konkluzioni i qartë është se të dy vjedhësit e përqeshën në fillim. Mirëpo pasi që Jezusi tha, "O Atë fali ata sepse nuk e dinë ç'bëjnë", një nga keqbërësit duket se kishte ndryshim të zemrës dhe u pendua më kryq, në kohën që tjetri vazhdoi në përqeshjen e tij. Këtu kemi një mësim që nuk duhet anashkaluar; që Zoti na lejon të pendohemi në çdo kohë, pa marrë parasysh se çfarë krimi ose mëkati kemi bërë. Këta dy keqbërës na karakterizojnë neve të gjithëve. Disa nga ne kur ballafaqohemi me realitetin e Krishtit vazhdojmë ta refuzojmë Atë dhe ta përqeshim, ndërsa të tjerët e pranojnë mëkatin e tyre dhe kërkojnë falje. Lajmi i mirë është që ashtu si vjedhësi në kryq, ne mund të shfajësohemi nga mëkati në çdo kohë, edhe duke 'shikuar vdekjen në sy'.

54. Kur shkoi Jezusi në parajsë?

A u ngrit Jezusi në parajsë të njëjtën ditë të kryqëzimit (Luka 23:43) ose dy ditë më pas (Gjoni 20:17)?

(Kategoria: Është keqkuptuar se si Perëndia punon në histori)

Ideja që Jezusi e kundërshtoi veten e tij (ose që Ungjijtë e kundërshtojnë njëri tjetrin) sa i përket ngritjes së tij në parajsë apo jo, pas vdekjes së tij në kryq, është rezultat i supozimeve në lidhje me parajsën si dhe i nevojës për kontekstualizëm. Jezusi i thotë vjedhësit në kryq "*Sot do të jesh me mua në parajsë*". Kjo ishte plotësisht e vërtetë. Vjedhësi do të vdiste po atë ditë në tokë; por në parajsë "sot" është çfarëdo dite në këtë botë, pasi që parajsa është jashtë kohës. Jezusi i thotë Maria Magdalenës, sipas përkthimit të Mbretit Xhejms, që ai akoma nuk ishte "ngritur" tek Ati i tij. Mirëpo, kjo gjithashtu mund të përkthehet "*kthyer*" tek ati i tij. Jezusi ishte me Perëndinë, dhe ishte Perëndi, përpara fillimit të botës (1Gjoni dhe Filipianëve 2:6-11). Ai la gjithë lavdinë e tij dhe u bë tërësisht Perëndi dhe tërësisht njeri. Më vonë, Perëndia sërish e lartësoi Jezusin në vendin më të lartë, në anën e tij të djathtë (shiko Veprat 7:56). Kjo ende nuk kishte ndodhur tek Gjoni 20:17. Jezusi kur thotë "*ende nuk u ngjita tek Ati*" nuk e heq mundësinë që Ai ka shkuar në Parajsë midis vdekjes së tij dhe Ringjalljes në "kohën tonë" (edhe pse Parajsa është jashtë kohës). Duke bërë një krahasim, (edhe pse të papërsosur), unë vet shkoj tek shtëpia ime origjinale dhe në zonën ku jam rritur pa u kthyer atje. Kthimi këtu ka të bëjë me rikthimin e vetës sime në atë që ishte dikur. Megjithatë, një kuptim më i përshtatshëm i tekstit ka të bëjë me kontekstin. Një mënyrë tjetër e të thënurit "*Mos më prek, sepse ende nuk u ngjita tek Ati im; por shko te vëllezërit e mi..*", mund të jetë. "*Mos u mbaj tek unë Mari - unë nuk ju kam lënë juve akoma. Ju do të më shikoni sërish. Por tani, unë dua që ti të shkosh dhe t'ju thuash dishepujve të mi që unë do të shkoj së shpejti tek Ati im, por jo tani*". Edhe islami edhe krishterimi besojnë në ringjalljen e trupit, dhe të dy besojnë në gjendjen e ndërmjetme. Tek Luka, Jezusi vdes, dhe shpirti i tij ngrihet në parajsë (shiko vargun 46). Tek Gjoni, Jezusi është ringjallur në trup, dhe në gjendjen e tillë, Ai ende nuk ishte ngjitur tek ati i tij. Faktori i kohës e bënë këtë gjë disi paradoksale por tekstet nuk e përjashtojnë njëra tjetrën. Këtu nuk ka mospërputhje.

55. Ata që ishin me Palin në Damask: dëgjuan apo jo?

Kur Pali ishte në rrugë për në Damask ai pa një dritë dhe dëgjoi një zë. Ata që ishin me të e dëgjuan zërin (Veprat 9:7) apo nuk e dëgjuan (Veprat 22:9)?

(Kategoria: është keqkuptuar përdorimi i greqishtes ose teksti është i pajtueshëm nëse i kushtohet më tepër vëmendje)

Edhe pse fjala e njëjtë greke është përdorur në të dyja shënimet (akouo), ajo fjalë ka dy kuptime të veçanta: të ndjesh (dallos) zërin dhe të kuptosh. Prandaj, shpjegimi është i qartë: ata dëgjuan diçka por nuk kuptuan se çfarë po thuhej. Pali, në anën tjetër, dëgjoi dhe kuptoi. Këtu nuk ka mospërputhje. (Haley f.359)

56. A ranë apo jo shoqëruesit e Palit përtokë?

Kur Pali pa dritën dhe ra përtokë, a ranë shoqëruesit e tij gjithashtu (Veprat 26:14) apo jo (Veprat 9:7)?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i greqishtes ose teksti është i pajtueshëm nëse i kushtohet më tepër vëmendje)

Ekzistojnë dy shpjegime të mundshme të kësaj pike. Fjale e përkthyer ‘ndaluan’ gjithashtu do të thotë të jesh i shtangur, të jesh i bllokuar në një vend. Kjo është një gjë që mund të përjetohet edhe kur qëndron edhe kur je i shtrirë. Një shpjegim tjetër mund të jetë ky: Veprat 26:14 thotë që rënia përtokë e parë ndodhi kur dritë ndriçoi përreth, para se zëri u dëgjua. Veprat 9:7 thotë që burrat ‘ndaluan të habitur’ pasi që zëri kishte folur. Do të kishte kohë të mjaftueshme për ata që të ngrihen në kohën që zëri po i fliste Saulit, veçanërisht pasi që ky zë nuk kishte ndonjë rëndësi apo domethënie për ta. Sauli, në anën tjetër, e kuptoi zërin dhe pa dyshim që ishte i shtangur nga frika pasi që papritur e kuptoi që për një kohë aq të gjatë ishte duke i përndjekur dhe vlarë ata që ishin duke e ndjekur Perëndinë. Ai në fakt kishte punuar kundër Perëndisë, të cilit ai mendonte se po i shërbente. Ky realizim i tmerrshëm siç duket e mbajti në tokë më gjatë se shoqëruesit e tij. (Haley f. 359)

57. Në cilat momente Pali mori instruksione nga zëri?

A i tregoi zëri Palit se çfarë duhej të bënte në moment (Veprat 26:16-18), apo ju urdhërua që të shkonte në Damask dhe atje do t’i thuhej se çfarë do të bënte (Veprat 9:7;22:10)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Palit ju thanë detyrat e tij në Damask siç mund të shihet nga Veprat 9 dhe 22. Mirëpo tek Veprat 26 konteksti është ndryshe. Në këtë kapitull Pali nuk shqetësohet për rendin kronologjik apo gjeografik të ngjarjeve sepse ai po ju flet njerëzve që tashmë e kanë dëgjuar këtë histori. Tek Veprat 9:1-31 Luka, autori i Veprave, tregon për kthimin e Palit. Tek Veprat 22:1-21 Luka tregon për Palin duke ju folur judenjëve, që e dinin se kush ishte Pali dhe faktikisht kishin shkaktuar arrestimin e tij dhe mbajtjen e tij në kazermat e ushtrisë romake në Jerusalem. Ai ju flet judenjëve nga shkallët e kazermës dhe fillon duke ju dhënë kredencialet e tij si jude, para se të lëshohej në dhënie të shpjegimeve të detajuara të takimit të tij me Zotin Jezus Krisht dhe të kthimit të tij. Mirëpo tek Veprat 26:2-23 Luka, tregon për fjalimin e Palit (i cili kishte qenë i burgosur së paku dy vjet, që nga burgosja e tij në Jerusalem dhe fjalimi i tij tek Veprat 22,). Ky fjalim ju dha guvernatorit romak Festit dhe Mbreti Agripa, që të dy tashmë të njohur me rastin. (Lexo kapitujt paraprak). Prandaj ata nuk kërkuan një

shpjegim të tërësishëm të rastit të Palit, por një përmbledhje. Dhe kjo është pikërisht ajo që Pali ju dha atyre. Kjo theksohet më tutje kur Pali i rikujton ata për kredencialet e tij si çifut, në një fjalë të asaj fjalie, *"Unë kam jetuar si farise,"* gjë që shpjegohet në dy fjali të plota tek Veprat 22:3. Pali gjithashtu më vonë tek ky kapitull e kupton që Mbreti Agripa është i vetëdijshëm për gjërat që kanë ndodhur tek vargjet 25-27.

58. A vdiqën 24,000 izraelitë nga fatkeqësia apo 23,000?

A vdiqën 24,000 izraelitë nga fatkeqësia në 'Shitim' (Numrat 25:1,9), apo ishin 23,000 izraelitë që vdiqën (1Korintasit 10:8)?

(Kategoria: Është ngatërruar kjo ngjarje me një tjetër)

Kjo mospërputhje e dukshme shtron pyetjen se sa njerëz vdiqën nga fatkeqësia që ndodhi në Shitim (që rastësisht është shkruar gabimisht "Shitin" në broshurën e Shabirit). Krahasohen Numrat 25:1-9 dhe 1Korintasve 10:8. Shabiri i referohet këtu fatkeqësisë së gabuar. Nëse ai do të kishte shikuar kontekstin e 1Korintasve 10, si do ta kishte vënë re që Pali ishte duke folur për fatkesësinë e Eksodit 32:28, që ndodh në Malin Sinai dhe jo në atë vend që thuhet tek Numrat 25, që ndodh në Shitim, midis Moabitëve. Nëse ka ndonjë dyshim, shikoni vargun 7 tek 1Korintasve 10, ku citohet përafërsisht njëjtë sikur tek Eksodi 32:6, *"populli u ul për të ngrënë e për të pirë, pastaj u ngrit për t'u dëfryer."* Tani ka nga ata që mund të thonë se numri i atyre që u vranë në ngjarjen tek Eksodi 32 ishte 3,000 (Eksodi 32:28) pra edhe një mospërputhje në dukje, por që mundet shumë lehtë të korrigjohet sapo të lexohet pjesa tjetër e tekstit. Tre mijë të vranë në vargun 32 janë ata që u vranë nga njerëzit me shpata. Kjo pasohet pastaj nga fatkeqësia që Zoti e sjell kundër atyre që kishin mëkatuar, tek vargu 35, që thotë, *"Kështu Zoti goditi popullin, sepse kishte bërë viçin që Aaroni kishte modeluar"*. Kjo është fatkeqësia që i referohet Pali tek 1Korintasve 10:8. (Geisler/Howe 1992:458-459)

59. Sa veta nga shtëpia e Jakobit ishin: 70 apo 75?

A erdhën në Egjipt 70 anëtarë të shtëpisë së Jakobit (Zanafilla 46:27), apo ishin 75 anëtarë (Veprat 7:14)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Kjo mospërputhje e dukshme shtron pyetjen se sa anëtarë të shtëpisë së Jakobit shkuan në Egjipt. Të dyja fragmentet që ballafaqohen janë tek Zanafilla 46:27 dhe Veprat 7:14. Megjithatë të dyja fragmentet janë të sakta. Tek Zanafilla 46:1-27 numri i plotë i pasardhësve të drejtëpërdrejtë që udhëtuan me Jakobin në Egjipt ishte 66 sipas vargut 26. Ky numër është i tillë sepse Juda ishte dërguar përpara, tek vargu 28 i kapitullit 46, dhe pasi që Jozefi dhe dy bijtë e tij ishin tashmë në Egjipt. Mirëpo tek vargu 27 të gjithë anëtarët e familjes janë të përfshirë, duke përfshirë këtu Jozefin dhe bijtë e tij si dhe Judën, duke arritur numrin 70, që i referohet numrit të plotë të familjes së Jakobit që arriti në Egjipt dhe jo vetëm të atyre që udhëtuan me atë në Egjipt. Tek Septuagjina e vjetër dhe tek dorëshkrimet e Pergamenit të Detit të Vdekur numri i dhënë tek vargu 27 është 75. Kjo është sepse ata përfshijnë gjithashtu tre nipërit e Jozefit dhe dy stërnipërit të shënuar tek Numrat 26:28-37, dhe së paku tek versioni i Septuagjinës emrat e tyre janë regjistruar tek Zanafilla 46:20. Prandaj citimi i fjalimit të Stefanit tek Veprat 7:14 para vrasjes së tij është i saktë sepse ai ishte duke cituar nga Septuagjina.

60. Ku shkuan parat e Judës: për arë apo Tempull?

A e bleu Juda një arë (Veprat 1:18) me paratë e gjakut, që i fitoi për tradhëtimin i Jezusit, apo i hodhi ato në tempull (Mateu 27:5)?

(Kategoria: Është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Kjo mospërputhje e dukshme shtron pyetjen, *'Çfarë bëri Juda me paratë e gjakut që i fitoi për tradhëtimin e Jezusit?'* Tek Veprat 1:18 pretendohet se Juda bleu një arë. Tek Mateu 27:5 ato para janë hedhur në Tempull prej nga priftërinjtë i përdorën për blerjen e një are. Mirëpo, me anë të një shqyrtimi të kujdesshëm nga afër, duket se njëri pasazh është thjesht një përmbledhje e tjetrit. Mateu 27:1-10 përshkruan në hollësi ngjarjet që ndodhën në lidhje me tradhëtimin e Jezusit nga ana e Judës, dhe rëndësinë e tyre sa i përket përmbushjes së Shkrimeve. Veçanërisht ai citon nga profeti Zakaria 11:12-13 për të cilat shkrime shumë mendojnë se janë sqarime të profecive të gjetura tek Jeremia 19:1-13 dhe 32:6-9. Mirëpo, në fragmentin tek Veprat 1:18-19, Luka bën një përmbledhje të shkurtër të diçkaje që njerëzit tashmë e dinin, si një pikë e sqarimit të fjalimit të Pjetrit, midis besimtarëve (të njëjtën situatë e kemi gjetur më herët tek pyetja numër 57). Kjo ilustron nga fakti që tek vargu 19 ai thotë: *"Kjo iu bë e njohur të gjithë banorëve të Jerusalemit"*. Gjithashtu është më se mundshme që gjatë kohës së shkrimit të Lukës, Ungjilli i regjistruar tashmë kishte filluar të qarkullonte midis besimtarëve. Prandaj Luka nuk kishte nevojë të hynte në detajet e fakteve të vdekjes së Judës.

61. Si u vetëvra Juda apostull?

A vdiq Juda duke e varur veten (Mateu 27:5) apo duke rënë kokëposhtë dhe duke plasur në mes me të gjitha të përbrendshmet e tij të derdhura jashtë (Veprat 1:18)?

(Kategoria: Tekstet pajtohen nëse u kushtohet më tepër vëmendje)

Kjo mospërputhje e supozuar është e lidhur me faktin që Mateu tek Ungjilli i tij flet për Judën duke e varur veten ndërsa tek Veprat 1:18, Luka flet për Judën duke rënë kokëposhtë dhe të përbrendshmet e tij duke u derdhur jashtë. Prapëseprapë, të dyja deklaratat janë të vërteta. Mateu 27:1-10 përmend faktin që Juda vdiq duke e varur veten për të qenë krejtësisht i bazuar në fakte. Mirëpo Luka, në raportin e tij tek Veprat 1:18-19 dëshiron të krijojë një ndjenjë neverie tek lexuesit e tij, për arën për të cilën bëhet fjalë dhe për Judën, por askund ai nuk e mohon që Juda vdiq me anë të varjes. Sipas traditës, duket se Juda e vari vetën buzë shkëmbit, mbi Luginën e Hinomit. Përfundimisht litari u këput, ose u pre apo u zgjidh dhe Juda ra në fushën që ishte poshtë, siç është përshkruar nga Luka.

62. Për cilat shkaqe u quajt "Ara e gjaku"?

Ara e blerë u quajt 'ara e gjakut' sepse prifti e bleu me paratë e gjakut (Mateu 27:8) apo për shkak të vdekjes së përgjakshme të Judës (Veprat 1:19)?

(Kategoria: Është keqkuptuar mënyra e të shprehurit)

Sërish, duke shikuar tek të dy fragmentet, sikur ka bërë edhe tek dy mospërputhjet e mëparshme, Shabiri shtron pyetjen se pse ara ku Juda u varros u quajt

Ara e Gjakut? Mateu 27:8 thotë që kjo është për shkak se është blerë me paratë e gjakut, ndërsa sipas Shabirit, Veprat 1:19 thotë që kjo ishte për shkak të vdekjes së përgjakshme të Judës. Megjithatë, të dy fragmentet pajtohen që ishte për shkak se toka ishte blerë me paratë e gjakut. Veprat 1:18-19 fillon duke thënë, *"Ai, pra, fitoi një arë, me shpërblimin e paudhësisë"*. Pra fillon me supozimin që ara është blerë me paratë e gjakut, dhe pastaj autori duke dashur që të shkaktojë neveri për atë që ndodhi, përshkruan përfundimin e përgjakshëm të Judës në atë copë të tokës.

63. Si mund të ekuivalizohet shpengimi?

Si mundet që shpengimi që Krishti jep për të gjithë, dhe që është një gjë e mirë (Marku 10:45; 1Timoteu 1:5-6), të jetë i njëjtë si shpengimi i të pabesit. (Fjalët e Urta 21:18)?

(Kategoria: Është keqkuptuar mënyra se si Perëndia punon në histori)

Kjo mospërputhje shtron pyetjen, "Kush është shpengim për cilin? Shabiri përdor fragmente nga Marku 10:45 dhe 1Timoteu 2:5-6 për të treguar që Jezusi është shpengimi për të gjithë. Kjo pastaj krahasohet me Fjalët e Urta 21:18 që flet për *"të pabesin që do t'i shërbejë si shpërblim të drejtë; dhe i paudhi në vend të njerëzve të drejtë."* Këtu nuk ka mospërputhje sepse këto flasin për dy lloje të ndryshme të shpengimit. Shpengimi do të thotë kur njëri paguan për tjetrin. Kjo mund të bëhet nga një njeri i mirë për të tjerët, siç e shikojmë Jezusin që e bën për botën, ose mund të bëhet nga njerëzit e këqinj që paguajnë për të keqen që kanë bërë, siç e shikojmë tek fragmenti i Fjalëve të Urta. Supozimi i bërë nga Shabiri për fragmentet tek Marku dhe 1Timoteu është që Jezusi ka qenë i mirë dhe ai nuk mund të ishte shpengim për të padrejtët. Në këtë parakusht ai reflekton mohimin islamik që dikush mund të paguajë për mëkatet e tjetrit, ose që mund të jetë shpengim për tjetrin. Megjithatë, ai nuk duhet ta imponojë këtë interpretim në Bibël. Krishti si shpengim për shumë veta është mësuar qartë në Bibël. Galatasit 3:13-14 dhe 1Pjetri 2:23-25 flasin se si Jezusi u bë mallkim për ne. Prandaj Jezusi e ka përmbushur edhe këtë Fjalë të Urtë. Supozimi i Shabirit sërish mbështetet në citimet të cilat janë nxjerrë jashtë nga konteksti. Fragmenti tek Marku 10:45 fillon citimin për Jezusin duke thënë: *"Sepse edhe Biri i njeriut nuk erdhi që t'i shërbejë, por për të shërbyer dhe për të dhënë jetën e tij si çmim për shpengimin e shumë vetave"* Kjo është thënë nga Jezusi sepse dishepujt e tij ishin duke diskutuar faktin që Jakobi dhe Gjoni i kishin kërkuar Jezusit për t'u ulur në anën e tij të djathtë dhe të majtë kur ai të vinte në lavdinë e tij. Këtu Jezusi sërish profetizon për vdekjen e tij që do të vinte dhe arsyen e kësaj vdekjeje, që ai të bëhej çmimi për shpengimin që do të bënte shlyerjen e fajit për të gjitha mëkatet e njerëzve. Te 1 Timoteu 2:5-6 Pali flet këtu, duke thënë: *"Në fakt një është Perëndia, dhe një i vetëm është ndërmjetësi midis Perëndisë dhe njerëzve: Krishti Jezus njeri, i cili e dha vetën si çmim për të gjithë, për dëshmim në kohën e caktuar."* Kjo gjë vjen në mes të pasazhit që mëson Bashkësinë (Kishën) e hershme se si ta adhurojnë Perëndinë. Çlirimi shpengues është dhënë nga Perëndia, që përmes këtij ndërmjetësi, Jezus Krishtit dhe punës së tij shlyese në kryq, Perëndia sërish të mund të ketë atë marrëdhënie shpëtuese me njeriun. Fragmenti tek Fjalët e Urta 21:18 flet për shpengimin që Perëndia pagoi përmes Egjiptit gjatë daljes së Izraelit nga ky vend, siç është theksuar në librin e Isaisë, por veçanërisht në kapitullin 43:3; *"Sepse unë jam ZOTI, Perëndia yt, i Shenjti i Izraelit, Shpëtimtari yt. Kam dhënë Egjiptin si çmim për shpengimin tënd, Etiopinë dhe Seban për ty."* Kjo pikturë ndriçohet edhe më tepër në vargjet 16 dhe 17 të kapitullit të njëjtë. Kjo ka gjithashtu disa baza në librin e Eksodit

7:5;8:19;10:7:12:33. Kapitujt 13 dhe 14 veçanërisht flasin për këtë. Ashtu siç e regjistron për ne historia në Bibël, ishte përmes këtij veprimi që Besëlidhja e Vjetër u themelua midis Perëndisë dhe Mbretërisë së Izraelit.

64. A është Shkrimi i dobishëm apo jo?

A është tërë shkrimi i dobishëm (2Timoteu 3:16) apo nuk është i dobishëm (Hebrenjëve 7:18)?

(Kategoria: Është keqkuptuar se si Perëndia punon në histori)

Akuza është se Bibla thotë që i tërë shkrimi është i dobishëm dhe që gjithashtu deklaroi që urdhërimi i mëparshëm është i dobët dhe i padobishëm, dhe këtu pra ndodhet mospërputhja. Ky është një problem kontekstual dhe ngrihet përmes injorimit të asaj që Perëndia kishte premtuar për të bërë përmes profetëve, në lidhje me dy besëlidhjet që ai i themeloi. Për shkak të vendit kjo çështje e mrekullueshme nuk mund të shikohet në thellësi këtu. Megjithatë, duhet të japim disa informacione nga sfondi në mënyrë që lexuesi, i cili nuk e njeh Biblën, të mund të kuptojë çfarë jemi duke thënë këtu. Për shkak të ilustrimit unë do të bëj një krahasim nga pyetja nr. 92 që flet për pasurinë prapa shumë fjalëve hebraike që përdoren në Bibël; në rastin e veçantë kemi të bëjmë me interpretimin e fjalës ‘niam’ si ndryshim i mendjes, pendim ose të brengosesh (drejtoju pyetjes në fjalë për kuptimin e plotë të kontekstit). Është e qartë që fjala e Perëndisë rrjedh nga vet ai, dhe vërtet është e dobishme për mësim, qortim, korrigjim, dhe mësim, siç thotë edhe 2Timoteu. Ky është një pohim i përgjithshëm që i drejtohet gjithçkaje që vjen nga Perëndia. Hebrenjëve kapitulli 7 flet për një urdhërim të veçantë që i është dhënë një populli të veçantë në një kohë të veçantë; pra për sistemin e flijimeve në Tabernakull dhe më vonë në Tempullin e Jerusalemit. Perëndia themeloi një sistem në besëlidhjen e tij me popullin e tij të Izraelit, ku ata do të ofronin flijime, kafshë për t’u therur, që Perëndia t’ju falte atyre mëkatet; veçanërisht atë që Perëndia e quan tek Levitiku kapitulli 4 dhe 6, “*flijim për mëkatin*” dhe “*flijim për mëkatet të kryera nga padituria*”. Koncepti i vdekjes zëvendësuese është i huaj për islamin, por është fundamental për judaizmin dhe krishterimin. Shlyerja duhet të bëhet për mëkatin. Paga e mëkatit është vdekja, dhe dikush duhet ta paguajë këtë çmim. Nuk ka falje të mëkatit pa derdhje të gjakut, sepse Perëndia kërkon drejtësi. Ai nuk mundet thjesht ta injorojë këtë gjë sepse kjo nuk do të ishte e drejtë. Perëndia me të vërtetë e themeloi këtë sistem të shlyerjes ashtu siç e tregon Dhiata e Vjetër duke ju drejtuar 79 herë nevojës për shlyerje! Mirëpo, ajo gjithashtu regjistron Perëndinë duke thënë “*Ja do të vij në ditët, thotë Zoti, në të cilat do të vendos një besëlidhje të re me shtëpinë e Izraelit dhe me shtëpinë e Judës, jo si besëlidhja që kam vendosur me etërit e tyre ditën kur i zura për dore për t’i nxjerrë nga vendi i Egjiptit*” “[pra te Mali Sinai ku Ai ia dha popullit të Izraelit besëlidhjen e parë pasi që i shpëtoi nga Egjipti] (Jeremia 31:31-33). Arsyeja përse Perëndia e jep këtë është sepse populi nuk qëndroi besnik ndaj besëlidhjes së vjetër. Prandaj besëlidhja e re do të jetë ndryshe, siç thotë edhe vet Perëndia, “*Do ta shtie ligjin tim në mendjen e tyre dhe do ta shkruaj mbi zemrën e tyre*” (v. 33). Ai thotë që kjo besëlidhja e re do të kërkojë një herë e mirë një pagesë për mëkatet e tyre, ndryshe nga besëlidhja e mëparshme (Jeremia 31:34, Danieli 9:24-25). Perëndia gjithashtu flet tek Dhiata e Vjetër për Mesinë që do ta realizojë këtë. Një Mesi që nuk do të vijë nga priftëria levitike, por do të jetë një njeri i përsosur nga fisi i judës dhe që do jetë një prift i Perëndisë. Ai, Mesia do të ishte flijimi që do të paguante për të gjitha mëkatet njëherësh, dhe do t’i afrohej Perëndisë jo për shkak të vlerës së prejardhjes së tij (siç

ishte tek priftërinjtë levitë), por për shkak të vlerës së tij, duke qenë sikur Perëndia, i përsosur. Nëse njerëzit ndjekin këtë Mesi dhe pranojnë pagesën e tij të dënimit për mëkatet e tyre, atëherë Perëndia do ta shkruaj ligjin e tij në mendjet dhe zemrat e tyre, dhe Perëndia mund të jetë i mëshirshëm ndaj atyre pasi që drejtësia e tij është plotësuar. Atëherë ata mund t'i afrohen Perëndisë, pasi që Perëndia dëshiron të jetë në marrëdhënie me krijesën e tij (Zanafilla 3:8-11) dhe është vetëm mëkati që e ndalon këtë gjë. Me siguri ky shpjegim është goxha i ndërlikuar dhe vetëm një lexim i plotë i Dhiatës së Vjetër do ta shpjegonte këtë në mënyrë adekuatë. I tërë shkrimi është i dobishëm, duke përfshirë edhe sistemin e flijimeve. Mirëpo, Perëndia ka premtuar në Bibël që do ta bënte një besëlidhje të re me popullin e tij. Në këtë besëlidhje sistemi origjinal është zëvendësuar me flijimin e përsosur të Mesisë, Jezusit. Shumë shkrime e përshkruajnë këtë Mesi që do të sillte këtë besëlidhje të re. Në të Perëndia *“e bënë jetën e tij një flijim për mëkatin”* dhe neve na është thënë që *“megjithatë ai mbante sëmundjet tona dhe kishte marrë përsipër dhembjet tona, ai ishte tejshpuar për shkak të shkëlqeve tona dhe u shtyp për paudhësitë tona; ndëshkimi për të cilin kemi paqen [me Perëndinë] ishte mbi të.”* Shiko kapitullin 53 tek Isaia. Ti mund ta paguash dënimin për mëkatet e tua nëse dëshiron - por do të kushtojë me jetën tënde në përjetësi. Ti do të vdesësh për mëkatet e tua dhe do të shkosh në ferr. Ose, për shkak të dashurisë së Perëndisë, Mesia mund të paguajë këtë dënim për ty, dhe të *“tejshpoet”* në vendin tënd, gjë që do të të sjellë paqe me Perëndinë. Atëherë Perëndia do të të lejojë të hysh në parajsë në përjetësi pasi që drejtësia e tij është plotësuar. Ashtu si tha Gjon Pagëzori kur e pa Jezusin: *“Ja, Qengji i Perëndisë, që heq mëkatin e botës!”* Ai gjithashtu ka thënë: *“Kush beson në Birin [Jezusin] ka jetë të përjetshme, kurse kush nuk i bindet Birit nuk do të shohë jetë, por zemërimi i Perëndisë qëndron mbi të.”* Gjoni 1:29;3:36. Perëndia na mëson që ai do ta bëjë këtë. Kjo është përmbushur në vdekjen dhe ringjalljen e Mesisë, Jezusit, ME PËRPIKMËRI siç ishte thënë në Dhiatën e Vjetër që do të ndodhte, dhe kështu u themelua besëlidhja e re. Mëkati u pagua një herë e mirë nga *“Qengji i Perëndisë që heq mëkatin e botës”* ashtu siç e shpalli Gjon Pagëzori kur pa Jezusin (shiko nr. 34 dhe nr. 44). Ai është ai që Perëndia kishte premtuar. Pra, përmes vdekjes së tij sistemi i flijimeve, duke ofruar kafshë pa pushim, u bë i panevojshëm. Alternativa e Perëndisë, që është pafundësisht më e mirë dhe gjithpërfshirëse, dhe është nga vet Perëndia, e bëri sistemin e mëparshëm të padobishëm. (Hebrenjve 8:7-13). Prandaj, ashtu si shpjegimi nr. 92, Perëndia nuk e ndërroi mendjen për planin e tij, për t'ju bërë të mundshme njerëzve që të jenë në rregull me të. Perëndia nuk është njeri që ta ndërrojë mendjen e tij. Gjatë tërë kohës ky ishte qëllimi dhe plani i tij, që ta sillte këtë besëlidhje të re si përmbushje të asaj të vjetrës, siç tregon edhe Dhiata e Vjetër. Këtu duhet të merremi edhe me një pikë tjetër. Këto ligje ceremoniale kërkoheshin vetëm nga izraelitët, pasi që ata ishin ata të cilët funksiononin përbrenda marrëveshjes, urdhëresave dhe dekreteve të besëlidhjes së vjetër. Secili johebre apo, i cili dëshironte të kthehej në judaizëm, ishte i obliguar gjithashtu që t'i përmbahej këtyre urdhëresave të besëlidhjes. Por të krishterët nuk janë të kthyerit në judaizëm. Ata janë besimtarët e Jezusit, Mesisë, Shpëtimtarit. Ata ecin brenda kontekstit të *“besëlidhjes së re,”* ajo që është themeluar në gjakun e Jezusit më anë të flijimit shlyes, dhe jo në besëlidhjen e vjetër që Perëndia e bëri me Izraelin në Sinai. Brenda kësaj besëlidhjeje të re, të krishterët gjithashtu kanë urdhërime, dhe në një mënyrë apo tjetër ato të gjitha kanë të bëjnë me atë që është shkruar në Dhiatën e Vjetër, por tani janë plotësisht në një kontekst tjetër, pra në atë të përmbushjes. Pra, ekziston një linjë e qartë e vazhdimësisë, e zbulësës dhe ripërtrirjes midis dy besëlidhjeve, të resë dhe të vjetrës - sepse si Izraeli ashtu edhe krishterimi e kanë Mesinë të përpashkët,

dhe ishin shkrimet hebraike të cilat ai i përmbushi. Prandaj të gjitha këto Shkrime janë të dobishme për t'u studiuar, për të ditur nga vijmë, dhe ku po shkojmë. Por jo secili urdhërim, ligj apo dekret në Dhiatën e Vjetër aplikohet nga të krishterët në të njëjtë mënyrë siç ka qenë (është) aplikuar nga Izraeli. Edhe pse kemi kemi shumë gjëra të përbashkëta, ne kemi besëlidhje të veçanta, një besëlidhje të re, për të cilën hebrenjtë duhet të lexojnë dhe ta pranojnë, pasi që ajo përmbush tërë atë që ata janë duke e pritur dhe për të cilën vazhdojnë të shpresojnë. Shënim: Një krahasim me këtë, edhe pse i papërsosur, mund ta bëjmë për myslimanët nga Kurani. Sureja 3:49-50 Jezusi vjen dhe i thotë popullit të Izraelit “Dhe (*kam ardhur*) që t’ju vërtetoj Tevratin që e keni para duarsh, t’ju lejoj disa që u ishin ndaluar juve,” apo “ta bëj hallall atë që ka qenë haram”. Sipas kësaj ai kishte ardhur që të vërtetojë ligjin që Perëndia ju kishte dhënë atyre, por i bëri disa gjëra të lejueshme për ata, të cilat Perëndia i kishte ndaluar më parë. Kjo nuk është e vërtetë sipas Biblës në kontekstin e kësaj “mospërputhjeje” dhe nuk mund të thuhet një gjë e tillë për judaizmin dhe krishterimin. Kjo ishte thjesht një krahasim për të treguar se edhe Kurani dëshmon gjithashtu për gjëra të tilla.

65. Cilat janë formulimet në kryq?

Cili ishte formulimi i saktë në kryq pasi që Mateu 27:37, Marku 15:26, Luka 23:38 dhe Gjoni 19:19 kanë të gjithë formulime të ndryshme?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Kjo mospërputhje në dukje parashtron pyetjen, ‘Cili është formulimi i saktë në kryq?’ Argumentohet se Mateu 27:37, Marku 15:26, Luka 23:38 dhe Gjoni 19:19 të gjithë përdorin fjalë të ndryshme të shkruara mbi kokën e Jezusit ndërsa ishte i varur në kryq. Kjo mund të kuptohet më mirë duke shikuar te Gjoni 19:20 që thotë:

“Kështu këtë mbishkrim e lexuan shumë nga Judenjtë, sepse vendi ku u kryqëzua Jezusi ishte afër qytetit, dhe mbishkrimi ishte shkruar në hebraisht, greqisht dhe latinisht.”

Është interesante që thuhet se Pilati e kishte shkruar këtë mbishkrim dhe ai mund të ketë shkruar gjëra të ndryshme në secilën nga gjuhët sipas aftësisë së tij në këto gjuhë. Akuza kryesore e sjellë kundër Jezusit në secilin Ungjill ishte se Ai pretendonte të ishte ‘Mbreti i Judenjtë’. Nëse kjo do të mungonte në njërën nga shpjegimet, atëherë do të mund të kishim një problem të mundshëm me një mospërputhje këtu; por e vërteta nuk është kështu. Për një shpjegim të mëtejshëm shikoni shpjegimin e Arçërit. (Archer 1982:345-346)

66. Kush dëshironte ta vriste Gj. Pagëzorin?

A dëshironte Herodi (Mateu 14:5) apo gruaja e tij Herodiada (Marku 6:20) ta vriste Gjon Pagëzorin?

(Kategoria: Është keqkuptuar qëllimi i autorit)

Mospërputhja e supozuar këtu nga Shabiri është, ‘A dëshironte Herodi ta vriste Gjon Pagëzorin?’ Pasazhet e përdorura nga Shabiri për ta përkrahur supozimin e tij janë Mateu 14:5 ku duket se Herodi dëshironte ta vriste atë dhe marku 6:20 ku Shabiri sugjeron që Herodi nuk dëshironte ta vriste atë. Megjithatë pasazhet e përdorura janë pasazhe plotësuese. Kur shikojmë historinë e plotë ne shohim që Mateu 14:1-11 dhe Marku 6:14-29, aq sa unë kam patur mundësi t’i shikoj, nuk e kundërshtojnë askund njëra tjetrën. Ky duket të jetë një tentim i njëjtë me atë të nr. 50, për të gjetur një

mospërputhje në Bibël. Në të dyja pasazhet Herodi e ka burgosur Gjonin për shkak të gruas së tij Herodiadës. Prandaj influenca e nënkuptuar e Herodiadës mbi Herodin është faktori i rëndësishëm në prerjen e kokës së Gjonit. Shënimi i Markut është më i hollësishëm se ai i Mateut, ungjilli i të cilit mendohet se është shkruar më vonë, pasi që Mateu nuk do të humbasë kohë duke shkelur mbi tokë të vjetër kur ajo tashmë ndodhet në ungjillin e Markut. Vini re gjithashtu që Marku nuk thotë askund që Herodi nuk donte ta vriste Gjonin, por thotë që Herodi kishte frikë nga ai, për shkak të drejtësisë dhe shenjtërisë së Gjonit, dhe, ashtu si shton edhe Mateu, nga faktori i influencës së Gjonit mbi njerëzit.

67. Si quhej dishepulli i 10-të i Jezusit: Tade apo Juda?

A ishte dishepulli i dhjetë i Jezusit i quajtur Tade, në listën e të dymbëdhjetëve (Mateu 10:1-4; Marku 3:13-19) apo Juda, biri i Jakobit (Luka 6:12-16)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Të dyja shënimet mund të jenë të sakta. Nuk ishte e pazakontë për njerëzit e asaj kohe që të përdornin më tepër se një emër. Simoni, ose Kefa quhej gjithashtu Pjetër (Marku 3:16), dhe Sauli gjithashtu quhej Pal (Veprat 13:9). Në asnjërin rast nuk ka ndonjë aluzion që njëri emër është përdorur ekskluzivisht para ndryshimit në emrin tjetër. Të dy emrat e tyre ishin të ndërkëmbyeshëm.

68. Si ishte emri i tagrambledhësit: Mate apo Levi?

Njeriu që ishte i ulur në zyrën e tagrambledhësit dhe të cilin Jezusi e thirri që të bëhej dishepulli i tij quhej Mate (Mateu 9:9) apo Levi (Marku 2:14; Luka 5:27)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Përgjigja e kësaj pyetje është plotësisht e njëjtë si ajo e mëparshme, pra që të dyja shkrimet janë të sakta. Mateu quhej gjithashtu Levi, siç dëshmojnë edhe vetë këto shkrime. Është paksa zbavitëse kur dëgjojmë z. Ali që tërheq shumë vëmendje drejt këtij zakoni legjitim. Në periudhën përgatitore për debatin në Birmingham (Birmingham), Angli, në shkurt të vitit 1998, ai ishte i lirë të shtrej (maskohej) nën një emër alternativ (Abdul Abu Safijah, që do të thotë ‘Abdul, ati i Safijas’, që ishte emri i vajzës së tij) që të mund të fitonte epërsi të padrejtë mbi z. Smith, që ishte kundërshtari i tij. Duke e fshehur identitetin e tij ai ja mohoi z. Smith përgatitjen për të cilën ai kishte të drejtë. Dhe tani ai këtu e gjen një mospërputhje, kur njerëzit në Palestinën e shekullit I përdorin njërin apo tjetrin nga emrat e tyre, një praktikë që s’është as jashtëligjore dhe as mashtruese. Ka arsye të përsosura ligjore për përdorimin e emrit alternativ. Megjithatë, në dritën e praktikës së padrejtë dhe mashtruese të z. Ali, siç është cekur më lartë, ekziston një tingëllimë hipokrizie në këto dy pyetjet e fundit të ngritura nga ai.

69. Kur u kryqëzua Jezusi: pas ose para Pashkës?

A është kryqëzuar Jezusi gjatë ditës, pas darkës së Pashkës (Marku 14:12-17) ose para darkës së Pashkës (Gjoni 13:1,29,30;18:28;19:14)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Jezusi është kryqëzuar gjatë ditës para darkës së Pashkës. Arsyeja pse Marku duket se thotë që kjo ndodhi pas darkës ka të bëjë me kulturën dhe kontekstualizimin. Dëshmia nga Ungjijtë që Jezusi vdiq në mbrëmjen e Pashkës, kur darka e Pashkës tashmë do të ishte ngrënë pas perëndimit të diellit, është shumë e vërtetë. Para se të gërmojmë (edhe pse shkurtimisht) në këtë çështje, ia vlen të përmendim që tek Marku 14 shënon që Jezusi nuk e ha Pashkën me dishepujt e tij. Luka 22:1 thotë që ishte “Festa e të Ndormëve” që quhet Pashkë. Ashtu siç sugjeron edhe emri, një pjesë e darkës së Pashkës ishte ngrënia e bukës pa maja. Ishte një urdhërim të cilin populli izraelit e zbaton edhe sot për këtë darkë, sepse Perëndia e bën tepër të qartë që *“do të hani bukë të ndorme dhe kushdo që do të hajë diçka të mbryjtur, do të këputet nga asambleja e Izraelit. Nuk do të hani asgjë të mbryjtur. Në të gjitha banesat tuaja do të hani bukë të ndorme.”* Shiko gjithashtu te Eksodi 12:1-20. Fjala greke për “bukën e pa maja” është ‘azymos’. Kjo fjalë përdoret nga Marku në “Festën e të Ndormëve”, kapitulli 14 vargu 12. Fjala greke për bukën e zakonshme (me maja) është ‘artos’. Të gjithë shkrimtarët e Ungjijve, përfshirë edhe Marku, bien dakord që në këtë darkë të fundit me dishepujt e tij, buka që hëngrën ishte artos, pra me fjalë të tjera bukë me maja. *“Dhe ndërsa ata po hanin, Jezusi mori bukë [artos], e bekoj, e theu dhe ua dha atyre duke thënë: Merrni, hani; ky është trupi im.”* Marku 12:22. Prandaj ka shumë të ngjarë që kjo darkë nuk ishte darka e Pashkës. Përdorimi i fjalëve të ndryshme në fragmentin e njëjtë e sugjeron fortë këtë gjë. Sepse do të ishte e papërfytyrueshme për ata të hanë diçka që Perëndia kishte urdhëruar që të mos e hanin (bukën me maja-artos), dhe të mos hanë atë që ishin të urdhëruar ta hanin (bukën pa maja-azymos). Prandaj, pasi që kjo është e vërtetë, çfarë do të thotë Marku tek vargje 12-17? Së pari, ne lexojmë, “kur flijohej Pashka”. Eksodi 20:1-8 thotë që kjo duhet të ndodhë në ditën e 14 të muajit Nisan të hebrenjve. Mirëpo, ekzistonte një debat sa i përket se kur ishte kjo ditë, për shkak të debatit në lidhje me kalendarët e ndryshëm që përdorehin për llogaritjen e ditëve të festës. Është e mundshme që tradita të ndryshme ishin të përhapura edhe në kohën e Jezusit. Prandaj, vërtet mund të ishte e “zakonshme” që qengji të flijohej atë ditë për disa, edhe pse shumë vetë, me siguri shumica prej tyre, vlerësuan që Pashka do të ishte mbrëmjen tjetër. Së dyti, dishepujt e pyesin Jezusin *“Ku dëshiron të shkojmë dhe të përgatisim për ta ngrënë Pashkën?”* Ata nuk e kishin fare idenë që Jezusi do ta jepte jetën e tij për mëkatet e botës ashtu si qengji i Pashkës tek Eksodi 20 shpëtonte izraelitët nga zemërimi i Perëndisë mbi Egjiptin. Jezusi ju kishte shpjeguar atyre, por ata nuk e kishin kuptuar për shumë arsye, duke përfshirë këtu edhe brohoritjen e njerëzve për të si Mesia në Hyrjen Triumfuese, që akoma po ‘tingëllonte në veshët e tyre’. Ai nuk thotë që ai do ta hante me ta. Ai dëshironte ta bënte këtë gjë, por e dinte që nuk do ta bënte. Këtu nuk ka anjë vend për deklaratë dogmatike që Pashka duhet të hahej në të njëjtën ditë kur dhoma ishte e pajtuar ose përgatitur. Në të vërtetë, populli izraelit, për shkak të Eksodit 12, përgatisnin tërësisht shtëpitë e tyre për Festën e të Ndormëve. Së treti, Ungjijtë në njëfarë mënyre shprehën për darkën e fundit nga pikëpamja e përmbushjes. P.sh. Luka regjistron Jezusin duke thënë që ai ka pasur dëshirë të madhe për ta ngrënë ‘këtë’ Pashkë bashkë me ta. Pra, a thotë Luka këtu që kjo ishte darka e Pashkës? Kjo është për t’u dyshuar, për shkak të përdorimit të fjalës artos dhe azymos, midis arsyeve të tjera. Jezusi e bëri këtë darkë të fundit të ngjashme me darkën e Pashkës (por jo si ajo e vërteta). Ai dëshironte të kishte këtë miqësi të veçantë me dishepujt e tij, shokët e tij, duke qenë krejt i vetëdijshëm për agoninë përmes së cilës do të kalonte, disa orë më vonë. Ai gjithashtu dëshironte t’u tregonte dishepujve të tij që Pashka bënte fjalë për të; që ai ishte flijimi që do të sillte Besëlidhjen e Re të cilën Perëndia e kishte premtuar (shiko pyetje nr. 64 dhe nr. 34) ashtu si qengji që ishte therur 1500 vjet më parë për të shpëtuar popullin e

Izraelit nga zemërimi i Perëndisë. Ai ilustroi përmes darkës që ai ishte “*Qengji i Perëndisë që heq mëkatet e botës*” siç tha Gjon Pagëzori për Jezusin (Gjoni 1:29). Ai kishte dëshirë që ta hante së bashku me ta sepse ai thotë, “*unë nuk do të ha më të tillë derisa ajo të plotësohet në mbretërinë e Perëndisë*” (Luka 22:16). Vdekja e tij ishte përmbushja e kësaj, “*Sepse Pashka jonë, që është Krishti, u flijua për ne*” (1Korintasve 5:7). Nëse ky kuptim është i saktë (njëra nga dy shpjegimet e mundshme që unë i kam zgjedhur për shkak të kërkimit tim të tanishëm), atëherë këtu nuk ka mospërputhje. Jezusi vdiq para darkës së Pashkës.

70. A është lutur Jezusi kundër kryqëzimit apo jo?

A i është lutur Jezusi Atit që ta parandaloj kryqëzimin (Mateu 26:39; Marku 14:36; Luka 22:42) apo s’është lutur për këtë gjë (Gjoni 12:27)?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Kjo mospërputhje e dukshme shtron pyetjen: ‘A i është lutur Jezusi Atit që ta parandaloj kryqëzimin? Mateu 26:39; Marku 14:36; dhe Luka 22:42 supozohet që aludojnë që ai ta ketë bërë këtë. Mirëpo, tek Gjoni 12:27, duket se thotë që ai nuk e bëri. Kjo është një përpjekje tejet e dobët për një mospërputhje dhe forcën e saj e mbështetet plotësisht në injorancën e lexuesit. Mateu 26:39, Marku 14:36 dhe Luka 22:42 janë pasazhe paralele që ndodhin në Kopshtin e Gecemanit, pak kohë para arrestimit të Jezusit. Në të gjitha këto pasazhe Jezusi kurrë nuk kërkon që të parandalohet Kryqëzimi por i shpreh shqetësimet e tij për vështirësitë, dhimbjen dhe vuajtjet me të cilat do të ballafaqohej pas disa orëve të ardhshme, në formën e tundimeve, rrahjeve, goditjeve me kamzhik, vetmisë dhe izolimit nga populli dhe nga Perëndia kur do të ishte në Kryq, duke qenë vet kryqëzimi një provë e rëndë si dhe triumfi i prituri mbi Satanin. Megjithatë, ajo që është më e rëndësishme është që ai kërkoj që vullneti i Perëndisë të realizohet në orët e ardhshme duke e ditur që kjo ishte mënyra si ai do të vdiste dhe ringjallej, dhe kështu do të bënte shlyerjen e fajit për mëkatet e të gjithë botës. Gjoni 12:17 është shkruar plotësisht në situatë tjetër, ajo që ndodh para atyre rrethanave të përshkruara më lartë. Këtu Jezusi i flet turmës së njerëzve gjatë Festivalit të Pashkës tek Tempulli në Jerusalem (në fakt kjo ndodhi edhe para mbledhjes së të dymbëdhjetëve me Jezusin në dhomën e sipërme). Në këtë rast Jezusi sërish thotë diçka të ngjashme me pasazhet e tjera më lart: “*Tani shpirti im është i tronditur dhe çfarë të them: O Atë, më shpëto nga kjo orë? Por për këtë arsye unë kam ardhur në këtë orë. O Atë, përlëvdo emrin tënd!*” Sërish neve na bëhet e ditur që ai ndjehet i shqetësuar. Ai e di që ngjarjet po shtjellohen shpejt përreth tij. Por kjo deklaratë i jepet si përgjigje disa grekëve që sapo kanë pyetur Jezusin për diçka përmes dishepujve të tij. A ishin ata aty për t’i ofruar atij një rrugëdalje nga vështirësitë që po vinin? Ndoshta, por Jezusi nuk del për t’i takuar dhe kështu në të vërtetë i përgjigjet kërkesës së tyre. A mund të besohet në të vërtetë që ky njeri dëshironte të parandalonte realizimin e kryqëzimit! Unë mendoj se jo!

71. Sa herë u largua Jezusi për t’u lutur: 1 apo 3 herë?

A është larguar Jezusi tri herë (Mateu 26:36-46; Marku 14:32-42) apo vetëm një herë (Luka 22:39-46) nga dishepujt e tij, për t’u lutur?

(Kategoria: Tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje)

Shabiri bën pyetjen se sa herë u largua Jezusi nga dishepujt e tij për t'u lutur vetëm tek Kopshti i Gecemanit, në natën e arrestimit të tij. Mateu 26:36-46 dhe Marku 14:32-42, tregojnë tre, ndërsa Luka flet vetëm për një herë. Megjithatë, sërish këtu nuk ka mospërputhje sapo të kuptohet që të tre pasazhet e plotësojnë njëra-tjetrën. Vini re që pasazhi i Llukës nuk thotë askund që Jezusi nuk i la dishepujt e tij tre herë për t'u lutur. Pasi që ai nuk i përmend të trija kjo nuk nënkupton që Jezusi nuk ka vepruar kështu. Me siguri Luka nuk e konsideroi këtë fakt si të rëndësishëm për shpjegimin e tij. Ne duhet të mbajmë mend që Ungjilli i Lukës konsiderohet si Ungjilli i tretë që është vendosur në letër kronologjiksht, prandaj do të ishte e arsyeshme për të që të mos rikthente informacionet që ndodheshin në dy ungjijtë e tjerë.

72. A u lut Jezusi me fjalë të njëjta apo?

Kur Jezusi shkoi për t'u lutur, a ishin fjalët e të dy lutjeve të njëjta (Marku 14:39) apo të ndryshme (Mateu 26:42)?

(Kategoria: Imponon programin e tij)

Kjo mospërputhje e dukshme që krahason Mateun 26:36-46 me Markun 14:32-42, dhe në veçanti vargjet 42 dhe 39, nuk është fare mospërputhje. Shabiri shtron pyetjen: 'Cilat ishin fjalët e lutjes së dytë?' tek kopshti i Gecemanit. Kjo sërish mbështetet fortë në lexuesin e librit të Shabirit, nëse ai është injorant ndaj teksteve të përmendura, dhe formulimi i mospërputhjes së supozuar është i shpikur dhe çorientues. Shabiri pohon se në pasazhin e Markut, " fjalët ishin të njëjta sikur tek lutja e parë" (Marku 14:39)". Le ta shikojmë se çfarë thotë Marku për lutjen e dytë tek 14:39: "*U largua përsëri dhe u lut për të njëjtën gjë*" (New International Version) Askund në këtë varg nuk thuhet që Jezusi u lut me të njëjtat fjalë si në lutjen e parë, por çfarë nënkuptohet me fjalët e përdorura në këtë fjali është që esenca e lutjes është e njëjtë me atë të parën, si e tregon edhe pasazhi i Mateut. Kur ne i krahasojmë të dy lutjet e para tek Mateu (v. 39 dhe 42) ne shikojmë që ato në thelb janë lutja e njëjtë, por nuk e kanë formulimin saktësisht të njëjtë. Pastaj tek vargu 44 Mateu thotë që Jezusi u lut sërish "*duke thënë të njëjtën gjë!*" Por sipas mendimit të Shabirit , të dyja lutjet ishin të ndryshme; pra si ka mundur atëherë Jezusi të thotë të njëjtën gjë për të tretën herë? Me sa duket Shabiri thjesht e imponon formulën myslimane të lutjes në pasazhet e mësipërme, gjë të cilën ai thjesht nuk mund ta bëjë. Ne edhe mund të prisnim që kjo të ishte ashtu nëse kjo lutje do të ishte e formuluar në mënyrë rigoroze dhe që duhej të përsëritej çdo ditë, siç e gjejmë në islam. Por këto lutje ishin lutje të zemrës që u thanë nga Jezusi për shkak të madhësisë së situatës që ndodhej para tij. Në fund të fundit ajo situatë ishte dytësore në krahasim me seriozitetin, fuqinë dhe lidhjen e dashur që Jezusi e kishte me Atin.

73. Çka tha cenurioni për Jezusin?

A tha cenurioni që Jezusi ishte i pafajshëm (Luka 23:47), apo që Jezusi ishte Biri i Perëndisë (Marku 15:39)?

(Kategoria: Tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje)

Pyetja që na parashtrohet këtu është se çfarë tha cenurioni pranë kryqit kur Jezusi vdiq. Të dy pasazhet e cituara janë nga Marku 15:39 dhe Luka 23:47. Prapsepapë, ashtu siç është thënë edhe më parë për mospërputhjet e tjera në dukje,

ashtu edhe këto pasazhe nuk e kundërshtojnë por e plotësojnë njëra tjetrën. Mateu 27:54 dhe Marku 15:39 bien dakord që centurioni tha që Jezusi, “*ky ishte Biri i Perëndisë!*” Por Luka 23:47 përmend se centurioni thotë i referohet Jezusit si, “*ky njeri ishte i drejtë.*” A është aq e vështirë që të besohet që centurioni i tha të dyjat? Shkrimtarët nuk pretendojnë askund dhe në asnjërin prej rrëfimeve të Ungjijve që kjo ishte e tëra që centurioni kishte për të thënë. Prandaj, të mos imponojmë mbi shkrimtarët atë çfarë ne dëshirojmë që centurioni të thotë. Mateu dhe Marku ishin më të interesuar në deklarimin e hyjnisë të përdorur nga centurioni, ndërsa Luka ishte i interesuar në humanitetin e Jezusit, një ndër temat kryesore të Ungjillit të tij. Prandaj i referohet deklaratës përkatëse të bërë nga centurioni. (Archer 1982:346-347)

74. Në cilën gjuhë u lut Krishti në kryq?

A tha Jezusi “Perëndia im, Perëndia im, përse më ke braktisur?” në hebraishte (Mateu 27:46) apo në gjuhën aramaike (Marku 15:34)?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Pyetja se a foli Jezusi në gjuhën hebraike ose aramaike në kryq ka përgjigje. Mirëpo, arsyeja pse Mateu dhe Marku regjistrojnë në mënyra të ndryshme është me siguri për shkak të mënyrës si është folur për të në gjuhën aramaike, pasi që kjo kishte ndodhur, dhe për shkak të atyre që e pranonin Ungjillin. Megjithatë, e tërë çështja nuk është një kritikë e vlefshme e Biblës. Fragmenti i Markut 15:34 me siguri është fragmenti i Dhiatës së Re ku më së tepërmi citohet në gjuhën aramaike, duke thënë “*Eloi, Eloi: lama sabaktani.*” Mirëpo, është e dyshueshme që Jezusi të ketë folur në gjuhën në të cilën Marku e regjistron. Arsyeja është e thjeshtë; njerëzit që dëgjuan fjalët e Jezusit menduan se ai po e thërriste Elijën (Mateu 27:47 dhe Marku 15:35-36). Për ta bërë këtë gabim shikuesit, atëherë Jezusi duhet të ketë thirrur “Eli, Eli” dhe jo “Eloi, Eloi.” Pse? Sepse në hebraisht Eli do të thotë ose “Perëndia im” ose forma e shkurtuar e Elijahut që në hebraisht do të thotë Elija. Mirëpo, në aramaisht Eloi mund të jetë vetëm “Perëndia im”. Ja vlen të cekim se fjala lama (“pse”) është e njëjta fjalë në të dyja gjuhët, dhe sabak nuk është një folje që mund ta gjejmë vetëm në aramaisht por edhe në hebraishten mishnaike. Prandaj, Jezusi me siguri foli në gjuhën hebreje. Pse është regjistruar atëherë edhe në gjuhën arameje? Jezusi ishte pjesë e një shoqërie ku përdorehin shumë gjuhë. Ai me siguri ka folur greqishten (gjuha e rëndomtë e Greqisë dhe Romës), aramaishten (gjuha e rëndomtë e Lindjes së Afërt antike) dhe hebraishten, gjuha e shenjtë e judaizmit, e cila është rigjallëruar në formën e hebraishtes mishnaike në kohën e Tempullit të Dytë. Hebraishtja dhe aramaishtja janë gjuhë semitike shumë të afërta. Prandaj, shfaqja e termeve hebraike dhe arameje tek Ungjijtë nuk është fare e habitshme. Që njëri shkrimtar i Ungjillit e regjistron një gjë në gjuhën hebraike dhe tjetri në gjuhën tepër të ngjashme arameje nuk është problem për të krishterët, dhe nuk është një kritikë e Biblës. Arsyeja e thjeshtë për këtë dallim është me siguri që kur njëri prej tyre do t’i kujtonte dhe diskutonte ngjarjet e jetës së Jezusit, vdekjen dhe ringjalljen, kjo frazë mund të ishte përsëritur në gjuhën arameje gjatë bisedës së tyre, gjë që do të ishte krejtësisht normale. Kështu që ai e shkroi si të tillë. Arsyeja e dytë është se Marku mund ta ketë shkruar në gjuhën arameje për shkak të faktit se ai vetë ka qenë njëri nga pranuesit origjinal të Ungjillit. Megjithatë, të dyja arsyet e dhëna janë thjesht teori. Po t’i kishte regjistruar Marku fjalët e tij në gjuhën arabe, atëherë ne do të shqetësoheshim! (Bivin/Blizzard 1994:10).

75. Cilat ishin fjalët e fundit të Jezusit?

A ishin fjalët e fundit të Jezusit “O Atë, në duart e tua po e dorëzohj frymën time” (Luka 23:46), apo “ U krye” (Gjoni 19:30)?

(Kategoria: Tekste janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje)

“Cilat ishin fjalët e fundit të Jezusit, para se ai vdiq?” është pyetja që parashtrohet nga Shabiri në mospërputhjen e supozuar. Kjo gjë nuk tregon një mospërputhje dhe është e njëjtë sikur në rastin e aksidentit në një kryqëzim ku dy dëshmitarë do të dëshmonin për dy skenaret e atij aksidenti, varësisht nga vendi ku ata kishin qëndruar. Asnjëri prej dëshmitarëve nuk do ta kishte gabim, pasi që ata do ta përshkruanin rastin nga perspektivat e ndryshme. Luka nuk ishte dëshmitar i ngjarjes, kështu që ishte i varur nga ata që kishin qenë atje. Gjoni ka qenë dëshmitar. Atë që ata së bashku janë duke treguar është që Jezusi në fund e dha veten e tij në vdekje. Mund të thuhet që Luka i përdori fjalët e fundit që ai e ndjeu se ishin të nevojshme për shënimet e ungjillit të tij, fjalë të cilat koncentroheshin në humanitetin e Krishtit (që e kemi cekur në një pyetje të mëparshme), ndërsa Gjoni, së bashku me citimin e fjalëve të fundit të Jezusit, ishte i interesuar në përmbushjen e mesazhit shpëtues, dhe kështu citoi frazën e fundit “u krye”. Gjoni 17:4 regjistron lutjen që Jezusi ja bën Atit në dritën e kryqëzimit të ardhshëm të Krishtit, duke thënë që Ai kishte përfunduar punën e zbulesës (Gjoni 1:18), dhe pasi që zbulesa është theksi i veçantë i Ungjillit të Gjoni, dhe kryqi është përmbushja e atij mandati (Gjoni 3:16), është e natyrshme që ky Ungjill duhej të koncentrohej në *tetelestai* (greq. u krye). Për çdo rast, nëse Jezusi do të thoshte “ U krye; Atë në duart e tua po e dorëzohj frymën time” apo të kundërtën, do të ishte plotësisht në rregull të regjistrohej cilado nga këto fjalë, si fjalët e tij të fundit. Tek Veprat, që janë shkruar nga Luka, përfundimi arrihet pa ndonjë pikë kulmore, sepse shërbesa e vazhdueshme e Krishtit të lartësuar përmes Shpirtit të shenjtë dhe Bashkësisë (Kishës) nuk ka përfundim para *Parousias* (greq.kthimit,ardhjes) dhe regjistrimi (shënimi) i *tetelestai-t* do të kishte mundur të dobësonte këtë theksim, apo do të ishte kuptuar gabimisht. Sidoqoftë, këtu nuk përfshihet asnjë mospërputhje; këtu ka vetëm një dallim të theksimit.

76. Kush erdhi te Jezusi për shërbëtorin e centurionit?

A erdhi centurioni i Kapernaumit personalisht për ta pyetur Jezusin që ta shëronte shërbëtorin e tij (Mateu 8:5), apo dërgoi pleqtë judenj dhe shokët e tij (Luka 7:3,6)?

(Kategoria: Tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje dhe është keqkuptuar qëllimi i autorit).

Kjo nuk është një mospërputhje por më saktë një keqkuptim i sekuencës, si dhe një keqkuptim i qëllimit të autorit. Centurioni fillimisht e dërgoi mesazhin e tij tek Jezusi përmes pleqve Judenj. Gjithashtu është e mundshme që ai erdhi personalisht te Jezusi pasi që kishte dërguar pleqtë tek Jezusi. Mateu e përmend centurionin pasi që ai ishte në nevojë, ndërsa Luka përmend përpjekjet e pleqve Judenj pasi që ata ishin ata që kishin bërë kontaktin fillestar. Ne dimë edhe për rastet e tjera ku vepra që një person u thotë të tjerëve ta bëjnë, është bërë në fakt përmes vet atij. Një shembull i mirë është pagëzimi i bërë nga dishepujt e Jezusit, por thuhej që Jezusi pagëzonte, (Gjoni 4:1-2). Ne gjithashtu mund ta kuptojmë pse secili autor zgjodhi ta përshkruante ndryshe ngjarjen, duke kuptuar arsyen pse ata e shkruan atë.

Arsyeja pse Mateu flet për këtë ngjarje është jo vetëm që të tregonte se kjo faktikisht kishte ndodhur por për të treguar faktin që të gjitha kombet janë të rëndësishme për Krishtin. Kjo është arsyeja pse Mateu flet për centurionin në vend të lajmëtarëve të tij. Kjo është gjithashtu arsyeja pse Mateu harxhon më pak kohë duke folur për vet ngjarjen dhe më tepër kohë në shëmbëlltyrën e mbretërisë së qiejve. Mateu dëshiron të tregojë që Jezusi ka të bëjë me të gjithë njerëzit. Luka në rrëfimin e tij as që tregon për shëmbëlltyrën që Jezusi ju tha njerëzve, por koncentrohet në tregimin e ngjarjes në më tepër detaje, në këtë mënyrë koncentrohet më tepër në humanitetin e Jezusit duke i dëgjuar lajmëtarët, faktin që ai është i impresionuar nga besimi i centurionit dhe arsyeja pse është aq i impresionuar; sepse centurioni nuk e konsideron veten “të denjë” që të shkojë para Jezusit. Përfundimisht kjo na çon tek dhembshuria e treguar nga Jezusi në shërimin e shërbëtorit të centurionit pa shkuar faktikisht tek shtëpia e centurionit.

77. Kur vdiq Adami?

A vdiq Adami të njëjtën ditë (Zanafilla 2:17) apo vazhdoi të jetonte deri në moshën 930 vjeçare (Zanafilla 5:5)?

(Kategoria: Është keqkuptuar se si Perëndia punon në histori)

Shkrimet na përshkruajnë vdekjen në tri mënyra: 1. Vdekja fizike e cila përfundon jetën tonë në tokë. 2. Vdekja shpirtërore që është ndarje nga Perëndia, dhe; 3. Vdekja e përrjetshme në ferr. Vdekja për të cilën bëhet fjalë tek Zanafilla 2:17 është vdekja e dytë që përmendet në listën tonë, pra ajo e ndarjes së plotë nga Perëndia, ndërsa vdekja e përmendur tek Zanafilla 5:5 është vdekja e parë, vdekja fizike që përfundon jetën e tanishme. Shabiri e shikon këtë gjë si një mospërputhje, për arsye të qarta, sepse ai nuk e kupton rëndësinë e vdekjes shpirtërore që është ndarje e plotë nga Perëndia, pasi që ai nuk do të pranojë që Adami qysh në fillim ka pasur ndonjë marrëdhënie me Perëndinë në kopshtin e Edenit. Ndarja shpirtërore (në këtë mënyrë edhe vdekja shpirtërore) tregohet qartë tek Zanafilla kapitulli 3 ku Adami dëbohet nga Kopshti i Edenit dhe largohet nga prania e Perëndisë. Ironikisht, dëbimi i Adamit nga Kopshti i Edenit përmendet gjithashtu edhe në Kuran (sura 2:36), edhe pse nuk ka arsye përse kjo gjë ndodhi, nëse (siç besojnë myslimanët) Adamit ju fal mëkati i tij. Këtu është një shembull i Kuranit që huazon një ngjarje nga shkrimet e hershme pa e kuptuar qëllimin dhe rëndësinë e saj, dhe brenda kësaj ndodhet supozimi për mospërputhjen e paqenë. (Për një kuptim më të gjerë të rëndësisë së vdekjes shpirtërore dhe si ajo godet përafërsisht secilën fushë të mospajtimit që të krishterët kanë me islamin, lexoni librin të quajtur “The Hermenautical Key” (Çelësi i hermenautikës) nga Jay Smith.

78. A tha Zoti se njeriu do të jetojë vetëm 120 vjet apo si?

A kishte vendosur Perëndia që kohëzgjatja e njerëzve do të ishte vetëm 120 vjet (Zanafilla 6:3) apo më gjatë (Zbulesa 11:12-16)?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Tek Zanafilla 6:3 lexojmë: “*Dhe ZOTI tha: ‘Fryma ime nuk do të hahet gjithnjë me njeriun, sepse në shthurjen e tij ai nuk është veçse mish; ditët e tij do të jenë, pra, njëqind e njëzet vjet.’*” Kjo ballafaqohet me moshat e njerëzve që jetuan më gjatë se 120 vjet tek Zanafilla 11:12-16. Mirëpo, unë them se kjo bazohet në

keqinterpretimin dhe keqkuptimin e tekstit. Njëqind e njëzet vitet e përmendura nga Perëndia tek Zanafilla 6:3 nuk mund të jenë kohëzgjatja e jetës së njerëzve pasi që ne gjejmë njerëz më të vjetër se atë, menjëherë pas disa kapitujve në librin e Zanafillës (përfshirë edhe vet Noja). Kuptimi më i mundshëm është që përmbytja për të cilën Perëndia e paralajmëroi Nojën, nuk do të ndodhte para se 120 vitet të kryhen që nga paralajmërimi i parë i Nojës. Kjo tregohet edhe më qartë tek 1Pjetri 3:20 ku ne lexojmë: *‘kur durimi i Perëndisë i priste në ditët e Nojës, ndërsa po ndërtohej arka..’* Prandaj, duke shikuar kontekstin pasazhit të Zanafillës 6:3, kjo do të binte dakord me atë që ne gjejmë tek kapitulli 11 i librit të njëjtë. (Geisler/Hoëe 1992:41)

79. Vetëm Jezusi u ngrit në qiell apo edhe kush tjetër?

A nuk kishte njerëz të tjerë, përveç Jezusit, që u ngritën në qiell (Gjoni 3:13) apo kishte njerëz të tjerë (2Mbretërit 2:11)?

(Kategoria: Është keqkuptuar formulimi i fjalëve)

Kishte edhe njerëz të tjerë që shkuan në qiell pa vdekur, si Elija dhe Enoku (Zanafilla 5:24) Tek 1Gjoni 3:13 Jezusi është duke bërë të ditur njohurinë e tij të shkëlqyer të gjërave qiellore. Ajo që thotë në esencë është kjo, *“asnjë qenie njerëzore nuk mund të flas nga njohuria e drejtëpërdrejtë për këto gjëra, ashtu siç unë mund ta bëj, sepse unë kam zbritur nga qielli.”* Me këtë ai deklaron që askush nuk ishte ngritur në qiell për të sjellë mesazhin që ai e solli. Ai nuk mohon në asnjë mënyrë që s’ka asnjëri në qiell, si Elija apo Enoku. Për më tepër, Jezusi thjesht pohon që asnjëri në tokë nuk ka shkuar në qiell dhe është kthyer me një mesazh të tillë që ai po ju ofronte.

80. Si quhej kryepriifti: Abiathar apo Ahimelek?

A ishte kryepriifti i quajtur Abiathar (Marku 2:26) ose Ahimelek (1Samueli 21:1;22:20) kur Davidi hyri në shtëpinë e Perëndisë dhe hëngri bukët e paraqitjes?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes & është keqkuptuar konteksti historik)

Jezusi pohon që kjo ngjarje ndodhi *‘në kohën e kryepriiftit Abiathar’* dhe ne e dimë nga 1Samueli që Abiathari nuk ishte aktualisht kryepriifti në atë kohë; kryepriifti ishte ati i tij, Ahimeleku. Nëse ne do ta prezantonim një anekdotë duke thënë, ‘kur David ka qenë bari ..’, kjo nuk do të ishte e pasaktë, edhe pse Davidi s’ishte mbret në atë kohë. Në të njëjtën kohë Abiathari ishte afër për të qenë kryepriift dhe kjo është me siguri e vetmja gjë për të cilën ai mbahet në mend, prandaj edhe paraqitet me këtë titull. Për më tepër, kjo ngjarje me siguri ka ndodhur ‘në ditët e Abiatharit’, pasi që ai ishte i gjallë kohën kur ndodhi kjo gjë. Ne e dimë nga 1Samueli 22:20 ai mezi iku kur tërë familja e atit të tij dhe qytetit i tyre u shkatërrua nga njerëzit e Saulit. Prandaj, deklarata e Jezusit është krejtësisht e pranueshme. (Archer 1994:362)

81. Kur u vendosëne erëzat tek varri i Jezusit?

A ishte trupi i Jezusit i mbështjellur me erëza para varrimit të tij, në përputhje me zakonet hebreje të varrimit (Gjoni 19:39-40), apo erëzat u vendosën më vonë kur erdhën gratë (Marku 16:1)?

(Kategoria: Tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje)
Gjoni 19:39,40 thotë qartë që Jozefi dhe Nikodemi e mbështollën trupin me 75 paund mirrë dhe erëza aromatike, së bashku me pëlhurat prej liri. Ne e dimë gjithashtu nga shkrimtarët sinoptik që trupi ishte vendosur në një qefin të madh. Këtu nuk duhet të ketë mospërputhje. Fakti që sinoptikët nuk i përmendin erëzat gjatë varrimit nuk do të thotë që ato nuk u përdorën. Nëse kuptimi i Markut 16:1 është marrë sikur gratë dëshironin që ta bënin tërë ceremoninë e varrimit vet, atëherë ato do të kishin nevojë edhe për pëlhurat e lirit, të cilat nuk përmenden. Është e mundshme që ato kanë dashur të kryejnë veprën e fundit të devotshmërisë ndaj Zotit të tyre duke shtuar më tepër erëza atyre që i përdori Jozefi. Pasi që Jezusi vdiq rreth orës së nëntë (Marku 15:34-37), do të mbetej kohë (afërsisht tre orë) për Jozefin dhe Nikodemin që ta kryejnë shpejt ceremoninë e varrimit, para fillimit të Sabatit. Ne nuk kemi nevojë të supozojmë se ata kishin kohë vetëm të mbështillnin trupin e tij në qefin dhe ta vendosnin në varr.

82. Kur u blenë erëzat: pas apo para të Shtunës?

A i blen gratë erëzat e tyre pas (Marku 16:1) apo para të Shtunës (Luka 23:55 deri 24:1)?

(Kategoria: Tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje)
Në shënimet për ringjalljen janë disa detaje që sugjerojnë se në fakt ishin dy grupe grash në rrugë për tek varri, që planifikonin ta takonin njëra-tjetrën atje. Shiko pyetjen 86 për më tepër detaje në lidhje me këto dy grupe. Tani bëhet e qartë që Maria Magdalena dhe grupi i saj sollin erëzat pas së Shtunës, siç është regjistruar tek Marku 16:1. Në anën tjetër, Xhoana dhe grupi i saj sollën erëzat e tyre para së Shtunës, siç është regjistruar nga Luka 23:56. Është e rëndësishme që Xhoana përmendet vetëm nga Luka, dhe në këtë mënyrë forcohet sugjerimi (pohimi) që ishte grupi i saj që u përmend nga ai në shënimin e ringjalljes.

83. Në çfarë kohe gratë po e vizitonin varrin e Jezusit?

A e vizituan gratë varrin “kur po zbardhte dita” (Mateu 28:1) apo “kur po lindte dielli” (Marku 16:2)?

(Kategoria: Tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje)
Një shikim i shkurtër në të katër pasazhet në fjalë do të qartësojnë çdo mospërputhje. •Mateu 28:1 *‘kur po zbardhte dita...shkuan për të parë varrin’* • Marku 16:2 *‘shumë herët..ato erdhën tek varri, kur po lindte dielli’* • Luka 24:1: *‘shumë herët në mëngjes...shkuan tek varri.’* • Gjoni 20:1 *..në mëngjes, kur ishte ende errët...shkoi tek varri’*. Në këtë mënyrë ne e shohim që të katër shënimet janë shumë lehtë të pajtueshme nga ky këndvështrim. Nuk është as e nevojshme për këtë pikë që të rikujtojmë që ishin dy grupe grash, pasi që harmonia është kaq e thjeshtë. Ne e kuptojmë nga Luka që ishte shumë herët në mëngjes kur gratë u nisën për tek varri. Nga Mateu e shikojmë që po zbardhte dita, por Gjoni e bën të qartë që nuk ishte zbardhur plotësisht. Errësira ishte në rrugë për t’u larguar por nuk ishte larguar ende. Deklarimi i Markut që dielli kishte lindur vjen më vonë, kur ato janë në rrugë e sipër. Është plotësisht e arsyeshme që të supozohet që dielli kishte kohë për t’u ngritur gjatë udhëtimit të tyre përmes Jerusalemit.

84. Për cilat arsye të mundshme shkuan gratë te varri?

A shkuan gratë tek varri për ta vajosur trupin e Jezusit me erëza (Marku 16:1; Luka 23:55-24:1), apo për ta shikuar varrin (Mateu 28:1), apo për asnjë arsye (Gjoni 20:1)?

(Kategoria: Tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje)

Kjo përgjigje lidhet me atë të numrit 81 më lart. Ne e dimë që ato shkuan tek varri për shkak se dëshironin të vendosnin më tepër erëza mbi trupin e Jezusit, ashtu si na thonë Luka dhe Marku. Fakti që Mateu dhe Gjoni nuk na japin një arsye të veçantë nuk do të thotë që nuk kishte fare arsye. Ato do të shkonin për të vendosur erëzat, pa marrë parasysh se a e përmendin të gjithë autorët e ungjijve këtë gjë apo jo. Ne nuk do të prisnim që secili detaj të ishte i përfshirë në të gjitha shënimet, përndryshe nuk do të ishte nevoja për katër të tillë!

85. Çfarë ndodhi me gurin kur mbërriten gratë?

Kur gratë arritën tek varri, guri ishte “rrokullisur” (Marku 16:4), “ i rrokullisur” (Luka 24:2), “ishte hequr nga varri” (Gjoni 20:1), apo ato e panë një engjëll që e bëri këtë gjë (Mateu 28:1-6)?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Mateu nuk thotë që gratë e panë engjëllin duke e rrokullisur gurin. Ky akuzim është vërtet i parëndësishëm. Pasi që Mateu dokumenton nisjen e grave për tek varri, ai gjithashtu tregon për tërmetin, që ndodhi gjatë kohës që ato ishin në rrugë e sipër. Vargu 2 fillon duke thënë, ‘*dhe ja, ra një tërmet i madh*’, që në greqisht jep kuptimin si, ‘*dhe tani kishte rënë një tërmet i madh*’. Kur gratë flasin për engjëllin tek vargu 5, ne e kuptojmë nga Marku 16:5 që ato i ishin afruar varrit dhe kishin hyrë brenda, ku engjëlli ishte i ulur mbi vendin ku kishte qenë trupi i Jezusit. Prandaj, përgjigja e kësaj pyetje është që guri ishte i rrokullisur kur ato erdhën aty: nuk ka mospërputhje.

86. Pse njësoj nuk u tregohet atyre grave për trupin e Jezusit?

Tek (Mateu 16:2;28:7; Marku 16:5-6; Luka 24:4-5;23), grave ju thuhet se çfarë ka ndodhur me trupin e Jezusit, ndërsa tek (Gjoni 20:1) Marisë nuk i tregohet kjo gjë.

(Kategoria: Tekstet janë në pajtueshmëri nëse u kushtohet më tepër vëmendje)

Engjëjt i tregojnë grave që Jezusi ishte ngritur nga të vdekurit. Mateu, Marku dhe Luka janë të gjithë të qartë në këtë pikë. Kjo mospërputhje e dukshme që ka të bëjë me numrin e engjëjve mund të qartësohet kur ne e kuptojmë që ishin dy grupe të grave aty. Maria Magdalena dhe grupi i saj me siguri janë nisur nga shtëpia e Gjon Markut, ku është përgatitur Darka e Fundit. Në anën tjetër, Xhoana dhe disa gra të tjera që nuk emërohet, me siguri janë nisur nga rezidenca e Herodit, në një pjesë tjetër e qytetit. Xhoana ishte gruaja e Kuzës, që ishte administratori i Herodit (Luka 8:3) dhe është tepër e mundshme që ajo dhe shoqëruet e saj janë nisur nga rezidenca mbretërore. Duke pasur këtë gjë në mendje, është e qartë që engjëlli i parë (i cili lëvizti gurin dhe i tha Marisë dhe Salomesë se ku ishte Jezusi) ishte zhdukur në kohën që erdhi Xhoana dhe shoqëruet e saj. Kur ato arritën atje (Luka 24:3-8), dy engjëjt ju shfaqen dhe iu tregojnë lajmin e mirë, prej nga ato shpejtojnë t’ju tregojnë apostujve.

Tek Luka 24:10, të gjitha gratë përmenden së bashku, pasi që ato në fund të gjitha shkuan tek apostujt. Ne jemi tani në pozitë të tillë prej nga mund ta kuptojmë se pse Maria Magdalena nuk i pa engjëjt. Gjoni 20:1 na tregon që Maria erdhi tek varri dhe ne e dimë nga shënimet e tjera që Salomeja dhe një Mari tjetër ishin me të. Sapo ajo e pa që guri ishte rrokullisur, ajo vrapoi t'ju tregonte apostujve, duke supozuar që e kishin marrë Jezusin. Maria tjetër dhe Salomeja, në anën tjetër, e kënaqën kureshtjen e tyre duke shikuar brenda varrit, ku gjetën një engjëll që ju tha se çfarë kishte ndodhur. Pra ne shikojmë që engjëjt i informuan gratë, por Maria Magdalena u kthye para se pati rastin t'i takonte ata.

87. Pas cilës vizitë M. Magdalena sheh Jezusin?

A e takoi Maria Magdalena fillimisht Jezusin e ringjallur gjatë vizitës së saj të parë (Mateu 28:9) apo gjatë vizitës së saj të dytë (Gjoni 20:11-17)? Dhe si reagoi ajo? (Kategoria: Tekstet janë të pajtueshme nëse u kushtojmë pak vëmendje)

Ne kemi vërtetuar në përgjigjen e fundit që Maria Magdalena u kthye me vrap tek apostujt sapo e pa që guri ishte lëvizur. Për këtë arsye kur Mateu regjistron Jezusin duke i takuar ata, ajo nuk ishte aty. Në fakt, ne e kuptojmë nga Marku 16:9 që Jezusi fillimisht ju shfaq Maria Magdalenës, gjë që ndodhi pasi që ajo, Pjetri dhe Gjoni ishin kthyer tek varri për herë të parë (Gjoni 20:1-18). Këtu e shikojmë që Pjetri dhe Gjoni e panë varrin dhe shkuan në shtëpi, duke e lënë Marinë duke qarë pranë hyrjes. Nga këtu, ajo pa dy engjëjt brenda varrit dhe pastaj e takoi Jezusin. Pasi që e tëra kjo ndodhi para se Jezusi ju shfaq grave të tjera, duket se kishte pak vonesë në arritjen e tyre tek apostujt. Ne mund ta kuptojmë se çfarë ka ndodhur duke i krahasuar të dhënat plotësuese. Mateu 28:8 na tregon që gratë (Maria, nëna e Jakobit dhe Salomit) u larguan *'të frikësuar por të mbushura me gëzim ... për t'ju treguar dishepujve të tij'* Si duket frika e tyre fillimisht ia arriti qëllimin, sepse nuk i *'thanë asgjë kurrkujt'* (Marku 16:8). Ishte në këtë kohë që Jezusi papritmas i takoi ato (Mateu 28:9,10). Këtu ai e qetësoi frikën e tyre dhe ju tha sërish që të shkojnë dhe t'ju tregojnë apostujve. Ekzistojnë disa probleme të dukshme në harmonizimin e të dhënave për ringjalljen, disa nga të cilat janë prekur këtu. Nuk ka qenë e përshtatshme që të përpiqemi të bëjmë një harmonizim të plotë në këtë letër të shkurtër, ashtu si iu kemi përgjigjur pikave specifike. Gjon Venham në librin 'Easter Enigma' (Enigma e Pashkës), edicioni më i fundit 1996, Paternoster Press, ka bërë një përpjekje të lavdërueshme për të arritur një harmonizim të plotë. Cilido me pyetje të tjera është i ftuar të shikojë këtë libër. Duhet të pranohet që në disa vende ne kemi ndjekur shpjegimet dhe interpretimet që nuk janë thënë qartë në tekst. Kjo është tërësisht e lejueshme, pasi që shpjegimet duhet të jenë vetëm të besueshme. Është e qartë që autorët e ungjijve janë duke shkruar nga pikëpamjet e ndryshme, duke shtuar ose hequr detaje të ndryshme. Kjo është thjesht një gjë që pritet nga katër autorë që shkruajnë në mënyrë të pavarur. Larg asaj që të vendosim dyshim në shpjegimet e tyre, kjo gjë na jep besueshmëri të shtuar, pasi që ato detaje që në fillim duken se janë në kundërshtim mund të zgjidhen me pak vëmendje, megjithatë ato janë të lira nga damkat e përplasjeve të dukshme qoftë nga autorët origjinal ose nga ndonjë prej redaktorëve pasues.

88. Ku duhet ta prisnin dishepujt Jezusin e ringjallur?

A ju dha Jezusi porosi dishepujve të vet që të presin për të në Galile (Mateu 28:10) apo që ai do të ngjitej lart tek Ati dhe Perëndia i tij (Gjoni 20:17)?
(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Kjo mospërputhje e dukshme shtron pyetje, 'Çfarë ishte porosia e Jezusit për dishepujt e tij'. Shabiri përdor Mateun 28:10 dhe Gjoni 20:17 për të demonstruar këtë - në dukje mospërputhje. Mirëpo të dyja fragmentet ndodhin në kohë të ndryshme në të njëjtën ditë dhe nuk ka arsye për të besuar që Jezusi do t'i jepte vetëm një porosi dishepujve të tij. Kjo është një tjetër mospërputhje që varet nga ajo nëse lexuesi i librit të Shabirit është i paditur ndaj fragmenteve biblike dhe ndaj ngjarjeve që rrethojnë ringjalljen që ndodhi atë të dielë në mëngjes (unë them e dielë, sepse është dita e parë e javës). Këto dy fragmente në fakt plotësojnë njëra tjetrën dhe nuk janë në kundërshtim. Kjo është ashtu sepse të dyja fragmentet nuk i referohen momentit të njëjtë kohor. Mateu 28:10 flet për grupin e grave që takojnë Jezusin e ringjallur gjatë kthimit të tyre për t'ua treguar dishepujve atë që kishin parë. Një varr të zbrazët?! Dhe pastaj pranimin e pjesës së parë të porosive për t'ia treguar dishepujve. Fragmenti i dytë nga Gjoni 20:17 ndodh dikur pas fragmentit të parë (për të kuptuar strukturën kohore lexo nga fillimi i këtij kapitulli), që ndodh kur Maria është vetëm tek varri, e pikëlluar nga hutimi, për shkak të ngjarjeve që po ndodhnin përreth saj. Ajo e sheh Jezusin dhe ai i jep asaj porosinë e tjera që t'jua përcjellë dishepujve.

89. Kur u kthyen dishepujt në Galile: menjëherë apo pas 40 ditëve?

Pas porosive të dhëna nga Jezusi, a u kthyen dishepujt menjëherë në Galile (Mateu 28:17) apo pas së paku 40 ditëve (Luka 24:33; Veprat 1:3-4)?

(Kategoria: Nuk është lexuar i tërë teksti dhe është cituar gabimisht)

Kjo mospërputhje e supozuar shtron pyetjen se a janë kthyer dishepujt në Galile pas kryqëzimit. Nga Mateu 28:17 sillen prova që ata u kthyen menjëherë, dhe nga Luka 24:33 dhe 49 dhe Veprat 1:4 që ata u kthyen pas së paku 40 ditëve. Mirëpo të dyja supozimet janë gabim. Duket sikur Jezusi ju shfaq atyre disa herë; nganjëherë veç e veç, nganjëherë në grupe, dhe ndërsa gjithë grupi mblidhej së bashku, dhe gjithashtu së paku ju shfaq Palit dhe Stefanit pas ngritjes (shiko 1Korintasit 15:5-8, dhe Veprat 7:55-56). Ai u shfaq në Galile dhe në Jerusalem dhe në vende të tjera. Mateu 28:16-20 është një përmbledhje e të gjitha shfaqjeve të Jezusit, dhe për këtë arsye nuk këshillohet të vihet theksi i tepërt në kronologjinë e kësaj të dhëne, ashtu siç duket se Shabiri e ka bërë. Argumenti i dytë në këtë gjoja mospërputhje është një argument më i dobët se ai të cilit ju përgjigjëm më lartë. Dhe kjo për arsye se Shabiri nuk i ka cituar plotësisht Veprat 1:4, që thotë: *“dhe duke u gjetur bashkë me ta, i urdhëroi ata që të mos largoheshin nga Jerusalem, por të prisnin premtimin e Atit, që, tha ai, e keni dëgjuar nga unë.”* Autori i Veprave, Luka, në këtë pasazh nuk e specifikon se kur i tha Jezusi këto fjalë. Mirëpo në ungjillin e tij ai e bën të njëjtën gjë, sikur Mateu, dhe grupon së bashku të gjitha shfaqjet, prandaj nuk do të ishte e mënçur që sërish të lexojmë në mënyrë tepër kronologjike pasazhin e Llukës 24:36-49. Por është e dukshme nga Ungjilli i Mateut dhe i Gjoni që disa nga dishepujt shkuan së paku në Galile dhe e takuan Jezusin atje; me sa duket pas takimit të parë në Jerusalem dhe me siguri përpara përfundimit të periudhës dyzetditore, para ngritjes së Jezusit në Qiell.

90. Kujt iu shit Jozefi: ismaelitëve apo Potifarit?

A e shitën madianitët Jozefin “ismaelitëve” (Zanafilla 37:28), ose Potifarit, që ishte nëpunës i Faraonit (Zanafilla 37:36)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Kjo në dukje mospërputhje është shumë e çuditshme sepse tregon një keqkuptim të qartë të tekstit tek Zanafilla 37:25-36. Shtrohet pyetja, ”kujt ja shitën madianitët Jozefin!” Vargu 28 thotë ismaelitëve ndërsa vargu 36 Potifarit. Tregtarët shëtitës përbëheshin nga tregtarë ismaelitë dhe madianitë të cilët e blenë Jozefin nga vëllezërit e tij dhe ata pastaj ia shitën atë Potifarit në Egjipt. Fjalët ismaelitë dhe madianitë përdoren në mënyrë alternuese. Kjo do të dukej plotësisht e qartë sapo të lexosh vargun 27 dhe 28 së bashku. Përdorimin më të qartë të këtyre dy emrave mund ta gjejmë tek Gjyqtarët 8:24.

91. Kush e solli Jozefin në Egjipt?

A e sollën ismaelitët Jozefin në Egjipt (Zanafilla 37:28), apo ishin madianitët (Zanafilla 37:36), apo ishin vëllezërit e Jozefit (Zanafilla 45:4)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Kjo mospërputhje e supozuar vazhdon nga ajo e fundit dhe sërish ndriçon problemin e Shabirit me situatën historike, si dhe me paaftësinë e tij për të kuptuar se çfarë teksti thotë. Këtë radhë pyetja e shtruar është, ’Kush e solli Jozefin në Egjipt?’ Nga pyetja e fundit ne e dimë që ismaelitët së bashku me madianitët ishin përgjegjës për dërgimin fizik të tij (pasi që ata janë njerëzit e njëjtë), ndërsa vëllezërit e Jozefit ishin përgjegjës gjithashtu, pasi që ishin ata që ia shitën tregtarëve, dhe kështu u fajësuan për këtë gjë nga Jozefi tek Zanafilla 45:4. Për këtë arsye, siç e pamë në pyetjen e mëparshme, të tri grupet kishin pjesën e tyre në çuarjen e Jozefit në Egjipt.

92. A e ndërron mendjen Perëndia apo jo?

A e ndërron mendjen Perëndia (Zanafilla 6:7, Eksodi 32:14, 1Samueli 15:10-11,35) apo nuk e ndërron mendjen e Tij (1Samueli 15:29)?

(Kategoria: Është keqkuptuar mënyra se si Perëndia vepron në histori dhe është keqkuptuar përdorimi i hebraishtes)

Kjo “mospërputhje” shfaqet zakonisht vetëm në përkthimet më të hershme angleze të dorëshkrimeve biblike. Kjo akuzë ngrihet nga vështirësitë e përkthimit dhe zgjidhet duke shikuar në kontekstin e ngjarjes. Perëndia e dinte që Sauli do të dështonte në detyrën e tij si Mbret i Izraelit. Megjithatë, Perëndia e lejoi Saulin të bëhej Mbret dhe e përdori atë shumë për të bërë vullnetin e tij. Sauli ishte tepër efektiv si drejtues i Izraelit, në nxitjen e popullit të tij, për të pasur kurajo dhe të mburreshin me kombin e tyre, dhe në përballimin e armiqve të Izraelit gjatë kohëve të luftës. Mirëpo, Perëndia e bëri të qartë shumë më përpara kësaj kohe (Zanafilla 49:8-10) që Ai do të vendoste mbretërit nga fisi i Judës të cilët do të sundonin mbi Izraelin. Sauli ishte nga fisi i Benjaminit. Për këtë arsye nuk kishte fare dyshim që Sauli dhe pasardhësit e tij nuk ishin zgjedhja permanente e Perëndisë për t’u ulur në fronin e Izraelit. Mirëpo pasuesi i tij, Davidi, ishte nga fisi i Judës, dhe linja e tij do të vazhdonte. Për këtë arsye Perëndia, i cili di të gjitha gjërat nuk “e ndërroi mendjen e tij” në lidhje me Saulin, sepse Ai e dinte që Sauli do të largohej nga Ai dhe që froni do

t'i jepej një tjetri. Fjala që përdoret në gjuhën hebraike për të shprehur atë çfarë Perëndia mendoj dhe çfarë Perëndia ndjeu në lidhje me largimin e Saulit prej tij është "niham" që përkthehet "pendim" në vargun e përmendur. Por, ashtu siç është e zakonshme tek gjuhët, ajo fjalë mund të nënkuptojë më tepër se vetëm një gjë. Për shembull, gjuha angleze ka vetëm një fjalë për "dashuri". Gjuha greke ka së paku katër dhe ajo hebraike ka më tepër. Fjala hebraike ose greke për dashuri nuk mundet gjithmonë të përkthehet "dashuri" në gjuhën angleze nëse ne duam të ruajmë më tepër nga kuptimi origjinal. Ky është një problem që e kanë përkthyesit. Ata që kanë përkthyer Biblën nën urdhërin e Mbretit Xhejms (prandaj quhet përkthimi i Mbretit Xhejms, nga e cila citon Shabiri) kanë përkthyer këtë fjalë 'niham' 41 herë si 'pendim' nga 108 paraqitjet e formave të ndryshme të fjalës niham në dorëshkrimet hebraike. Këta përkthyes vareshin më shumë në pak dorëshkrime të cilat ishin në dispozicionin e tyre sesa përkthyesit e tanishëm; këta të fundit kanë patur hyrje në dorëshkrimet shumë më të vjetra si dhe më tepër kuptim të fjalëve në hebraishten biblike që ato përmbanin. Prandaj, përkthyesit e kohëve të fundit e kanë përkthyer shumë më saktë fjalën 'niham' në gjuhën angleze, duke e bërë të ditur më tepër kuptimin e saj në gjuhën hebraike (si lëshoj pe, hidhërohem, ngushëlloj, rehatoj, ndërroj mendjen e tij, etj. ashtu si e komunikon konteksti i tekstit hebraik). Me këtë gjë në mëndje, një përkthim më i saktë i hebraishtes do të ishte që Perëndia ishte "hidhëruar" që e kishte bërë Saulin mbret. Perëndia nuk gënjen, dhe as nuk e ndërron mendjen e tij; sepse ai nuk është njeri që të ndërrojë mendjen e tij. Perëndia ishte i hidhëruar që e kishte bërë Saulin mbret. Perëndia tregon në Bibël që ai ka emocione reale. Ai ndjen keqardhje për dhimbjet e njerëzve, dhe i dëgjon lutjet e tyre për ndihmë. Zemërimi dhe tërbimi i tij zgjohen kur Ai shikon vuajtjen e njerëzve nga veprat e të tjerëve. Perëndisë dhe popullit të Izraelit ju shkaktua dhimbje si rezultat i mosbindjes së Saulit. Por gjithashtu, Perëndia e kishte në planin e tij që nga fillimi, që familja e Saulit, edhe pse nuk ishte nga fisi i Judës, nuk do të qëndronte në fron. Për këtë arsye, kur Sauli i lutet Samuelit që të rregullohet me Perëndinë dhe që të mos hiqet nga fronti, në vargun 25 deri 26 Sauli i përgjigjet që Perëndia ka thënë që do të jetë kështu - Ai nuk do të ndërrojë mendjen e tij. Ishte thënë që do të jetë kështu qindra vjet më parë para se Sauli të ishte mbret. Këtu nuk ka fare mospërputhje. Pyetja ishte "A e ndërron Perëndia mendjen e Tij?" Përgjigja është, "Jo". Por ai i përgjigjet situatave dhe sjelljeve të njerëzve me dhembshuri dhe me zemërim, dhe për këtë arsye Ai mund të hidhërohet kur ata bëjnë të keqen. (Archer 1994).

93. Si u shndërrua uji në gjak?

Si munden magjistarët e Egjiptit ta kthenin ujin në gjak (Eksodi 7:22), nëse i tërë uji që ishte në dispozicion tashmë ishte i kthyer nga Mojsiu dhe Aaroni (Eksodi 7:20-21)?

(Kategoria: Nuk është lexuar i tërë teksti dhe imponohet programi i tij personal)

Kjo është një pyetje paksa qesharake. Fillimisht, Mojsiu dhe Aaroni nuk e kthyen në gjak tërë ujin që ishte në dispozicion, siç e citon Shabiri, por vetëm ujin e lumit Nil (shiko vargun 20). Kishte mjaft ujë tjetër për magjistarët e Faraonit që ta përdornin. Ne e dimë këtë gjë, sepse tek disa vargje më pas (vargu 24) thuhet: "*dhe tërë egjiptasit gërmuan në afërsi të lumit për të kërkuar ujë të pijshëm sepse nuk mund të pinin ujin e lumit*". Prandaj ku qëndron vështirësia për magjistarët që të demonstrojnë se ata mund ta bënin një gjë të tillë? Jo vetëm që Shabiri nuk e ka

lexuar tërë tekstin, por ka imponuar diçka në tekstin që ka lexuar, që thjesht nuk është aty.

94. Goliatin e vrau: Davidi apo Elhanani?

Kush e vrau Goliatin, Davidi (1Samueli 17:23) apo Elhanani (2Samueli 21:19)?

(Kategoria: Është gabimi i kopjuesit)

Kjo mospërputhje në lidhje me atë se kush e vrau Goliatin (Davidi apo Elhanani) është shkaktuar nga kopjuesi ose nga gabimi shkrimor, që mund të dallohet qartë. Teksti i 2Samuelit 21:19 lexon si më poshtë: *“U bë një betejë tjetër me Filistejtë në Gab; dhe Elhanani, bir i Jaare-Oregimit, nga Betlehemi, vrau Goliatin nga Gathi; shkopi i shtizës së tij ishte shuli i vegjës së endësit”* Pasi që kjo qëndron në tekstin hebraik Masoretik, kjo është sigurisht një mospërputhje e qartë me 1Samuelin dhe me të dhënat në lidhje me vrasjen e Goliatit nga Davidi. Mirëpo, ekziston një arsytim shumë i thjeshtë dhe i dukshëm për këtë mospërputhje, siç shihet në fragmentin paralel tek 1Kronikave 20:5. Në këtë mënyrë përshkruhet kjo ngjarje këtua: *“U bë një betejë tjetër me filistejtë; Elhanani, bir i Jairit, vrau Lahmin, vëllanë e Goliatit nga Gathi, që e kishte shtizën sa një shul endësi.”* Kur të ekzaminohet hebraishtja në këto fjali, arsyeja për mospërputhje bëhet krejtësisht e qartë, dhe kjo e fundit tek 1Kronikave konsiderohet të jetë leximi i vërtetë dhe korrekt. Kjo nuk është thjesht sepse ne e dimë që Davidi e vrau Goliatin, por gjithashtu për shkak të gjuhës. Kur skribi ka qenë duke duplikuar dorëshkrimet e hershme, ky varg i caktuar tek 2Samueli duhet të ketë qenë me siguri i dëmtuar ose i paqartë. Rezultati ka qenë që ai ka bërë dy ose tre gabime (shiko tek Enciklopedia e Vështirësive Biblike, nga Gleason L. Archer, faqe 179): 1. Shenja e kundrinës së drejtë tek 1Kronikave ka qenë 't e cila vjen para “Lahmi” në rregullin e fjalisë. Skribi e ka marrë gabim për b-t ose b-y-t (“Beth”) dhe kështu fitoi BJt hal-Lahmi (Betlemiti) nga kjo. 2. Ai ka lexuar gabimisht fjalën për “vëlla” ('-h, ku h-ja kishte një pikë poshtë saj) si një shenjë e kundrinorit të drejtë ('-t) menjëherë para g-l-y-t (Goliathi). Për këtë arsye e bëri “Goliathin” kundrinorin e foljes “vrau” në vend të “vëllait” të Goliatit, siç është tek 1Kronikave. 3. Kopjuesi ka vendosur gabimisht fjalën për “endësi” ('-r-g-ym) ashtu që të qëndrojë pas “Elhananit” si emër i familjes së tij (ben Y-'r-y'-r--g-ym, ben ya'arey 'ore-gim,” biri i pyllit të endësve”, një emër shumë i papërshtatshëm për babain e cilitdo). Tek Kronikave fjala ore-gim (i endësit) del menjëherë pas fjalës men\ʀ (një shul i) - duke pasur kështu një kuptim të plotë. Konkluzioni: fragmenti tek 2Samueli është një gabim që plotësisht mund ta gjejmë nga ana e kopjuesit në formulimin origjinal, që ka qenë i ruajtur tek 1Kronikave 20:5. Davidi vrau Goliatin. Kjo dëshmon për ndershmërinë dhe sinqeritetin e skribëve dhe përkthyesve (si hebrenjë ashtu edhe të krishterë). Megjithatë do të ishte shumë lehtë për të ndryshuar këtë gabim të pranuar, kjo nuk është bërë me qëllim të qëndrimit sa më të vërtetë ndaj dorëshkrimeve. Ndonëse kjo gjë e lë këtë fragment të hapur për një kritikizëm të përciptë, ashtu siç e ka treguar Shabir Alija, ky është një kritikizëm nga i cili nuk kemi frikë. Një shembull i përkryer i gabimit të kopjimit njerëzor që rezulton nga degjenerimi i papirusit.

95. Sauli a u vetëvra apo këtë e bëri amalikasi?

A e morri Sauli shpatën e tij dhe ra mbi të (1Samueli 31:4-6) apo atë e vrau një Amalekit (2Samueli 1:1-16)?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Duhet vënë re që shkrimtari i 1 dhe 2 Samuelit nuk vendos ndonjë vlerë në historinë e amalekitit. Kështu që, në të gjithë realitetin, ishte Sauli që vrau veten, edhe pse ishte amalekiti që e mori lavdinë për vrasjen. Shkrimtari rrëfen se si Sauli vdes dhe pastaj tregon se çfarë thotë amalekiti. Deklarata e amalekitit që ai 'ndodhej rastësisht në malin Gilboa' (2Samueli 1:6) mund të mos jetë një deklaratë e pafajshme. Ka shumë mundësi që ai të ketë ardhur për të plaçkitur trupat e të vdekurve. Sidoqoftë, ai me siguri arriti atje para filistenjve, të cilët nuk e gjetën trupin e Saulit deri të nesërmen (1Samueli 31:8). Ne kemi dëshminë e vet Davidit që amalekiti mendoi se po i sillte lajme të mira për vdekjen e Saulit (2Samueli 4:10). Prandaj është e mundshme që ai është hedhur mbi trupin e vdekur të Saulit, ka marrë kurorën dhe byzylykun e tij dhe ka shpikur historinë e vdekjes së Saulit, që Davidi të mund ta shpërblente atë, pasi që kishte vlarë armikun e tij. Plani i keq i amalekitit megjithatë dështoi në mënyrë dramatike mbi të.

96. A mëkatojnë të gjithë njerëzit apo jo?

A mëkatojnë të gjithë njerëzit (1Mbretërit 8:46; 2Kronikave 6:36; Fjalët e Urta 20:9; Predikuesi 7:20; 1Gjoni 1:8-10), apo disa nuk mëkatojnë (1Gjoni 1:8-10,8-9;4:7;5:1)?

(Kategoria: Është keqkuptuar përdorimi i greqishtes & imponohet programi i tij personal)

Kjo mospërputhje në dukje pyet; 'A mëkaton çdo njeri?' Pastaj janë renditur një numër i fragmenteve të Dhiatës së vjetër, të cilat deklarojnë këtë gjë, të pasuara nga një fragment i Dhiatës së Re, nga 1Gjoni 1:8-10: "*Po të themi se jemi pa mëkat, gënjejmë vetveten dhe e vërteta nuk është në ne; po t'i rrëfejmë mëkatet tona, ai është besnik dhe i drejtë që të na falë mëkatet dhe të na pastrojë nga çdo paudhësi. Po të themi se s'kemi mëkatuar, e bëjmë atë gënjeshtarë dhe fjala e tij nuk është në ne*" Pas kësaj Shabiri pohon se: 'Të krishterët e vërtetë nuk ka mundësi të mëkatojnë, sepse ata janë fëmijë të Perëndisë.' Kjo pasohet nga një numër fragmentesh nga Letra e Parë e Gjoni që tregon se të krishterët janë fëmijë të Perëndisë. Këtu Shabiri imponon pikëpamjen e tij në këtë tekst, duke supozuar se ata që janë fëmijë të Perëndisë, disi papritmas nuk kanë asnjë mëkat. Është e vërtetë që personi që ka lindur nga Perëndia nuk duhet zakonisht të praktikojë mëkatin (Jakobi 2:14) por jo nuk do të thotë që ata nuk do të bien herëpashere në mëkat, pasi që ne jetojmë në një botë mëkatore dhe goditemi nga ajo. Vargjet e fundit të cituara janë nga 1Gjoni 3:9 që thotë: "*Kush lindi nga Perëndia nuk kryen mëkat sepse fara e Perëndisë qëndron në të dhe nuk mund të mëkatojë sepse lindi nga Perëndia.*" Shabiri në citimin e tij përdor një përkthim të vjetër për 1Gjoni 3:9 dhe thotë: "*Kush lindi nga Perëndia nuk mëkaton...dhe nuk mund të mëkatojë*"... që nuk është një përkthim i saktë nga greqishtja. Në përkthimet më të reja siç është përkthimi NIV (New International Version) ata e përkthejnë në mënyrë korrekte, duke përdorur në këtë varg kohën e tashme të vazhdueshme, ashtu siç është e shkruar në greqisht. Kështu që ata që kanë lindur nga Perëndia nuk do të vazhdojnë të mëkatojnë..., duke dhënë idenë që kjo jetë e mëkatit do të vdesë tani, pasi që ata kanë ndihmën e Shpirtit të shenjtë në ta.

Është interesante se si Shabiri vjen vërdallë për ta arritur qëllimin e tij. Ai fillon me 1Gjoni 1 dhe pastaj lëviz te 1Gjoni 3-5, pastaj rikthehet tek fragmenti i 1Gjoni 1, në

fillimin e letrës dhe ri-citon vargun 8, i cili thotë që të gjithë njerëzit mëkatojnë, me shpresë për të ndriçuar mospërputhjet në dukje. Nuk ka asnjë mospërputhje në këtë gjë, pasi që Shabiri nuk e ka kuptuar qartë letrën e apostullit apo nuk e ka kapur faktin që letra e zhvillon temën e saj në vazhdimësi. Prandaj citimi që nga fillimi i letrës, dhe pastaj lëvizja në mes të letrës, dhe së fundi rikthimi në fillim të letrës, nuk është mënyra se si lexohet një letër. Shkrimet mësojnë qartë që të gjithë njerëzit kanë mëkatuar, përveç njerit, Zotit Jezus Krisht. Prandaj, ne nuk kemi asnjë kundërshtim me Shabirin në këtë pikë. Përsa i përket pikës së dytë të Shabirit, jam i gëzuar që ai ka arritur të kuptojë që të krishterët janë fëmijë të Perëndisë, prandaj nuk kemi asnjë kundërshtim me të në këtë temë. Megjithatë, është pika e tretë e Shabirit e cila është e pasqaruar, sepse nuk merr me vete zhvillimin e gjithë temës së letrës, pasi që gjëja më e theksuar këtu është thirrja për shenjtëri dhe drejtësi për shkak të faljes së mëkateve me anë të vdekjes shpenguese të Jezus Krishtit. Është për këtë arsye që ne jemi të thirrur për të mos vazhduar në rrugët tona të mëkatit por të ndryshohemi në shëmbëllimin e pamëkat të Krishtit. Në përpjekjen e tij për të treguar një mospërputhje të dukshme, Shabiri ka rivendosur në mënyrë dinake rregullin me të cilin këto vargje duhet të lexoheshin me qëllim që t'i imponojë një mospërputhje që nuk ekziston.

97. A duhet t'i mbajmë barrët e njerit-tjetrit apo jo?

A duhet ne t'i mbajmë barrat e njeri-tjetrit (Galatasit 6:2) apo ne duhet të mbajmë vetëm barrat tona (Galatasit 6:5)?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti).

Është shtruar pyetja: 'Kush do t'i mbajë barrët kujt' Galatasit 6:2 dhe 6:5 janë krahasuar, njeri thotë të njeri-tjetrit, ndërsa tjetra thotë tuajat. Këtu nuk ka fare mospërputhje. Ky nuk është rasti për 'njeri ose tjetri/ose' por për 'të dyja / dhe'. Kur lexoni Galatasit 6:1-5 ashtu siç duhet do të vini re që besimtarëve iu është kërkuar të ndihmojnë njeri-tjetrin në kohë nevojë, vështirësia apo tundimi; por ata gjithashtu janë të thirrur të japin llogari për veprimet e tyre. Nuk ka asnjë vështirësi ose mospërputhje në këtë, pasi që të dyjat janë reciprokisht të përfshira.

98. A iu shfaq Jezusi të dymbëdhjetë dishepujve pas ringjalljes?

A iu shfaq Jezusi të dymbëdhjetë dishepujve pas ringjalljes (1Korintasit 15:5), ose ishte të njëmbëdhjetëve (Mateu 27:3-5; Marku 16:14; Luka 24:9,33; Veprat 1:9-26)?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Këtu nuk ka asnjë mospërputhje sapo të kuptoni sesi janë duke u përdorur fjalët. Në të gjitha referencat e dhëna për njëmbëdhjetë dishepujt, qëllimi i shënimit të tregimit është për të qënë i saktë për atë moment të caktuar të kohës kur është folur. Pas vdekjes së Judës ishin vetëm njëmbëdhjetë dishepuj, dhe mbeti ashtu derisa Matia u zgjodh për t'i zënë vendin Judës. Prandaj tek 1Korintasit 15:5 termi i përgjithshëm 'të dymbëdhjetët' është përdorur për dishepujt sepse Matiasi ishte gjithashtu i numëruar me të dymbëdhjetët, përderisa ai gjithashtu dëshmoi për vdekjen dhe ringjalljen e Jezus Krishtit, ashtu si e regjistron edhe pasazhi i cekur i Shabirit tek Veprat 1:21-22.

99. Ku shkoi Jezusi menjëherë pas pagëzimit?

A shkoi Jezusi menjëherë në shkretëtirë pas pagëzimit të tij (Marku 1:12-13), apo së pari ai shkoi në Galile, pa dishepujt, dhe mori pjesë në dasëm (Gjoni 1:35,43; 2:1-11)?

(Kategoria: Është keqkuptuar teksti)

Kjo mospërputhje e dukshme pyet: 'Ku ishte Jezusi tre ditë pas pagëzimit të tij?' Marku 1:12-13 thotë ai shkoi në shkretëtirë për dyzet ditë. Por Gjoni 'duket' ta ketë parë Jezusin ditën tjetër në Betani, të dytën në Galile dhe të tretën në Kanë (Gjoni 1:35;1:43;2:1-11) vetëm nëse kthehesh mbrapa dhe lexon të gjithë tekstin duke filluar nga Gjoni 1:19. Shpjegimi për pagëzimin e Jezusit në Ungjillin e Gjonit është dhënë nga vetë Gjon Pagëzori. Ishte *"dëshmia e Gjonit kur judenjtë e Jerusalemit dërguan priftërinjtë dhe levitët për ta pyetur atë se kush ishte"* (vargu 19). Ky është ai që i referohet ngjarjes së pagëzimit në të kaluarën. Nëse ka ndonjë dyshim shikoni tek koha e kaluar e përdorur nga Gjoni kur ai e sheh Jezusin që vinte drejt tij në vargjet 29-30 dhe 32. Duke vështruar Jezusin ai u tregon atyre që ishin duke e dëgjuar për ngjarjen e pagëzimit dhe rëndësinë e saj. Nuk ka fare arsye të besohet që pagëzimi ishte aktualisht duke ndodhur në kohën kur Gjoni ishte duke folur, dhe prandaj s'ka arsye të nënkuptohet që ky fragment kundërshton atë të Ungjillit të Markut.

100. Jozefi e paraqiti Jezusin në tempull apo... ?

A ia mbathi këmbëve Jozefi me foshnjën Jezus për në Egjipt (Mateu 2:13-23), apo e paraqiti qetësisht në tempull në Jerusalem dhe u rikthye në Galile (Luka 2:21-40)?

(Kategoria: Është keqkuptuar konteksti historik)

Kjo mospërputhje e supozuar pyet: 'A ishte jeta e foshnjës Jezus e rrezikuar në Jerusalem?' Mateu 2:13-23 thotë po. Luka 2:21-40 duket sikur thotë jo. Këto janë shënime plotësuese të jetës së hershme të Jezusit, dhe nuk janë aspak kontradiktore. Është e qartë që do të merrte kohë për Herodin të kuptonte që ai ishte mashtruar nga dijetarët... Ungjilli i Mateut thotë që ai vrau të gjithë fëmijët meshkuj që ishin dy vjeç e poshtë në Betlehem dhe afërsinë e tij. Kështu që kishte mjaft kohë për t'iu lejuar Jozefit dhe Marisë mundësinë që të bëjnë ritualet në tempull në Jerusalem dhe të ktheheshin në Nazaret të Galilesë, nga ku ata shkuan në Egjipt, dhe pastaj u rikthyen pas vdekjes së Herodit.

101. Jezusi eci mbi ujë: dishepujt e adhuruan apo u befasuan?

Kur Jezusi eci mbi ujë, a e adhuruan dishepujt e tij atë (Mateu 14:33), apo ata ishin kryekëput të befasuar për shkak të zemrave të tyre të ngurta (Marku 6:51-52)?

(Kategoria: Nuk është lexuar i tërë teksti)

Kjo gjoja mospërputhje pyet: 'Kur Jezusi eci mbi ujë si u përgjigjen dishepujt?' Mateu 14:33 thotë ata e adhuruan atë. Marku 6:51-52 thotë që ata ishin të befasur dhe nuk kishin kuptuar nga mrekullia e mëparshme që ai kishte bërë kur i ushquu të 5000. Kjo përsëri nuk është një mospërputhje por dy fragmente plotësuese. Në qoftë se Shabiri e kishte lexuar të gjithë tekstin tek Mateu ai do ta kishte parë që të dyja shpjegimet, ajo e Mateut (vargjet 26-28) dhe ajo e Markut përmendin që dishepujt

ishin shtangur fillimisht, duke menduar që ai ishte një fantazëm. Kjo ndodhi për shkak se ata nuk e kishin kuptuar nga mrekullia e mëparshme se kush Ai ishte. Por pasi që tronditja fillestare kishte kaluar të dhënat e Mateut pastaj shpjegojnë që ata e adhuruan atë.

Përfundimi

Në përfundim, pasi që kemi peshuar dëshminë, të shumtën nëse jo të gjitha mospërputhjet në dukje, të shtruara nga Shabir Ali, mund të shpjegohen në mënyrë të përshtatshme. Kur vështrojmë mbi 101 mospërputhjet e supozuara ne gjejmë që ato bien në 15 kategori të gjëra ose lloje gabimesh. Ato kategori janë të shënuara në listën e mëposhtme, dhe secila shpjegon në një fjali gabimet mbrapa mospërputhjeve të Shabirit. Nëpër secilën kategori është një numër që na informon sesa herë ai mund të fajësohej për secilën kategori. Ju do të vini re që kur i mbledhni të gjitha ato dalin më shumë se 101. Arsyeja është që, ashtu siç mund ta keni vënë re tashmë, Shabiri shumë herë bën më tepër se një gabim në një pyetje të bërë.

Kategoritë e gabimeve të treguara nga Shabiri në broshurën e tij:

- ka keqkuptuar kontekstin historik – 25 herë.
- ka keqkuptuar tekstin - 15 herë.
- ka keqkuptuar përdorimin e hebraishtes -13 herë.
- tekstet janë të pajtueshme nëse u kushtohet më tepër vëmendje -13 herë.
- ka keqkuptuar qëllimin e autorit -12 herë.
- ishin thjesht gabime të kopjesit - 9 herë.
- ka keqkuptuar mënyrën sesi Perëndia punon në histori -6 herë.
- ka keqkuptuar përdorimin e greqishtes - 4 herë.
- nuk e ka lexuar tekstin në tërësi - 4 herë.
- ka cituar gabim tekstin - 4 herë.
- ka keqkuptuar formulimin - 3 herë.
- kishte interpretim shumë të fjalëpërfjalshëm -3 herë.
- ka imponuar programin e tij -3 herë.
- ka ngatërruar një incident me një tjetër -1 herë.
- ne tashmë kemi zbuluar një dorëshkrim të hershëm -1 herë.

Duhet të pranohet që ne disa vende kemi ndjekur shpjegimet ose interpretimet që nuk janë të specifikuara në tekst. Kjo është në tërësi e lejueshme, pasi që shpjegimet duhet të jenë thjesht bindëse. Është e qartë që autorët e ungjillit shkruajnë nga pikëpamjet e ndryshme, duke shtuar apo lënë detaje të ndryshme. Kjo mund të pritej në tërësi kur katër autorë shkruajnë në mënyrë të pavarur. Larg asaj për të sjellë dyshime në të dhënat e tyre, kjo na jep besueshmëri shtesë, pasi që ato detaje të cilat në fillim duken të ngatërruara mund të zgjidhen me disa mendime, por ato janë edhe të lira nga damka e konflikteve të dukshme, qoftë nga autorët origjinalë ose redaktorëve vijues. Kjo i dëshmon ndershmërisë dhe sinqeritetit të skribëve dhe përkthyesve (judenjë edhe të krishterë). Megjithatë mund të ishte lehtë të ndryshohej ky gabim i njohur, kjo nuk është bërë me qëllim që të mbetemi të vërtetë ndaj dorëshkrimeve. Edhe pse kjo gjë e lë fragmentin të hapur për kritikizëm të cekët, siç e ka treguar Shabir Ali, ky kritikizëm është i llojit të tillë nga i cili ne nuk kemi frikë.

Në broshurën e Shabirit, ai vendos dy vargje në fund të secilës faqe. Do të dukej e përshtatshme që ne t'i jepnim një përgjigje këtyre citimeve, të cilat janë:

1. *"Perëndia nuk është Perëndi trazimi..."* (1Korintasit 14:33)

E vërtetë, Perëndia nuk është Perëndi trazimi. Ka shumë pak gjëra që janë ngatërruese në Bibël. Kur ne i kuptojmë të gjitha leximet origjinale dhe kontekstin pas tyre, ngatërrimi praktikisht zhduket. Sigurisht që ne kemi nevojë për shkollim që të kuptojmë gjithçka aty, pasi që jemi 2000 – 3500 vjet dhe një përkthim larg dëgjuesve origjinal. Por kjo nuk është e pazakonshme për Kuranin. Në të parin (dhe të dhjetin) lexim të Kuranit janë shumë gjëra të cilat s'janë të qarta. Le të marrim letrat misterioze në fillim të surës. Duket sikur pas 1400 vjetëve të shkollimit, njerëzit mund vetëm të marrin me mend të mirën se për çfarë duhet të jenë në tokë. Ose të marrim shumë nga karakteret biblike historitë e të cilëve nuk ecin paralel me Biblën por duket sikur e kanë origjinën në shekullin e dytë të shkrimeve talmudike apokrifë. Ky në fakt është ngatërrim. Megjithatë, është ky shkaku që ne mund të shkojmë tek konteksti historik i këtyre shkrimeve që ne i dimë tashmë që ato nuk mund të kenë qenë të dhëna nga Perëndia, por ishin krijuar me anë të njerëzve, shekuj pas pasi zbulesa e mirëfilltë e Perëndisë të kanunizohej, është për shkak se ne mund të shkojmë tek konteksti historik i atyre shkrimeve.

2. *"...çdo shtëpi e përçarë në vetvete rrëzohet"* (Luka 11:17)

Bibla nuk është e përçarë në vetvete. Jezusi po fliste për një përçarje të madhe, p.sh. Satani duke shkatërruar demonët e tij. Kjo gjë është shumë larg nga Bibla. Një libër i cili është katër herë më i madh se Kurani, problemet e mbetura të së cilës mund të numërohen në gishtat e dorës dhe të këmbës, me 99,999% harmoni! Kjo është vërtetë e pazakonshme! Ne përfundojmë me dy citime tona:

"I pari që mbron çështjen të duket sikur ka të drejtë; por pastaj vjen tjetri dhe e shqyrton" (Fjalët e Urta 18:17)

"...sikurse ju ka shkruar vëllai ynë i dashur Pal, sipas diturisë që iu dha... në të gjitha lerat e tij, ku flet për këto gjëra. Në to ka disa gjëra të vështira për t'u kuptuar, të cilat të paditurit dhe të paqëndrueshmit i shtrembërojnë, sikurse bëjnë me Shkrimet e tjera, për përhumbjen e tyre." (2Pjetri 3:15-16)

Bibliografia

- Archer Gleason, L., Encyclopedia of Bible Difficulties, 1994 Revised Edition, 1982, Zondervan Publishing House
- Bivin, David & Blizzard, Roy, Jr., Understanding the Difficult Words of Jesus, Revised Edition, Destiny Image Publishers, 1994
- Blomberg, Craig, The Historical Reliability of the Gospels, IVP, Leicester, 1987 France, R.T., Matthew, Tyndale IVP, 1985
- Fruchtenbaum, A. 'The Genealogy of the Messiah'. The Vineyard, November 1993, f.10-13.
- Geisler, Norman Howe, Thomas, When Critics ask, Victor Books, Wheaton, Illinois, 1992
- Haley, John, W., Alleged Discrepancies of the Bible, Whitaker House, Pennsylvania Harrison, R.K., Old Testament Introduction, Tyndale Press, London, 1970
- Keil, C.F., and Delitzsch, F., Biblical Commentary on the Old Testament, 20 vols. Reprint, Grand Rapids: Eerdmans, 1949
- McDowell, Josh, Christianity; A ready defence, Harpendon, Scripture Press Foundation, 1990
- Morris, Leon, Luke, Tyndale Press, 1974 (1986 reprint)
- The True Guidance, Part two, ('False Charges against the Old Testament'), Light of Life, Austria, 1992
- The True Guidance, Part Three, ('False Charges against the New Testament'), Light of Life, Austria, 1992

F t e s ë

Sot premtimi i Zotit mbetet i vlefshëm:

Unë do të derdh ujë mbi atë që ka etje dhe rrëke mbi tokën e thatë; do të derdh Frymën time mbi pasardhësit e tu dhe bekimin tim mbi trashëgimtarët e tu.

Jezus Krishti tha:

"Nëse dikush ka etje, le të vijë tek unë e të pijë. Ai që beson në mua, siç ka thënë Shkrimi, nga brendësia e tij do të burojnë lumenj uji të gjallë."

Por këtë ai e tha për Frymën, që do të merrnin ata që do të besonin në të.
Gjoni 7:37-39

Zoti fton shqiptarët kudo - në Shqipëri, Kosovë, Maqedoni, Greqi, dhe në mërgim - të vijnë tek Ai dhe të pinë:

"Ai që ka etje, le të vijë; dhe ai që do, le të marrë si dhuratë ujin e jetës."

Zbulesa 22:17

Lexues, a pive ti prej Atij?

UNGJILLI

JEZUS KRISHTI THA: *Unë jam i Pari dhe i Fundit, i Gjalli! Isha i vdekur dhe, ja, jam i gjallë për shekuj të shekujve dhe unë i kam çelësat e Vdekjes dhe të Nëntokës.*

Dhe: *Unë jam Ringjallja dhe Jeta: kush beson në mua, edhe nëse vdes, do të jetojë. Edhe kush jeton e beson në mua, nuk do të vdesë kurrë.*

A e beson ti këtë?

Jezusi është Biri i Perëndisë, Mesia. Shpëtimtari ynë duhet të jetë Biri i Perëndisë, jo vetëm njëfarë shpëtimtar njerëzor. Përse?

Në Bibël lexojmë: "Paga e mëkatit është vdekja." Kur Perëndia flet për vdekjen, shpeshherë kuptohet vdekje e përjetshme, e përhershme, në të cilën njeriu është i ndarë prej Perëndisë në ferr; kjo vdekje është dënimi i mëkatit. Dhe të gjithë mëkatuan.

Por Perëndia aq fort e deshi botën sa që e dha një të vetmin Birin e vet kështu që, secili që beson në të, mos të humbet, por ta ketë jetën e pasosur. E dërgoi Birin që bota të shpëtojë nëpër të. Kush beson në të, nuk dënohet, por ka jetën e pasosur.

Ne jemi njerëz; është njeriu që ka mëkatuar, pra duhet që një njeri të vdesë për mëkatin njerëzor. Jezusi, burrë i vërtetë dhe plotësisht njerëzor (por pa mëkat), e mori vendin e mëkatarëve kur vdiq mbi kryq, dhe e pranoi dënimin dhe gjykimin e Perëndisë kundër mëkateve të tyre. Ja përse i është e mundur Perëndisë, i cili është krejtësisht i drejtë, që të falë mëkate. Besimtarët pranojnë ndjesë, me anë të besimit në Jezusin, sepse të gjitha mëkatet e tyre u dënuan plotësisht kur vdiq Zoti Jezus mbi kryq. Ai është Zëvendësi i tyre.

Ndoshta në teori, do të kishte qenë e mundur që një burrë i përsosur, d.m.th. pa mëkat, të vdiste në vend të *një* mëkatarit të vetëm; nëse Jezusi kishte qenë *vetëm* njeri, vetëm *një* mëkatar do të kishte shpëtuar me anë të vdekjes së tij nën gjykimin e Perëndisë: një jetë për një jetë.

Por Perëndia donte të shpëtonte me miliona mëkatarë: kjo që e mundur, vetëm nëse vlefte e vdekjes së ofruar në vendin tonë që e pakufishme, e pasosur - d.m.th. aq e madhe sa Perëndia vetë. Për këtë arsye, ishte e nevojshme që Ai që vdiq në vend të mëkatarëve të ishte jo vetëm njeri por edhe Perëndi: Biri i Perëndisë.

Ja përse ish patjetër e nevojshme që dikush të vdiste në vendin tonë i cili ishte edhe njeri edhe Perëndi: pa Birin e Perëndisë s'do të kishte qenë e mundur që me miliona mëkatarë të pranojnë ndjesën e mëkateve dhe jetën e pasosur afër Perëndisë. S'mund ta shpëtojmë veten prej dënimit të mëkateve: Ai mund të na shpëtojë falas, sepse Ai është Zot dhe Biri i Perëndisë, i cili vdiq dhe u ngjall prej së vdekurish, dhe jeton përgjithmonë.

Marrë me leje nga shtëpia botuese TENDA, Prishtinë.

© Përgjigje Islamit 2008. Të gjitha të drejtat e rezervuara.